

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 27
43-44/2012
27.október 2012

Ludovít Štúr

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

Cena 1 €

Kolaps
žurnalistiky
Strana 4.

Vševvedkovia vo
funkciách
Strana 5.

L'avicové Česko
Strana 6.

Dubčekova havária
Strana 7.

Vodné dielo
Gabčíkovo
Strana 13.

SLOVO O SLOVENSKU

Poštárka mi včera vhodila do schránky pozvánku na 30. ročník medzinárodného komorného gitarového festivalu Cithara aedicularae v Nitre. Tak – ako dvadsaťdeväťkrát predtým. Vždy mi ju posielal zakladateľ podujatia – spolužiak zo školy, s ktorým sme bývali v prešovskom internáte, aj sme sa ženili v jeden deň – on prišiel s mladuchou a so svojimi svedkami po polnoci na moju svadbu v reštaurácii Hviezda – a... na neuverenie – naše dlhové vysoké školské hviezdy roditelia ten istý deň zimného semestra roku 1976 – on dostal v treťom ročníku k zápočtu z kompozície dcéru Marínu a ja ku skúške z teórie umenia Slávkú... Spoločne sme všetci promovali. A potom vykročili za profesijnou kariérou. Každý na inom konci republiky, Pavol Sika v Nitre a ja v Aténach nad Torysou, ale vždy akosi blízko. Napokon nás spoločné záujmy pred rokmi opäť dali dokopy v jednom umeleckom spolku – v Umeleckej besede slovenskej.

Včera mi pošta doručila pozvánku na prestížny festival, ktorý bol jeho srdcovou záležitosťou. Poslala mi ju Paľkova manželka, lebo srdce môjho druhu nedávno navždy zmlklo. Rozlúčka bolela. A hneď nasledovala ďalšia s ešte mladším priateľom. Odišiel ako keď praskne struna... Akademický maliar Marián Prešnajder sa navždy stratil, práve keď sa našiel.

Nemusím sa jatriť, ani ladiť do pohrebnej lyriky. Veď do krematória chodím častejšie než do divadla. Teatro mundi. Čo dodať? Koľko viet vypovieme, ani by sme nemuseli. Koľko viet nevyslovíme, a mali by sme. Zrazu – možno pri dušičkovom vienu – o všetkých vieme. Zrazu sa derú von cez prvšie hrádze a ostychy. Už niet tých, čo ich mali počuť. Je deň rozjímania. A tak trochu na vzdychy. Z kvetov jesene, blízkostných svetielok a návratov k tým, čo sú v nenávratne. Stretáme sa v neprítomnosti. Vedeť rozmnoženie bez slov. Pantomíma smútku. Kde-tu vzlyk čerstvej bolesti. Stále neusadená hlina kradmých slz. Ešte si stále s nami – nepreboľená. Ešte si stále s nami – nezabudnutý. Žiješ iba ako plamienok. V tom vosku ako záplava z bozku pritekáš a zhasínaš v diaľke spomienok...

Emil SEMANCO

Mladí umelci Matice slovenskej z Komárna majú problémy kvôli plesu

Dramaták sa ocitol v sieti výpalníckych postupov

BRATISLAVA (Marek DANKO) – Predseda Miestneho odboru Matice slovenskej v Komárne Jozef Černek neveril vlastným očiam, keď dostal faktúru od Slovenského ochranného zväzu autorského (SOZA), ktorá znela na neuveriteľných 975 eur. Odôvodnenie znelo: Bezodvodné obohatenie a neoprávnené používanie hudobných diel. A čo také hrozné MO MS v Komárne spáchal? Usporiadal dobročinný ples, na ktorom deti zo súboru Dramaták spievali vlastné pesničky a nevelký výťažok mal slúžiť na zakúpenie kostýmov pre súbor.

Neuplynulo ani tak veľa času, keď sa SOZA neslávne zviditeľnila vymáhaním poplatku za detskú mikulášsku besiedku v Pohorelej a už došlo k ďalšiemu bezprecedentnému postupu tejto organizácie. Predseda MO MS v Komárne Jozef Černek a zároveň vedúci klubu pre mládež Dramaták zorganizoval matičný ples, ktorého výťažok z predaja tombolových lístkov mal prispieť na fungovanie dramatického súboru. Piesne, ktoré na plese zazpeli, SOZA vyfakturovala na 975 eur. Černek tvrdí, že piesne boli výlučne ich vlastné.

„Som si vedomý, že sme spravili chybu v tom, že sme dobročinný ples, na ktorom sme spievali vlastné pesničky, SOZA nenahlásili. Na plese

sme vyzbierali a deťom odovzdali asi 700 eur. Nevieť teda, ako k tej obrovskej sume, ktorú máme zaplatiť, SOZA prišiel. Hrali sme tam vlastné skladby s našou vlastnou hudbou a textami,“ skonštatoval predseda MO MS v Komárne a dodal, že daná suma je pre nich likvidačná. Riaditeľ SOZA Vladimír Repčík mu oponoval, že podľa údajov išlo o štandardné kultúrne podujatie s použitím chráneného hudobného repertoáru. A kde je v tomto prípade pravda? Ak existuje predpis, neprehľadný, nelogický a priamo ohrozujúci malé kultúrne organizácie, ktoré počítajú každé euro, je načase ho zmeniť a poľudštiť.

(Viac na 2. strane)

Nervozita dnešných pohrobkov veľkomaďarstva na Slovensku závratne narastá

Kto sa bojí dobrých slovensko-maďarských vzťahov

BRATISLAVA (Ján ČERNÝ) – Títo zachladení pozostalí veľkomaďarstva cez nastrčené tragicko-smiešne figúrky v svojej otčine udávajú Slovensko do Bruselu za neexistujúce parlamentné rezolúcie, či žiadajú rovno jeho vylúčenie z Európskej únie. Z času na čas si poplávajú pri téme Benešove dekréty, inokedy vyronia mediálnu slzu nad úbytkom príslušníkov maďarskej menšiny na Slovensku. A ak nemajú iné – vzdychajú nad tým, aké sú slovensko-maďarské vzťahy zlé a v akej hlboké kríze sa potácajú.

Maďarsko už roky demonštruje voči Slovensku svoj navonok nadmieru chladný postoj. Je to neoddeliteľná súčasť jeho domácej politiky. Od rozdelenia Česko-Slovenskej federácie prehltajú v Budapešti slovenskú samostatnosť ako trpkú pilulku a niekedy sa pritom naozaj tvária, akoby ju zapíjali aj ricínovým olejom. Vodné dielo Gabčíkovo im trčí v krku ako rybia kosť. Ako inak vysvetliť príčiny maďarského ignorovania verdiktu medzinárodného súdneho dvora v Haagu vo veci Sústavy vodných diel na Dunaji? Nerešpektovanie európskych inštitúcií a ich rozhodnutí však postupne ktorúkoľvek vládu v Budapešti odsúdi na trvalú

izoláciu. Medvediu službu susedským vzťahom ponad Dunaj robí aj samozvaná predĺžená ruka Budapešti na Slovensku – v súčasnosti SMK Józsefa Berényiho. Vyhlásenia tejto strany a jej predstaviteľov nielenže neustále útočia na slovenskú štátnu reprezentáciu, ale neraz aj zámerne zvyšujú hladinu adrenalínu tým občanom našej vlasti, ktorí svoj vzťah k Slovensku vnímajú citlivejšie, osobnejšie a najmä v historických súvislostiach. Ibaže – premiéri Fico a Orbán si podali ruky! Vyliečilo alebo aspoň oteplilo ich stretnutie v slovenskej obci Mlynky v maďarskom Piliši chladné vzájomné vzťahy?

(Viac na 2. strane)

3 OTÁZKY PRE: Michala A. KOVÁČA, kulturológa, dramatika a matičiara

• Ste aktívny člen Matice slovenskej. Zistili sme, že sa podieľate na pripravách osláv 150. výročia tejto slovenskej ustanovizne. Čím sa práve pracovne zaberáte?

Na výzvu usporiadateľov vedeckej konferencie k 150. výročiu Matice slovenskej, ktorá sa má uskutočniť vo februári 2013, pripravujem referát Oslavy storočnice i stodvadsaťpäťročnice Matice slovenskej so zreteľom na obnovu jej myšlienky i komunistami rozrúbenenej kultúry. Konali sa v rokoch 1963 a 1988.

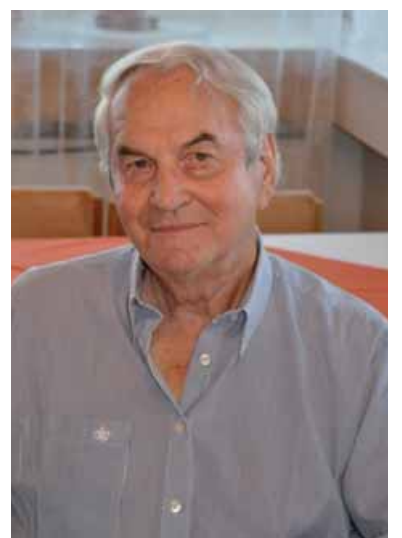
• Prečo práve táto tematika? Obe podujatia boli verejným

vystúpením za obnovu tri razy za sebou potlačenej Matice slovenskej a jej členskej základne po februári 1948. Išlo o zápas s totalitnými mocipánmi, nielen s jedným prezidentom Novotným. Ten sa až trikrát usiloval zámery Matice slovenskej zlikvidovať alebo aspoň potlačiť. Napriek tomu vystúpenia Matice mali dosah aj na rozšírenie jej pracovných základní aj na obnovu členskej základne.

• Matica slovenská bude mať 150 rokov. Bude existovať ešte raz toľko – teda minimálne ďalších 150 rokov? Ako vnímate jej postavenie v slovenskej spoločnosti?

Ak sa svet sám nezničí a naši potomkovia si zachovajú svoju osobitosť, pretože ona nemôže jestvovať bez vzdelanosti a tvorivosti. To bolo, je a zostáva aj dôvodom oprávnenosti a trvalej potrebnosti Matice slovenskej. Pravda, nie ako ustanovizne „rečkov“, ako povedal J. C. Hronský, ale skutočných činovníkov. Spoločovanie na tomto princípe je najvyššou ľudskou kultúrou. Nech teda Matica slovenská poskytuje príležitosti na uplatnenie každému zveľaďovateľovi národných i všeľudských hodnôt.

Zhovárал sa Roman KALISKÝ-HRONSKÝ
Foto: autor

R - 2012048

NEOGRAFIA
MARTIN
www.neografia.sk

Mladí umelci Matice slovenskej z Komárna majú finančné problémy kvôli plesu

Umelecký krúžok Dramaťák sa ocitol v sieti výpalníckych postupov

(Dokončenie z 1. strany) – SOZA je občianske združenie, ktoré má od príslušných ministerstiev delegovanú správu autorských práv. Nijaký trizvo rozmýšľajúci človek

nespochybňuje, že autorské práva sa majú dodržiavať. Na druhej strane si však môžeme položiť otázku, akým spôsobom. Neopodstatnené tvrdé sankcie finančne

podvyživeným miestnym nadšencom, ktorí organizujú kultúru väčšinou bez nároku na honorár a vo svojom voľnom čase, to zrejme nebude tá pravá cesta.

■ DOŠLO K DOHODE

„Suma, ktorú žiadame, keďže toto podujatie nebolo nahlásené, vychádza z ceny vstupenky, počtu hostí a kapacity sály. Teda z údajov, ktoré nám slúžili na výpočet autorskej odmeny. Na podujatí hrali aj hudobná formácia Vegett a folklórny súbor Dunaj. To však organizátor podujatia neohlásil,“ napísal Repčík vo svojom blogu na internete. Predseda MO MS v Komárne Jozef Černek sa bráni: „My sme z neho nemali ani cent. Nebol to klasický ples, ale pre priateľov nášho krúžku. Ak sme na činnosť detí na ňom vyzbierali asi 700 eur a SOZA máme zaplatiť 975 eur, tak nás to kompletne zlikviduje a celý krúžok môžeme zrušiť,“ obáva sa budúcnosti.

Sám však priznáva, že tlačivo poslali neskoro a nesprávne ho vyplnili. Kolónku, kde sa píše konzumné, nechali prázdnu. Systém to vyhodnotil tak, že vstupné bolo 30 eur. Napokon došlo k stretnutiu medzi oboma stranami. „Ludsky sme sa dohodli a chybu opravili, čím sa suma znížila na 250 eur,“ vysvetlil nám Černek. Potiaľ by mala celá kauza horko-sladkú príchuť aspoň určitej satisfakcie pre organizátorov matičných kultúrnych podujatí v Komárne. Ale príbeh pokračuje.

■ POMÔŽU MUZIKANTI

Ďalšie finančné poľienko pod nohy zo strany SOZA, ktoré dopadlo organizátorom miestnych kultúrnych podujatí pod nohy, malo pomerne širokú mediálnu odozvu. Ozvali sa paradoxne tí, ktorých SOZA zastupuje a ktorí pri svojej veľkej popularite a hranosti dostávajú ročne celkom slušné sústo z vyzbieraných peňazí. Populárna

kapela Desmod prostredníctvom svojho lídra Mária Kulyho Kollára odkázala súboru Dramaťák a Jozefovi Černekovi, že sa rozhodli spomínanú pokutu 250 eur za nich zaplatiť z vlastného vrečka. „Som z toho trošku v šoku. Nikdy mi nenapadlo, že kapela takého formátu, ako je Desmod, sa môže zaujímať o bežné problémy nášho krúžku. Musíme sa im za všetko osobne poďakovať,“ komentoval situáciu Černek.

Zdá sa, že celý, spočiatku hrozivý príbeh má šťastný koniec. Lenže teraz sú na ťahu legislatívne orgány a dobrú vôľu musí preukázať aj SOZA. Nie je predsa možné, aby v kľúčkach a neprehľadných zákrutách právnych noriem uviazli práve tí, ktorí pre kultúru robia v našich mestách či obciach maximum, pričom permanentne nad nimi visí Damoklov meč astronomických pokút a nedajbože následných exekúcií.

Ilustrácia: internet, archív

Šéf SOZA Vladimír Repčík.

Irvozita dnešných pohrobkov veľkomadžarstva na Slovensku závratne narastá

Kto sa bojí súčasných dobrých slovensko-madžarských vzťahov

(Dokončenie z 1. strany) – Ak József Berényi sporadicky a s blízcami sa najrôznejšími voľbami u našich susedov čoraz viac fňuká nad „nedobrymi“ vzťahmi, zle sa mu muselo počúvať to, čo si verejne povedali Fico s Orbánom v maďarských, a predsa slovenských Mlynkoch: „Ak existuje obojstranná dobrá vôľa a záujem, sme schopní riešiť aj citlivé či problematické otázky...“ Stále platí aj výrok nášho ministra zahraničných vecí Miroslava Lajčáka: „Realita je taká, že diktuje potrebu mať dobré vzťahy.“ Za povšimnutie stojí aj vyjadrenie Lajčákovho rezortného kolegu z Budapešti Jánosa Martonyiho. V septembri na medzinárodnej tlačovej konferencii povedal, že „Maďarsko a Slovenská republika majú dôležité spoločné záujmy, ktoré najmä v terajšej situácii, v akej sa nachádza Európa i svet, sú silnejšie než problémy, ktoré

treba vyriešiť. Spory musíme riešiť tak, aby nespôsobili ujmu ľuďom“.

■ ZMIEŠANÉ INŠPIRÁCIE

Martonyiho výzva určite poteší aj obyvateľov nášho južného Slovenska, ak však, pravda, jej odkaz okamžite v inštinktívnom pude politickej sebazáchovy bez štipky akejkolvek racionálnosti neprekričí nejaký Duray, Csáky alebo Berényi, odmietajú uznať realitu našej prítomnosti.

Nemecký prezident, ktorý sa už dávnejšie ospravedlnil za hrôzy spôsobené nacizmom, navštívil nedávno české Lidice... „Myšlienka na opovrhnutiahodné teroristické činy z Lidic a Ležákova ma naplnia hlbokým smútkom a pocitom hanby. Nemecko si je vedomé svojej historickej zodpovednosti,“ vyhlásil Joachim Gauck. Žeby raz podobne niekto z predstaviteľov súčasného oficiálneho moderné-

ho a európskeho Maďarska verejne zavrhol Horthyovské fašistické zločiny na Slovensku? Napokon, práve za zavrhnutiahodné ich nedávno vyhlásil aj jeden z nezávislých súdov v Maďarsku.

■ OD LAHŠIEHO K ŤAŽŠIEMU

V Budapešti a v Bratislave sa nateraz začali stretávať zmiešané komisie. Vraj najskôr sa zahryznú do toho ľahšieho, čo ťaží vzájomné vzťahy. To ťažšie má prísť na rad už na budúci rok. Dovtedy možno dobrej veci poslúži aj ďalšia inšpirácia. Novým ústavným zákonom o pôde zruší Maďarsko možnosť predaja pôdy cudzincom, vyhlásil v maďarskom Cegléde maďarský premiér Viktor Orbán.

„Kto má pôdu, má aj budúcnosť,“ zdôraznil s tým, že je potrebné prebrať pôdu otcov.

Treba, aby mladí Maďari ob-

Most medzi Štúrovom a Ostrihomom. Pribudnú ďalšie?

sadili vidiek, poznamenal predseda maďarskej vlády a dodal ešte čosi o genetickom kóde Maďarov k pôde. To je však potrebné aj zo strany Slovákov na Slovensku. Ale to už je o spoločnej politike v spoločnom európskom priestore.

re. Aj tej slovensko-maďarskej, už na prvý pohľad nie veľmi sympatickej práve „našej“ Strane maďarskej komunity.

Karikatúra: Andrej MIŠANEK
Foto: (mrs)

VŠIMLI SME SI

Nová tatranská kalvária

Na ceste zo Starého Smokovca na Hrebienok je odbočka na lesný náučný chodník. Pred ničivou víchricou z 19. novembra 2004 a následnou kalamitou tu bol hustý smrekový les, po ktorom ostali priamo nad Smokovcom iba vývraty. Pahýle kedysi mohutných stromov trčia aj dnes k nebu ako nemé memento pripomínajúce, že podobná veterná kalamita sa môže kedykoľvek zopakovať. Pomedzi zvyšky starých ihličnanov a kmene nových náletových listnatých stromov sa hadí cestička s informačnými tabuľkami o histórii tatranského lesa, o ničivej, ale aj ozdravnej sile prírody, o vražednom pôsobení podkôrového hmyzu v miliónových rojoch lykožrútov.

Na náučnej trase sa našlo okrem didaktického sprievodcu po turistickom chodníku aj miesto pre umenie, ktoré má pripomínať, že aj keď človek pôsobí v oblasti Tatier už stáročia, nemal by zabúdať na pokoru a kajúcnosť. Kalvária, ktorá vedie na vyhlídku, odkiaľ vidno celé blízke okolie Starého Smokovca ako na dlani, vznikla vďaka spolupráci viacerých subjektov. Najviac sa o vznik novej kalvárie, ktorá je zároveň aj inšpiratívnou galériou v prírode, pričinnili Kúpele Nový Smokovec, Tatranská galéria v Poprade, mesto Vy-

soké Tatry a Spišská diecéza. Výtvarnú stránku kalvárie vytvorili profesionálni umelci zo Slovenska a z Poľska. Sochári z oboch strán Tatier chceli svojimi dielami vyjadriť poctu našim veľhorrám. Diela z dreva vznikali v roku 2011 a zatiaľ ich je desať.

Ako hovorí kurátorka projektu Anna Ondrušeková: „Táto kalvária nie je klasickou križovou cestou, je živou výtvarnou výpoveďou umelcov. Má byť vyjadrením vzťahu súčasného človeka k pašiovým udalostiam a osobnosti Ježiša Krista. Je zhmotnením skúsenosti s nesením kríža vo vlastnom živote človeka, pochopením zmyslu utrpenia, obetí aj oslobodzujúcej nádeje, ktoré pozemský život očisťujú a povznášajú.“

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ
Foto: autor

Do súsošia sv. Cyrila, Metoda a Gorazda si kopla aj Slovenská televízia

Vierozvestcovia sa znovu stretajú s jazyčníkmi

Zdá sa, že osud súsošia svätých Cyrila, Metoda a Gorazda kopíruje turbulentné osudy našich vierozvestcov počas ich pohnutého života. Na začiatku bola idea dôstojne si uctiť pamiatku týchto patrónov Európy súsoším, odhaleným na budúci rok pri príležitosti 1 150. výročia ich príchodu na Veľkú Moravu. Záujem výtvarníkov prekonal všetky očakávania a odborná porota po starostlivom zvažovaní napokon vybrala návrh akad. sochára Antona Gabríka.

Potiaľ celý príbeh prebehol podľa očakávania. Nič nenasvedčovalo ani tomu, že miesto, na ktorom organizátori projektu, Matica slovenská, Konferencia biskupov Slovenska a Spoločnosť svätého Gorazda, chceli súsošie postaviť – Hurbanovo námestie v Bratislave – bude spochybňované. Náhle sa však situácia dramaticky zmenila.

■ STARÉ MESTO PROTI

Poslanci mestského zastupiteľstva Staré Mesto neschválili umiestnenie diela na miesto, s ktorým sa uvažovalo už pri samotnom zadávaní súťažných podmienok. Zároveň sa v tlačí začali objavovať názory spo-

chyňujúce nielen samotnú inštaláciu, ale dokonca aj umelecké kvality súsošia. Naveľa boli ponúknuté náhradné riešenia – umiestniť svätých Cyrila, Metoda a Gorazda na bratislavskú Kalváriu, prípadne na severnú terasu

ČO INÍ NEPÍŠU

Bratislavského hradu. Pokiaľ prvý návrh je až na hranici provokácie, keďže ponúknutá lokalita je „pánubohu za chrbtom“ a okrem miestnych, návštevníkov hostinca Funus a majiteľov psov tam turista nezablúdi, druhý návrh sa zdá byť priechodnejší. Ale... Na Bratislavskom hrade momentálne finišujú rekonštrukčné práce. Je viac než otázne, či sa preto podarí získať stavebné povolenie a v akom časovom horizonte. Následná inštalácia sochy na termin, ktorý je viac než symbolický, by sa tak vôbec nedala stihnúť.

■ ALIBIZMUS RADNÝCH

Zároveň to celé zo strany mestských radných pripomína alibistické prehadzovanie si horúceho zemiaka na iných zodpovedných, keďže spomínané pozemky mestu nepatria. A slová o nízkej estetickej hodnote

diela? Tie sú už vyslovene tendenčné a negujú posudky odborníkov z oblasti umenia, ktorí si za kladným hodnotením stoja. Ostáva sa len zamyslieť nad tým, komu naši vierozvestcovia prekazujú. Nie je to náhodou nenápadná pomsta istých kruhov, ktoré by rady videli namiesto súsošia Štúrovcov jazdeckú sochu Márie Terézie aj s maďarskými husármi ako pomník hlásajúci tisícročnú nadvládu Maďarov nad územím bývalého Uhorska? Keď sa voči tomuto, viac než spornému plánu zdvihol spontánny odpor širokej verejnosti a ozvala sa aj Matica slovenská, Štúrovci ostali na svojom mieste. Ďalšou ranou pod pás súsošiu bola reportáž odvysielaná v STV v relácii Reportéri. O jej objednávke v duchu: čo je proti Matici, to sa počíta, je zbytočné hovoriť. Prečo však proti návrhu vystupovali aj niektorí slovenskí vlastenci a dlhoroční matičiari, je skutočne na zamyslenie....

Napriek tomu SNN zistili, že časť poslancov bratislavského parlamentu predložila opäť do programu ich schôdze bod o umiestnení súsošia na Hurbanovom námestí. Snáď sa to podarí... Rozhodovali v čase našej uzávierky.

Marek DANKO

Súmrak gruzínskeho diktátora Saakašviliho

Roman MICHELKO

Začiatkom októbra sme boli svedkami, že kariéra jedného z najhorších proamerických diktátorov sa začína chýliť ku koncu. Michail Saakašvili po istom zaváhaní priznal porážku svojej strany Zjednotené národné hnutie v parlamentných voľbách a ohlásil odchod do opozície. Moci sa ujme koalícia protiprezidentských strán Gruzínsky sen na čele s miliardárom Bidzinom Ivanišvilim. Odovzdanie moci sa naplno uskutoční o rok, keď nadobudne platnosť nová ústava, ktorá transformuje Gruzínsko z prezidentskej republiky na parlamentnú.

Saakašvili bol už od svojho vstupu do politiky kontroverznou postavou. Na politický Olymp vyniesla dvojicu Burdžanadzeová – Saakašvili revolúcia ruží, veľmi

podobná tej oranžovej z Ukrajiny (Tymošenková – Juščenko). Kým však Burdžanadzeová zostala ďalej predsedníčkou parlamentu, Saakašviliho 4. januára 2004 zvolili takmer 90 percentami voličských hlasov za prezidenta Gruzínska. Jeho politická kariéra mala raketový štart.

Silný mandát, ktorý dostal od voličov, do značnej miery ovplyvnila porevolučná eufória, ktorú Saakašvili osobnostne a politicky nezvládol. Jeden z jeho prvých politických krokov bola likvidácia autonómie v Adžarsku. Tesne po revolúcii vtrhli tam gruzínske tanky a silou zvrhli miestnu vládu Aslana Abašidzeho, namiesto ktorého potom dosadili Saakašviliho bábk. Toto počínanie si „kovaného demokrata“ všade vo

sвете prijímali veľmi rezervovane. Nasledovali prvé viac-menej skryté rozpory medzi prezidentom a premiérom Zurabom Žvaniom, ktorý Saakašvilimu otvoril dvere do politiky. Rozčarovanie

KOMENTÁR

z nových vládcov nastalo v Gruzínsku veľmi skoro. Miera korupcie si v ničom nezadala s predchádzajúcou garnitúrou. Namiesto riešenia vecných problémov ľudí sa hlavným obsahom politiky Michaila Sakašviliho stali provokácie proti Rusku a odštiepeneckým republikám (Abcházsku a Južnému Osetsku). Na jednej strane stupňoval provokácie proti Rusku, na druhej strane sa Gruzínsko stávalo bezvýhradným

vazalom USA. Už na jeseň 2004 vyslalo Gruzínsko svoje jednotky do Iraku a zároveň sa úporne usilovalo o vstup do NATO. Ne populárne ekonomické opatrenia, prudký pokles už aj tak veľmi nízkej životnej úrovne, obrovská korupcia viedli k rozporom v samotnom tábore prezidenta. Jeden z jeho najbližších spolupracovníkov – minister vnútra a neskôr obrany Irakli Okruašvili verejne obvinil Saakašviliho z masívnej korupcie a diktátorských praktík. Okamžite nasledovalo jeho zatknutie. Prerod „demokratického“ politika na diktátora sa úspešne zavŕšil. Následné sebahnanobiace vystúpenie Okruašviliho v televízii, kde sa prezidentovi ospravedlnil za svoje konanie, podrobil ponižujúcej sebakritike, je azda porovnateľné len s najčernejšími časmi stalinského teroru. Okruašviliho nakoniec odsúdili na osem rokov väzenia.

Masové protesty, ktoré vyvolalo toto prenasledovanie, viedli k tvrdým stretom medzi armádou, políciou a demonštrantmi. Likvidácia slobody tlače, zruše-

nie vysielania opozičnej televízie brachiálnou mocou (armáda a poriadkové sily) a následné zdemolovanie jej zariadenia, vyhlásenie výnimočného stavu a stanného práva, zákaz vychádzania a podobné hrôzy sa stali bežnou realitou v politickom živote „demokratického zástavnika“ Michala Saakašviliho. Keď pochoopil, že jeho univerzálne zaklínadlo – šírenie rusofóbie – už nezaberá sľúbil postupné zrušenie výnimočného stavu a na začiatok roka 2008 vypisal predčasné prezidentské voľby. Ako je to u podobných diktátorov bežné, už po spočítaní 2 percent hlasov sa vyhlásil za víťaza, načo nasledovali ďalšie masívne protesty. Vzápätí líder opozície Patarkacišvili vo veku 51 rokov zomrel...

Ak sa teda pýtame, ako je možné, že Saakašvili napriek svojej minulosti priznal teraz volebnú porážku, možno to vysvetliť najskôr zmenou v Bielom dome. Je veľmi pravdepodobné, že to, čo si mohol dovoliť za Bushovej administratívy, mu už tá Obamova nebola ochotná tolerovať.

Keď sa súdnosť utopila na moste

Ivan BROŽÍK

Múdry, znalý a rozfhadený muž koná rozumne a rozvážne, pretože usilovne hľadá a nachádza čoraz jasnejší pojem toho, čo je dobré, spravodlivé a čestné. A keď vie, čo je dobré, sám sa stáva dobrým, spravodlivým a čestným. Tak akosi si antický filozof Sokrates zdôvodňoval svoje celoživotné konanie, aby napokon na konci životnej cesty vyplil do dna svoj jedovatý bokeh. Ešte predtým však takto vysvetlil vznik slova sebareflexia.

Táto schopnosť tragikomicky chýba niektorým súčasným politikom na Slovensku. Najnovšie nastal najvyšší čas na samotestovanie rozumového vybavenia pána Pála Csákyho.

Pričin je nadostač, ale rozoberme si iba jednu, doslova ukážkovú. „Návštevu“ hlavy niekdajšej Maďarskej republiky v Komárne. Alebo – Solyomovu spanilú jazdu na „felvidék“ – ako jeho

POZNÁMKA

rozhodnutie vstúpiť na územie Slovenska bez pozvania, bez čo i len oznámenia alebo dokonca iba pozdravu zvrchovaných predstaviteľov našej vlasti a napriek ich vôli – chceli určite radi vnímať práve Csákyovci a im podobní zatuchnutí ignoranti moderných európskych vzťahov.

„Vláda bezprecedentným spôsobom porušila svoje záväzky,“ takýmto refrénom si Csáky

užíval v roku 2009 svoje minúty nacionalistickej slávy na moste v Komárne, kde Slovensko dalo najavo, že diplomatickú drzosť a aroganciu na svojom území nedopustí. Miništroval mu aj Zsolt Simon, a to výrokmi o akomsi „balkánskom prístupe“. Maďarsko však najnovšie neuspelo ani pred Súdnym dvorom Európskej únie v Luxemburgu. A to žalobou na Slovensko za to, že 21. augusta 2009 odoprelo diplomatickou nótou prezidentovi Maďarska Lászlóovi Sólyomovi vstup na svoje územie. Podľa zdôvodnenia v rozsudku treba v tomto prípade dospieť k záveru, že ani príslušný článok Zmluvy o fungovaní EÚ, ani smernica o práve občanov Únie

a ich rodinných príslušníkov voľne sa pohybovať a zdržiavať sa v rámci územia členských štátov „neukladajú Slovenskej republike povinnosť zaručiť prezidentovi Maďarska vstup na svoje územie a z toho dôvodu treba prvý žalobný dôvod zamietnuť ako nedôvodný“.

Rudolf II., cisár v rozprávkovom podaní skvelého Jana Wericha, sa išiel dobrovoľne a verejne „historicky znemožniť“, keď uznal sériu svojich politických omylov. To, čo je vlastné kráľom, absentuje však u Pála Csákyho napriek jeho snom o krafovaní na Slovensku. Preto mu v rámci pomoci k sebareflexii pripomíname jeho vlastný výrok z Komárna v deň maďarskej štátnej provokácie: „Nedá sa jednoducho dať jednou rukou facku niekomu a druhú ruku ponúknuť ako znak priateľstva,“ povedal vtedy Csáky. Je už naozaj najvyšší čas sa ísť historicky znemožniť, pán Csáky! Aj posledné zvyšky vašej politickej cti stoja za to.

GLOSAŔ
ANDREJA MIŠANEKA

JURKO! VARI TU MERIAŠ ANGLIU OD BUKA DO BUKA!
NIE... TERAZ IBA OD FACEBOOKA DO FACEBOOKA!

SPOZA OPONY

Pripomínanie si výročí nie je len návratom. Nespomíname len preto, aby sme sa v čase vracali, ale naopak. Vraciame sa do minulosti, lebo je to prepotrebné pri smerovaní dopredu. Tak je to aj pri výročí Antona Bernoláka. Ten musel v Nových Zámkoch čakať viac ako storočie, kým sa na fare, kde pôsobil, objavila pamätná tabuľa s nápisom: Tu žil prvý kodifikátor slovenského jazyka. Bol však aj modernou inšpiráciou pre rodákov. Svedčí o tom i dielo univerzitného profesora Vladimíra Blanára, rodáka z dedinky Hul pri Nových Zámkoch (1. december 1920).

Tohto medzinárodne uznaného vedca, ktorého diela vyšli v XXI. storočí v nemčine, čo je iste pre slavistu významné ocenenie, pripomíname preto, lebo nedávno vo veku nedožitých deväťdesiatdva rokov zomrel. V oficiálnom nekrológu jeho materského jazykovedného ústavu, uverejnenom na stránke SAV, sa, žiaľ, menovite

nespomína aj pre nás viac ako pozoruhodné dielo V. Blanára Nový pohľad do autorskej dielne Antona Bernoláka (kapitoly z dejín gramatického a lexikálneho opisu slovenčiny). Knihu vydala Matica slovenská v roku 2006 a je pozoruhodná.

Vedec, ktorý do nového tisícročia vstúpil dvomi slavistic-

s pomermi v jazykovede Bernolákovho obdobia, vidno napríklad z toho, že sa tomu predtým širšie venovali v podstate iba dvaja vedci – prof. J. Stanislav v roku 1941 a potom až po desaťročiach Dr. K. Habovštiaková v roku 1968!

Podstatná časť vedeckého komentára prof. Blanára, vyda-

prihlasovali k češtine,“ konštatuje prof. Blanár v publikácii, ktorá sa v oficiálnom nekrológu nespomína. Bola to atmosféra dôsledkov tereziánskej školskej reformy a zároveň Bernolákovho úsilie preukázať gramatikou a viacjazyčným slovníkom, že slovenčina je od češtiny odlišný jazyk.

vá tak poukazuje na 350. výročie jeho narodenia. Pripomína proces slovakizácie literárneho jazyka aj v diele ďalších skalkických katolíckych osobností – Jána Imricha Terchoviča a Juraja Pavlína Bajana. Ale aj prelomovú Gramatiku Pavla Doležala s predhovorom Mateja Bela.

Napokon – ale možno ísť aj do divadla. Na predstavenie HOLLYROTH. A zažiť nezabudnuteľné „originálne rozprávania a spievanie Roberta Rotha... „Hollého mrzkosti a pomerkovania“ na doskách štúdia Slovenského národného divadla. V réžii Rasťa Balleka bernolákovská slovenčina oživa v divadle ako azda nikdy predtým. Alebo sa zahĺbiť do skvelého Hollého prebásnenia z bernolákovskej slovenčiny do súčasnej vo výbere a interpretácii Viliama Turčányho. Rovnako majstrovský skvost z geniálnej dielne Záhoráka Viliama Turčányho je kniha Na krásnu záhradu Hollého Jána. Bernolákovská slovenčina je tak dodnes podnetnou inšpiráciou.

Prečo si treba pripomínať Antona Bernoláka

Dušan D. KERNÝ

kými publikáciami v nemčine, nestor slovenskej slavistickej jazykovedy, tvorca koncepcie Historického slovníka slovenského jazyka (1991 – 2008!) ukazuje nové obzory. Dáva bernolákovčinu, vznik Bernolákovho diela, historického medzníka v dejinách slovenského národa, do dobových súvislostí. Aké dôležité je porovnanie

ná v Matici slovenskej v roku 2006, spočíva totiž v tom, že prvá kodifikácia nášho jazyka – slovenčiny – nebola revolučným činom v zmysle náhleho obratu, ale naopak. Bola výsledkom predchádzajúceho v ý v o j a, jeho vyvrcholením.

„Anton Bernolák sa oprel o živú reč vzdelancov a spisovateľov, ktorí sa najmenej

Príbeh bernolákovčiny zaľudňuje aj najnovšia nositeľka Ceny Daniela Rapanta matičného Historického odboru Dr. E. Fordinállová v práve zverejnenej štúdii Podiel Záhoria na bernolákovskej kodifikácii. Konštatuje: „Prvé dve vytlačené vedome slovenské diela pochádzajú zo Záhoria od františkána Jána Abrahambfyho.“ Dr. Fordinálo-

Nie sme ovce...

Dobrý deň, tak sa zdraví v slušnej spoločnosti, medzi ľuďmi. Ako mám pozdraviť niekoho, kto ma klame a zavádza, to fakt neviem. Zostal som zaskočený, keď som v televízii videl spot súkromnej poisťovne, ktorú obhajoval spisovateľ Tomáš Janovic heslom, že nie sme ovce.

Súhlasím s ním, že nie sme ovce, ale túto problematiku vidím inak, a hlavne som ju prežil inak. Vo Veľkej Británii som zažil niečo, čo sa dá pokojne nazvať socializmom v priamom prenose. Volá sa to National Insurance – sociálno-zdravotné poistenie. Ani stopy po súkromnom sektore, ani náznak platenia poplatkov v nemocnici či u lekára. A to má Británia 60 miliónov obyvateľov a tiež nie sú žiadne ovce. Je navyše jedno, aká vláda je, či bola pri moci. Tu sa hľadá za každých okolností kšeft za všetkým.

Keďže som mal pred dvomi rokmi vážne zdravotné problémy, viem presne, o čom hovorím, ale pre obraz jeden príklad. V Belfaste som strávil 6 mesiacov v nemocnici a v rehabilitačnom centre. Moje náklady sa rovnali presne 0 libier. Neplatil som za lieky, pobyt v nemocnici, jedlo, lôžko pre moju manželku, barly, invalidný elektrický vozík, sanitku, rehabilitačné sestry chodili ku mne domov, nerátam, že počas starostlivosti o mňa manželka mala zadarmo poukaz na kvalitné masáže a rehabilitáciu.

A teraz slovenský príklad. Po návrate domov som sa prihlásil do istej kliniky. Zaplatil som 499 eur za rok, lebo som pravidelne potreboval inzulín, lieky na krv a tlak, vo vedľajšej lekárni som mesačne nechal 30 eur za lieky, kúpil som si tlakomer za 100 eur a glukomer za ďalších 25 eur.

Zdravie je najcennejšie, čo máme. Nie je však tovarom. Podnikanie súkromných poisťovní sa mi zdá zvrátené. Dostávať ako kapitál cudzie peniaze, za ne si vytvoriť zisk a to vydávať za svoj úspech. Je načase prestať podnikať zo zdravím.

Roman VILKOVIČ
Zdroj: noveslovo.sk
Grafika: a.r.

Únia je v hlbokoj kríze – preto musíme o tomto stave hovoriť otvorene Európanstvo a antieurópanstvo roku 2012

Dušan D. KERNÝ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Európska únia sa nachádza v hlbokoj kríze. Konštatuje to nielen bývalý nemecký prezident Richard von Weizsäcker, ale aj bývalý predseda Európskeho parlamentu Klaus Hänsch či prelát Stefan Reimers, splnomocnenec evanjelického kresťanského zväzu pre Európsku úniu. Ale aj nemecký liberálny politik gróf Lambsdorf. Našinec nepotrebuje nijaký pôsobivý prehľad mien európskych politikov, aby videl, že Európa a Európska únia sa v podstate rozpadá na krízové regióny.

Slovenský problém je, že otázky nášho európanstva, prínáležitosti k Európe, k Únii – a k eurozóne – nás stavajú pred otázky, na ktoré väčšina politickej triedy a rôznych inštitútov nebola pripravená. Predstavitelia politických strán, ktoré sa vydávali za jediných zástavnikov európanstva, akoby sa vyparili. Po niektorých z nich nie je ani vidu ani slychu. Problém spočíva v tom, že sa úplne zmenili okolnosti. Dnes nielen európanstvo, ale aj antieurópanstvo vyzerá inak ako v čase, keď sa Slovensko usilovalo byť členom Únie či Aliancie. Nová realita vyvoláva nové otázky a tie nevyhnutnosť nových odpovedí. Je to nová politická a mediálna realita – len niet nikoho z ešte donedávna kutých Európanov, aby dali jasnú a zreteľnú odpoveď. Problém malého štátu je dnes o to väčší, že nemôže dôverovať veľkým bezvýhradne.

Bývalé vládne formácie neboli ani pripravené a ani predvídajú. To, čo stačilo na európanstvo ešte pred niekoľkými rokmi, už došlo s dychom. To, čo bolo antieurópanstvo ešte včera, je dnes nevyhnutné a potrebné pre kritické hodnotenie Únie. Dnes

sú výhrady proti politike a praxi Európskej komisie nevyhnutné.

■ SIEŤ ZLYHANÍ

Pohľad na Grécko nám jasne ukazuje nielen tamojšie problémy, ale aj slepotu Európskej komisie, priamy bruselský podiel na vzniku klientelistických a korupčných praktík v Grécku. Praktík, ktoré z rôznych geopolitických a geobezpečnostných pomerov trvali niekoľko desaťročí! Nešlo len o toleranciu voči falšovaniu štatistík, aby Grécko bolo prijaté do eurozóny – išlo o oveľa širšiu sieť zlyhaní. Na dnešnom stave Grécka má svoj zreteľný podiel prax a metódy úniovej politiky, mechanizmy jednotlivých úniových programov. Zodpovednosť Európskej komisie na dnešnom stave Grécka je neodmysliteľná. Toto, ešte prednedávnym antieurópske tvrdenie je dnes naopak proeurópske. Pretože bez analýzy dlhodobých zlyhaní Európskej komisie a jej 22-tisícového aparátu sa nemôže Európska únia dostať na novú úroveň.

Kritika pomerov v Únii nie je bojom proti nej, vyvolávaním odporu verejnej mienky proti Bruselu, ale presne naopak. Je nevyhnutným nástrojom politi-

ky a médií malého štátu, aby sa zvýšila váha jeho argumentov a váha jeho európskeho hlasu. Nachádzame sa v procese, kde sa rozvoj európskej demokracie dá dosiahnuť len efektívnou kontrolou európskej komisie pomocou Európskeho parlamentu. Jeho váha, váha demokratickej kontroly sa musí zvýšiť. Európska komisia musí byť pod účinnou parlamentnou kontrolou. Teda nejde o proces odovzdávania suverenity, ale naopak – o proces posilňovania pozície poslancov a parlamentných klubov v Európskom parlamente zásadne inak, ako to bolo doteraz. Poslanci a strany musia byť pod aktívnou občianskou kontrolou toho, čo robia a čo dosahujú na európskej úrovni, ako posilňujú svoje, teda slovenské pozície voči Európskej komisii, teda voči úradníckemu aparátu.

■ KONŠTRUKTÍVNOSŤ KRITIKY

Preto dnes kritika, čo ako ostrá, nie je prejavom antieurópanstva, ale presne naopak. Dnes vieme celkom jasne a dokázateľne, že nielen Grécko, ale ani Taliansko nebolo fit pre vstup do eurozóny. Úloha kritických médií, kritických voči praxi

Únie rastie a neznamená to, že to je prejav antieurópanstva. Takisto sa zmenila situácia pokiaľ ide o Severoatlantickú alianciu. Dnes vidíme následky rozvrátenia stability na Strednom východe, nepretržité vojny, ktoré neprinášajú riešenie. Keďže pod pláštikom transatlantického úsilia sme vytlačili na okraj kvalifikované kritické hlasy proti praxi Únie a Aliancie, dnes vlastne nemáme reálny obraz o tom, čo sa vlastne deje v USA, ako sa USA zmenili, resp. od Bushových čias nezmenili.

Kvalifikované poznanie zahraničia, kvalifikované informácie o dianí vo svete, vo svetovej ekonomike nemožno viac deformovať pre potreby takej či onakej propagandy. Slovenské médiá, práve tak ako aj slovenská politika, stoja pred novými výzvami – v priebehu poldruha desaťročia obraz skutočného Európana vyzerá inak a inak vyzerajú naše dnešné európske potreby. Medzi nimi v prvom rade je dostatok informácií a súvislostí o tom, čo sa deje v svete, do ktorého patríme. To je úloha „veľkých“ médií – a úlohou „malých“ je nasadzovať im poriadne ostrohy do slabín. Musíme hovoriť otvorene.

Tí, čo znevážili a zdecimovali žurnalistickú profesiu, dobre vedeli, čo robia

Prečo novinári mlčia o svojom úpadku

Eva ZELENAYOVÁ

Bývalá premiérka Iveta Radičová nedávno opäť odkázala verejnosti, že politika jej nechýba, nemieni kandidovať na funkciu prezidentky štátu, ale chystá sa do Oxfordu študovať problematiku politiky a médií. Skutočne zaujímavá téma, ak sa nemieni venovať politike... Z minulosti vieme, že všetci politici, ktorí sa boli školiť v USA, neskôr v politike uprednostňovali cudzie záujmy pred záujmami vlastného štátu.

Nebývalý interes o zahraničné štúdiá prejavil napríklad súčasný predseda KDH Ján Figel, keď v roku 1994 ako poslanec NR SR až dva semestre strávil na štúdiách v USA a Belgicku. Rovnaký bol „na Západe“ záujem o vybraných slovenských žurnalistov, veď bez ich podpory nemala žiadna politika nádej na úspech. A tak celé slovenské mediálne družiny boli na stážach v holandskom Maastrichte, v anglickej BBC aj v iných školiacich centrách za morom. Po ich absolvovaní sa naša verejnosť v niektorých prípadoch stala svedkom neuveriteľných zmien. Z dovtedajšieho zapáleného bojovníka proti zahŕňavúcemu kapitalizmu v komunistickom periodiku sa razom stal jeho obhajca, ako povedzme Marián Leško...

■ SPOLITIZOVANÝ SYNDIKÁT

Konkurencieschopnosť, ktorá mala u nás nastať príchodom zahraničných firiem, žiaľ, namiesto inováčných podnetov a spestrenia sortimentu zničila domácu výrobu. Najviac to pociťujeme v elektrotechnike, v poľnohospodárstve, ale aj v stavebníctve a v ďalších odvetviach. O úpadku spoločnosti a stále nižšej životnej úrovni sa však cudne mlčí. Aj keď na začiatku transformačného pro-

cesu množstvo novinárov prejavilo nespokojnosť s vývojom v štáte, s úrovňou a so stavom informovania verejnosti i s fungovaním Slovenského syndikátu novinárov (SSN), kritické hlasy postupne umlkli. SSN oficiálne podporoval transformačný proces na prospech zahraničných spoločností a zbavoval sa kriticky mysliacich novinárov. Tí žiadali v rámci syndikátu vytvoriť platformu Za pravdivý obraz Slovenska, no neúspešne. Založili teda Združenie slovenských novinárov, ale pre nedostatok finančných zdrojov nemalo dlhú životnosť.

Slovenský syndikát novinárov vždy podporoval politiku pravicových strán a ich vládnych kabinetov. V roku 1998 dokonca školiť novinárov s cieľom podporiť zmenu vlády. Politická angažovanosť syndikátu bola v príkrom rozpore s jeho štatútom a cieľmi, lebo sa nezameriaval na postavenie novinárov v spoločnosti, ale na podporu istej politiky. Tak sa stalo, že až do roku 2008 platil novelizovaný tlačový zákon z roku 1966.

Dnes môžeme s istotou povedať, že slovenské politické reprezentácie podcenili význam mediálnej politiky a aj preto sa transformačný proces mohol uskutočňovať pod cudzou tak-

tovkou. Dokonca žiadna z doterajších vlád nepredložila koncepciu mediálnej politiky, takže táto oblasť verne kopíruje absenciu štátnej doktríny.

Slovenský syndikát novinárov sa stal nástupníckou organizáciou po Zväze slovenských novinárov. A najväčšou novinárskou organizáciou.

■ NOVINÁRI BEZ PRÁV

Kým existoval nejaký majetok syndikátu, bol aj záujem o funkcie. V súčasnosti syndikát zostal bez majetku, bez vízie, bez akéhokoľvek vplyvu. Platy a odmeny novinárov sú škandalózne nízke, syndikát nie je schopný nijakej aktivity v prospech novinárov a zmenou tlačového zákona v roku 2008 prišli novinári o všetko. Prestali jestvovať ako profesia, ich novinárske preukazy stratili význam. Ak platia členské známky, tak azda iba preto, že v zahraničí je situácia iná. Na novinársky preukaz sa dostanú na rôzne akcie, výstavy, kultúrne či športové podujatia, do múzeí a pod. Novinárske organizácie na Slovensku sú dnes celkom paralyzované, lebo väčšinu médií na Slovensku vlastní zahraničné mediálne domy. A novinári, ak si chcú zachovať pracovné miesto, musia písať v súlade s ich cieľ-

mi. Preto v čase, keď bol predložený návrh tlačového zákona, nediskutovalo sa a nepísalo o ničom inom iba o právach na opravu, na odpoveď a dodatočnú odpoveď. Iba tieto paragrafy zaujímali vydavateľov...

Ústava jasne vymedzuje pravidlá správania sa jednotlivcov a štátnych orgánov. Kým občan môže konať všetko, čo zákon nezakazuje, štátny orgán môže konať len v rozsahu a spôsobom, ktorý stanovuje zákon. Tým, že sa z tlačového zákona vytratil paragraf o súčinnosti štátnych orgánov a novinárskych organizácií, novinári pri svojom rizikovitom povolani zostali bez ochrany. Aj keď na každom preukaze novinára vydaného novinárskou organizáciou je napísané: „...žiada všetky osoby a organizácie, aby mu (držiteľovi preukazu) boli v jeho činnosti nápomocné“, nemá to nijaký praktický význam. Chýba maličkosť, zákonná úprava, ktorá by to štátnym orgánom dovoľovala.

Priam tragicky vyznieva diskusná téma SSN pod názvom Aká má byť nová tvár syndikátu. Syndikát sa totiž nezaobera základným smerovaním, úlohou novinárov v spoločnosti, ale postavením regionálnych štruktúr. Nuž, v spoločnosti, kde sa novinári nedokážu postaviť za svoje elementárne práva ani cez svoju stavovskú organizáciu, je nastolený problém takmer kurióznym.

Zdecimovanie novinárskeho stavu v našej spoločnosti nemá obdobu. Dôsledky tohto stavu môžu byť fatálne. Lebo či si to pripustíme alebo nie, novinári sú silným mienkotvorným nástrojom. Tí, čo spustili túto „hru“, vedeli, čo robia.

Výškou priemerných dôchodkov sme na chvoste štátov eurozóny

Dôchodca na Slovensku — to znie chudobne

Oto BALOGH – Foto: (mrs)

Členstvo Slovenska v Európskej únii (EÚ) od roku 2004 prezentovali politici ako vstup do elitného klubu vyspelých štátov. Spájali sa s ním veľké očakávania Slovákov na zvyšovanie životnej úrovne. Po ôsmich rokoch od nášho vstupu sa však väčšina Slovákov cíti v EÚ ako chudobní príbuzní. Čo sa týka seniorov (dôchodcov), platí to dvojnásobne. Na Slovensku žije približne 1,3 milióna dôchodcov. Z nich je asi 960 tisíc poberateľov starobného dôchodku, ostatní sú poberateľmi inej formy dôchodku (vdovský a vdovecký či invalidný).

Status dôchodcov (a nielen ich) na Slovensku je v porovnaní s postavením dôchodcov v starých členských štátoch EÚ výrazne horší. Takmer polstoročie centrálna riadená ekonomika nedokázala vygenerovať dostatok majetku a kapitálu, čo sa premietlo do nižšej životnej úrovne a tým aj do nižších miezd a dôchodkov. Ekonomika Slovenska od nášho vstupu do EÚ síce napreduje, ale rozdiely oproti ostatným štátom eurozóny sa zmenšujú len veľmi pomaly.

■ ŤAŽKÉ POROVNÁVANIE

Každé porovnanie postavenia

dôchodcov a ich dôchodkov na Slovensku s ostatnými štátmi EÚ istým spôsobom pokrívka, keďže postavenie jednotlivých členských štátov je odlišné z hľadiska dôchodkového veku, predčasnej penzie, povinnej lehoty penzijného poistenia, dôchodkových systémov, zdanenia dôchodkov či výšky výdavkov štátu na dôchodky. Istú výpovednú hodnotu má preto len porovnanie na základe toho, koľko percent tvorí dôchodok z platu, ktorý poberal penzista v čase, keď bol ešte ekonomicky aktívny. Kým štáty EÚ dávajú na dôchodky v priemere 12 percent hrubého domáceho produktu, na

Slovensku je to menej ako 7 percent. Priemerný dôchodok v EÚ predstavuje 70 percent príjmu, na Slovensku nedosahuje ani 50 percent.

■ CHUDOBNÍ MEDZI BOHATÝMI

Priemerná výška dôchodkov sa okrem iného odvíja od priemernej mzdy. Hrubá priemerná mzda na Slovensku papierovo predstavuje 786 eur, ale v skutočnosti dve tretiny zamestnaných Slovákov zarábajú menej ako je priemerná mzda, každý ôsmy dostáva mesačne v hrubom menej ako 400 eur. Z hľadiska priemernej mzdy je Slovensko spomedzi 17 členských štátov eurozóny na poslednom mieste, medzi 27 štátmi EÚ mu patrí 22. priečka.

Chudoba ohrozuje asi 700 tisíc obyvateľov Slovenska, asi 12 percent Slovákov má čistý mesačný príjem na hranici chudoby (315 eur). Ohrozených je aj 107 tisíc dôchodcov, ktorí žijú z penzie nižšej ako štátom stanovené životné minimum – okolo 195 eur. Priemerná výška vyplácaných dôchodkov na Slovensku je 375 eur (starobný), 261 eur (invalidný, vrátane čiastočného), 229 (vdovský), 176 (vdovecký). Z hľadiska tzv. mieru náhrady v percentách (pomer čistej mzdy a dôchodku, očistených od

daní a odvodov), sú na tom najlepšie dôchodcovia v Grécku (111), Maďarsku (106), Holandsku (99,8), Luxembursku (94), Dánsku (89,8) a Rakúsku (89,9).

■ OHROZENÝ RAKÚŠAN?

Byť chudobný povedzme v susednom Rakúsku a na Slovensku nie je to isté. Priemerná čistá mesačná mzda v Rakúsku je 1 530 eur, minimálna mzda 1 000 eur, priemerný dôchodok 1 303 eur, minimálny dôchodok 783 eur (jednotlivec), 1 120 eur (manželský pár). Dôchodky sú vyplácané 14-krát ročne. Hranica chudoby je určená čistým mesačným príjmom 915 eur. Spokojní s priemerným dôchodkom (v eurách) môžu byť aj dôchodcovia v Luxembursku (3 000), Holandsku (2 258), Nórsku (1 760), Grécku (1 600), Dánsku (1 411), vo Švajčiarsku (1 393), v Taliansku (1 141), vo Francúzsku (1 108), v Švédsku (1 060), vo Fínsku (1 050), v Španielsku (877) či Belgicku (847). Slovenskí seniori môžu o čomsi podobnom len snívať, keďže dôchodky kopírujú okrem iného aj výšku mzdy. Minimálna mzda na Slovensku (327 eur) je takmer 5,5-krát nižšia ako v Luxembursku, 4,6-krát nižšia než v Írsku a Belgicku, 4,3-krát nižšia než v Holandsku či vo Francúzsku, 2,75-krát nižšia než v Grécku, 2,29-krát nižšia ako v Španielsku a Slovinsku a takmer 2-krát nižšia ako v Portugalsku.

Z hľadiska priemerného dôchodku sú za nami len Maďarsko a pobaltské štáty (Estónsko, Lotyšsko, Litva). Posledné miesta patria Rumunsku, Bulharsku a Albánsku. Pre objektívne zhodnotenie životnej úrovne treba brať do úvahy aj paritu kúpnej sily (koľko tovaru a služieb si zamestnanec môže kúpiť z mesačného platu). Na základe tohto kritéria predstavuje napríklad mzda Slovákov len 24 percent mzdy v Nemecku a 49 percent v Rakúsku.

ností, ktoré zamestnávajú ľudí na čiastočný úväzok. V týchto krajinách je vyššia šanca, že nájdete zamestnancov na čiastočný úväzok aj na vyšších pracovných pozíciách, najmä v Holandsku. Tieto krajiny teda presadzujú trend, ktorý možno zjednodušene vyjadriť – na jedno pracovné miesto sa vojdú aj dvaja zamestnanci. Samozrejme že to má pozitívny vplyv na trh práce a na štatistiky nezamestnanosti. Na Slovensku, zdá sa, je trend úplne opačný. Na niekoľko

Primátor K. Janas.

pracovných miest, vrátane plných úväzkov, nám stačí jeden superman. A na trhu práce vyše 14 percent obyvateľov v aktívnom veku čaká na šancu. Samozrejme, pre štát predstavujú druhotné nákladové položky. Tak by teda ten štát mal podumať, že to ide aj inak. Príklady sú. Jediné, čo by si vyžiadalo takéto riešenie, je likvidácia rodinkárstva, kamarátskych väzieb a stranického protekcionizmu. A to znamená v našich podmienkach, žiaľ, strašne veľa!

SEBAOBRAÑA

Podľa údajov z výskumu EÚ SILC 2011, ktorý je výberovým zisťovaním o príjmoch a životných podmienkach, bolo vlni rizikom chudoby ohrozených na Slovensku približne 700 tisíc osôb. Informovala o tom začiatkom októbra v Bratislave predsedníčka Štatistického úradu SR Ľudmila Benkovičová. Ako dodala, v porovnaní s rokom 2010 nastal nárast miery rizika chudoby o jeden percentuálny bod, situácia sa teda zhoršila.

Chudoba cti netratí?

„Hranica rizika chudoby bola podľa posledných údajov zisťovania 3 784 eur na rok, čo v prípade jednočlennej domácnosti predstavuje približne 315 eur na mesiac,“ priblížila. Medziročný nárast hranice chudoby v roku 2011 v porovnaní s predchádzajúcim rokom bol daný aj rastom cien takmer všetkých komodít.

Skutočnosť, že 13 percent Slovákov je ohrozených chudobou, nie je prekvapujúce zistenie, rovnako ako to, že sa miera rizika chudoby v minulom roku zvýšila. Sociologička Jarmila Filadelfiová k výsledkom výskumu povedala: „Neustály rast životných nákladov (bývanie, potraviny) pri zárobkoch, keď široké skupiny obyvateľstva poberajú nižšiu ako priemernú mzdu či dokonca iba minimálnu mzdu, dostáva stále viac ľudí a domácností do rizika chudoby. Najmä ak v domácnosti chýba pracovný príjem alebo druhý príjem, riziko chudoby neúmerne narastá.“ Dodala, že tiež nízke dôchodky, ktoré sú výsledkom dlhodobu nízkych miezd počas pracovného života, zvyšujú riziko chudoby najmä u žien.

Náladu obyvateľstva vraj toto najnovšie zistenie pravdepodobne veľmi neovplyvní. Podľa výskumov kvality života a spokojnosti so životom nevychádzame dobre a verejnosť u nás nemá optimistické očakávania do budúcnosti. „Ľudia ťažkú ekonomickú situáciu vnímajú už dávnejšie najmä v regiónoch s vysokou nezamestnanosťou, bez kvalitných a stabilných pracovných príležitostí,“ hovorí sociologička Filadelfiová s dodatkom, že v súvislosti s nárastom počtu ohrozených chudobou sa dá očakávať, že pesimistických nálad vo verejnosti pribudne. „Skôr by som vyslovila obavu, či politici nebudú situáciu zneužívať a v snahe odvrátiť pozornosť od každodenných problémov začnú poukazovať na najzraniteľnejšie skupiny, čo sa už prakticky deje – možno pozorovať prvé náznaky,“ konštatovala.

Môže to podľa nej tiež posilniť rôzne radikálne skupiny. „Tu by som videla možné ohrozenie – v posilňovaní extrémistických nálad v spoločnosti,“ dodala Filadelfiová. Najvyššie riziko chudoby bolo logicky zaznamenané u nezamestnaných, medzi ktorými sa týka 42,6 percenta. Medzi ďalšie najohrozenejšie skupiny patria domácnosti s tromi a viac závislými deťmi (32,6 percenta), neúplné domácnosti (26,4 percenta) a deti vo veku do osemnásť rokov (21,2 percenta). Najnovšie však aj asi jedna tretina ľudí, ktorí majú zamestnanie, môže byť chudobou reálne ohrozená.

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

Slovenskí dôchodcovia už pomaly nebudú mať ani na obľúbené výlety.

Vo svete nenájdeme schopnejších a výkonnejších funkcionárov, ako sú naši

Majú po tri aj viac pracovných pozícií a úväzkov

Ivan BROŽÍK - Foto: archív

Štúdia v časopise American Journal of Epidemiology uvádza, že ak človek strávi v práci vyše osem hodín, zvyšuje sa jeho riziko na srdcovo-cievne ochorenia až o 40 až 80 percent. Po viac ako jedenástich hodinách v práci zvýši sa riziko výskytu týchto ochorení až o 67 percent. Preto mnohí úradníci a funkcionári na Slovensku by podľa ich vlastných slov o svojom pracovnom nasadení mali byť štatisticky už dávno mŕtvi.

Niektorí sú totiž schopní zastávať aj desiatku funkcií, takmer desiatku pracovných pozícií alebo mať niekoľkonásobné pracovné úväzky. Slovenské národné noviny sa nijako nechcú dotknúť nateraz stále dobrého mena a povesti primátora Považskej Bystrice Karola Janasa. Ani nijako nenaznačujú, že by porušoval zákon. Naopak, sú si vedomé, že koná v súlade s doteraz platnými paragrafmi na Slovensku. A práve v nich sa skrýva studnica netušených možností a prekvapení pre náš trh práce. Primátor Janas napríklad – a ide skutočne len o príklad – stíha „popri riadení štyridsaťtisícového mesta vyučovať na troch vysokých školách. Na dvoch z nich pritom pracuje na plný úväzok. To však nie je všetko. Pôsobí aj ako poslanec trenčianskej župy, futbalový funkcionár a v septembri sa stal aj členom dozornej rady Ústavu pamäti národa. Riadi aj Zväz protifašistických bojovníkov v meste.“ Citát pochádza z autorskej dielne Hospodárskych novín. Pre stručnosť – pán Janas zastáva celkovo osem pracovných pozícií, z toho niektoré na plný úväzok.

■ NIJAKÉ OBMEDZENIA

Práca úradníkov, ktorí majú popri svojich povinnostiach pre štát a samosprávy viacero iných úväzkov – obľúbené sú napríklad pozície v dozorných radách aj štátnych podnikov – sa nijako zákonom obmedzovať nebude. To predpokladá ministerstvo práce. Argumentuje tým, že je na posúdení každého nadriadeného, aby vedel ohodnotiť kvalitu odvedenej práce niekoľkonásobným úväzkom. Iba minister školstva Dušan Čaplovič oznámil svoj zámer limitovať kumulované úväzky pedagógov. Čo teda z toho vyplýva? Napríklad aj to, že štát má vo svojej administratívnej sieti, respektíve v samospráve, ale aj v dozorných radách rôznych firiem dostatok pracovných pozícií, ktoré by mohli obsadiť vhodní kandidáti z ponuky terajších nezamestnaných a evidovaných na pracovných úradoch.

■ RING VOLNÝ

Nútené živnosti, dohoda o vykonaní práce či dohoda o pracovnej činnosti sú na Slovensku najčastejšími formami

neštandardných pracovných úväzkov. V čase krízy ich počet stúpa, sú totiž pre zamestnávateľov jedným zo spôsobov ako ušetriť. Vyplýva to z výsledkov medzinárodného výskumu o prekérnej práci, teda práci za zníženej pracovnoprávnej ochrany a za nižšie mzdy, ktorého slovenskú časť spracoval Stredoeurópsky inštitút pre výskum práce. Nezamestnaný totiž nemá na výber a už vôbec nie je v pozícii toho, kto si môže klásť podmienky, vrátane tých pracovných. Nezamestnaný musí užiť seba a svoju rodinu tak, ako je to možné. Neraz aj v rozpore so zákonom. A často v protiklade s dobrými mravmi. Takíto zamestnanci majú neskôr iba obmedzený prístup k sociálnej ochrane, napríklad v dôchodkovom veku alebo v počas choroby.

■ PROTIEURÓPSKY TREND

Existujú krajiny, v ktorých sa čiastočné úväzky stali národnou pracovnou kultúrou. Typickými predstaviteľmi sú Holandsko a Švédsko. V Holandsku, Belgicku a Dánsku je vyše 80 percent spoloč-

V čase, keď si pripomíname dvadsiate výročie odchodu Slovenska z federatívneho spoločného štátu, opäť smerujeme do podobného štátneho útvaru. Tentoraz to nie je spoločný štát s iným národom, ale hneď s niekoľkými. Spojené štáty európske v podstate urýchľuje Európska centrálna banka. Dôvod je jednoduchý, práve táto inštitúcia najviac znáša problémy Únie vo finančnom sektore.

Vlast' – nie macocha!

Najvypuklejšie je to v užšej časti EÚ – a to v eurozóne. Diskusia o odchode niektorého z členov je viac ako bolestivá. Ak by sa tak stalo, odrázi sa to na všetkých členoch. Slovensko sa z niekdajšieho európskeho tigra s fantastickým priemyselným rastom razom ocitne v zóne ohrozenia. Podľa premiéra Roberta Fica by sa náš rast prepadol až na stupnicu minus štyroch percent, ak by šlo o neriadenej odchod. Preto hovoriť o nezodpovednosti Grécka pri riešení problémov eura je v skutočnosti obviňovaním všetkých členov Únie a eurozóny, lebo na gréckom úverovom kebabe si pochutnávali mnohé silné štáty. Iná vec je fakt, že Gréci im to umožnili. Podľa niektorých komentátorov vo svete je to tak preto, lebo Gréci boli stáročia pod tureckou nadvládou, a teda im chýba jeden vývojový stupeň spoločnosti – renesancia. Tá učila aj k zodpovednosti nielen voči sebe, ale aj voči iným, keďže ľudská spoločnosť sú prepojené nádoby rôznych národov a kultúr, ktoré majú spoločné znaky ľudskosti. Gréci však akoby neboli solidárni ani sami so sebou.

Užšia integrácia štátov má mať výsostne politický charakter, čo je prirodzené. V skutočnosti však je to záležitosťou ľudu. Európskeho ľudu, ak taký termín môžeme vôbec použiť, keďže nejde o masu, ktorú by sme vedeli charakterizovať spoločnými znakmi okrem toho, že žijú buď na území spoločnej Únie, alebo platia spoločnou menou. Ľudí európskych štátov spája veľmi málo. V podstate sa nepoznajú, hoci bývame v spoločnom dome. Ako to zmeniť? Dá sa to na úrovni informovanosti minimálne susedov. Čo vieme o rakúskej kultúre? O poľskej politike? O maďarských sociálnych problémoch?

Tradične najviac vieme o českých reáliách, čo je dané našou históriou. To neznamená, že by sme sa mali organizovane začať zaujímať o susedstvo. Ide o strategické otázky, keď ECB nebude združovať štáty len na základe spoločnej kontroly bánk, ale budú dôležité aj iné spoločenské informácie. V každom prípade lídrom v tejto činnosti sú dnes, logicky, banky. A raz sa možno od mešca dostaneme aj ďalej. Alebo je to hudba iba ďalekej budúcnosti? Momentálne s napätím sledujeme nielen hrozbu sýrsko-tureckej vojny, ale aj boj o eurofondy. Pätnásť malých krajín Únie dokázalo v Bratislave na začiatku októbra povedať ich krátko: nie. Ak majú šancu vzniknúť Spojené štáty európske, musí to byť vlast' a nie macocha pre všetky národy, ktoré do tohto zväzku vstúpia.

Stanislav HÁBER

Krajské a senátne voľby v Českej republike sú varovným poučením

Pach českého rozkladu Slovensko nemusí minúť

Dušan D. KERNÝ – Foto: Viliam JABLONICKÝ

Dejiny sa raz udejú ako tragédia, a potom sa zopakujú ako fraška. To by si mohli povedať Slováci o strašení komunistami po práve skončených českých krajských a senátnych voľbách. V roku 1946 vo vtedajšom Česku vyhrala komunistická strana. Slovensko, kde drvivo vyhrala Demokratická strana, sa tak stalo jedinou európskou krajinou, kam prišiel komunistický režim zo Západu a nie z Východu. Nikdy nebude dosť pripomínať si tento fakt. Ale teraz? Strašenie komunistami je aj mediálna propaganda, snaha upútať, predat' noviny titulkom: Rudá hrozba 2012 alebo Rudá záre nad Českom s vyobrazením krasnoarmeja.

Nad stovežatou sa poriadne sčervenal.

Na Slovensku si však musíme klásť dve otázky: Vieme, čo sa deje v Česku? A druhá otázka znie: V akých stredoeurópskych pomeroch sa udiali české voľby? Hľadanie prvej odpovede ukazuje truchlivý stav v informovanosti o skutočnom dianí na západ od našej hranice. Kraje, v ktorých vyhrali komunisti, sú čiernou dierou českej ekonomiky, českých problémov, vrátane vysokej nezamestnanosti. Komunisti tam vyhrali, lebo doteraz nekradli a nerozkrádali eurofondy, neznemožnili sa, nekázali vodu a pili víno. Volič im verí, že v ťažkých a takmer nerieši-

teľných problémoch severných Čiech sa s nimi tá kára ťažkostí potiaha prinajmenšom bez podrazov a špiny doterajších „demokratov“. To napokon platí aj inde v Čechách.

■ Z OBLAKOV NA ZEM

Lenže my na Slovensku lepšie poznáme Barcelonu než to, čo sa deje v Čechách, na Morave a v Sliezsku; ideme sa rozliať, keď ide o nejakú českú celebritu a nevšíame si životnú realitu nám najbližšieho, skutočne bratského národa. A napokon aj „pán knieža“ tu mal závideniahodnú publicitu v porovna-

ní s tými, ktorí získali teraz oveľa viac hlasov. A keď nevieme, čo sa deje v Čechách, ako im chceme rozumieť?

České voľby nás vracajú trochu na zem, do reality – vôbec nejde len o to, že vyhrala ľavicová a „pravovernej“ komunistická strana, ktorá sa na rozdiel od slovenskej SDĽ nerefomovala, pribudlo vyše sto tisíc voličov. Ide o to, že česká politická scéna teraz, keď otázka začlenenia Česka do NATO a EÚ je vyriešenou záležitosťou, hotovou vecou, nedokázala bez škandálov, vulgárnosti, korupcie, typickej českej politickej nadutosti, bohorovnosti a blafovania vyriešiť podstatu nového českého štátu. Nebola a nie je schopná chytiť sa skutočného českého vlastenectva ako hnacieho motora pri budovaní výkonného českého štátu.

Tento problém, ak sa budeme správať tak ako česká politická scéna, český parlament, český senát, budeme mať aj my. Toto musí byť pre nás varovaním! A nie to, že v najťažších problémoch dvoch českých krajov, ktoré sú ďaleko a o ktorých nevieme zhola nič, získali komunisti najviac hlasov. Veď tam nezablúdiť nijaký slovenský reportér – na rozdiel od Afganistanu, Sudánu či Kene. Pritom problémy mnohých slovenských oblastí sú, domnievam sa, väčšími podobné „komunistickým“ severným Čechám než Afganistan,

Slovinský úpadok je evidentný a citeľne dopadá na obyvateľov krajiny

Horúci kandidát na záchranné koleso z Bruselu

Peter JÁNOŠÍK – Karikatúra: Peter GOSSÁNYI

Slovinsko, bývalý prístupový premiant v EÚ, sa dostalo do hlbokkej krízy. Pritom má prispieť do ESM 342 miliónmi eur, z nich 137 miliónov je splatných ešte v tomto roku. Celkový príspevok, vrátane záruk a schválených opcií na navýšenie kapitálu, dosiahne takmer tri miliardy eur. Agentúry znižujú slovinský rating ako na bežiacom páse a kedysi najvyššieho štát východného bloku dnes hodnotia horšie ako Rumunsko, Maroko, Kazachstan, Indonéziu alebo Peru.

Na začiatku augusta Slovinsku znížili úverový rating všetky tri hlavné svetové agentúry – zdôvodnili to zhoršením situácie v bankovom sektore a rastom vládnych nákladov na nové úvery. Agentúra Moody's zrazila slovinský rating do blízkosti špekulatívnej kategórie a upozornila na to, že krajina by pri ďalšom zhoršovaní ekonomickej situácie mohla potrebovať finančnú pomoc.

■ HLBOKÝ POKLES

Slovinská ekonomika utrpela v druhom štvrtroku hlboký pokles. Podpísalo sa na ňom zníženie výdavkov domácností a investícií, znížil sa aj objem vývozu, od ktorého je ekonomika tohto bývalého juhoslovanského štátu závislá. Ešte viac však poklesol dovoz. Predpoklady žiadosti o finančnú pomoc sú čoraz reálnejšie a Slovinsko bude zrejme ďalšou krajinou eurozóny po Grécku, Írsku, Portugalsku, Cypre a Španielsku, ktorá tak bude musieť urobiť.

Výdavky domácností klesli o 6,8 percenta a investície sa prepadli o 22,1 percenta. Obavy vyvolal najmä medzročný pokles vývozu o 0,5 percenta, čo je hlavný motor slovinskej ekonomiky. Tá vyváža 70 percent svojej pro-

dukcie najmä do krajín Európskej únie. Hrubý domáci produkt Slovinska klesol medzročne o 3,2 percenta a prepad bol hlbší, než sa čakalo.

POZNÁMKA

Slovinská ekonomika na závislosť od exportu doplatila už v roku 2008 v čase globálnej krízy. Stálym problémom sa okrem spomalenia rastu ekonomiky, tempa vývozu a investícií stala stabilizácia verejných financií. Sociálni demokrati bývalého premiéra Boruta Pahora ju nezvládli a veslo prebrala Slovinská demokratická strana Janeza Janšu. Hoci jeho kabinet vznikol iba vo februári, málokto verí, že vydrží celý štvorročný mandát. Už sa dokonca tipuje, či prežije túto jeseň.

■ (NE)ZLATÉ PRAVIDLO

Konzervatívec Janša utrpel prvú porážku, keď sa mu nepodarilo získať podporu na zakotvenie takzvaného zlatého pravidla rozpočtovej disciplíny do ústavy. Jeho vláda pripravuje druhý balíček úsporných opatrení, ktorý zahŕňa ďalšie zníženie miezd vo verejnom sektore i dôchodkovú reformu. Štátni zamestnanci sa

už museli vyrovnáť s osemperceným poklesom svojich príjmov. Bola to súčasť opatrení, ktoré mali zraziť vlnajúci deficit štátneho rozpočtu z hrozivých 6,4 percenta na 3,5 – 4 percentá. Ukazuje sa však, že ani doterajšie bolestivé škrtky nebudú stačiť. Pritom prístup Slovinska k peniazom na finančných trhoch sa predražil na neudržateľnú úroveň.

Zdroje na ďalší úsporný balík vidí premiér Janša najmä v „socialistickom pašaliku“, čím myslí prebujnený verejný sektor, v ktorom je údajne až 15-percentná prezaľmestnosť. Vláda tiež chystá výrazné úpravy, pokiaľ ide o odchod na predčasný dôchodok a predĺženie limitu odpracovaných rokov na nárok na plnú penziu. Janša očividne sám ráta s tým, že koalíčná vláda v dnešnej zostave neprežije. „Dvere sú otvorené obooma smermi. Každý, kto je ochotný pomáhať, je vítaný. A každý, kto nie je schopný postupovať poctivo, nech z nej odíde,“ vyjadril svoje presvedčenie premiér.

■ HLADANIE ŠTARTÉRA

Slovinsko teda čaká viacero nepopulárnych opatrení. Malo by dôjsť k utvoreniu úradníckej, technokratickej vlády, ktorá by po

Keňa či Sudán. O Česku, jeho antieurópskom a nacionalistickom kvasení, o voličovi, ktorý teraz prefackal vládne pravicové strany a zbavil ich vážnosti, vieme stále ešte málo. Pritom dlhodobá „česká“ nákaza politického a parlamentného rozkladu, ak si nedáme pozor, môže hroziť aj nám. Politické Česko zbavené glorioly, politické Česko, ktoré nám nemôže byť príkladom, ale výstrahou – to je to, čo vidíme dnes my na Slovensku. Je to varovné. A nie je nám to ľahostajné.

■ KOMU SLABNE PAMÄŤ?

Na druhej strane sa nedopúšťame tendenčných propagandistických somarín. Rakúske noviny písali o historickej strate pamäti v Čechách, keďže komunisti sa po prvý raz môžu stať aj vládni partneri. Pritom rakúska politika je tým posledným, čo by nás mohlo poučovať. Rakúskym parlamentným životom otriasa dlhodobá korupčná aféra. Bývalý kancelár sa stiahol z politiky. Predtým presadzoval, aby Slovensko bolo ťažko poškodené odstavením atómy a ako poradca nemeckého atómového priemyslu bral štvrt milióna eur odmeny ročne počas štyroch rokov!

Pozrieme sa na realitu v Maďarsku: na maďarskú krv a maďarskú zem sa v októbri 2012 prisahá pri odhaľovaní obrovských sôch turulov za účasti predsedu vlády! Turul, mýtický vták, bol symbolom nielen Horthyho režimu, ale aj fašistických šípových krížov! Konjunktúra turulov a mýtu maďarskej krvi sa začína už na Podkarpatskej Ukrajine! V Poľsku slabne vládla Donald Tusk. Už po roku od presvedčivého víťazstva rozhodný stúpenec proeurópskej integrácie vyzerá ako bez sil a politici fundamentalizmu chcú dostať protestné masy do ulíc. Európska únia je v ťažkej kríze, eurozóna hrozí ak nie rozpadom, tak zmenšovaním sa, Európska únia je už jasne spoločenstvom rôznych a rozdielnych rýchlostí. České voľby sú epizódou tohto kvasu a rozpadu. Práve preto sú pre blízke a prepojené Slovensko varovaním.

vzore Grécka a Talianska mohla viesť krajinu von zo zadlženosti a mohla by pomôcť naštartovať vnútornú ekonomiku. Úsporné opatrenia teraz ušetria 800 miliónov eur ročne. K dnu krajinu ťahajú ťažkosti bankového sektora a najmä najväčšej miestnej banky Nova Ljubljanska banka (NLB). Európska komisia napokon povolila pomôcť NLB sumou 320 miliónov eur. Náklady na správu dlhu však trvalo rastú; pri dlhopisoch splatných v roku 2021 teraz úroky činia 6,1 percenta. Na porovnanie – Španielske muselo za svoje desaťročné dlhopisy splatiť úrok šesť percent. Výnos jedenásťročného slovinského štátneho dlhopisu aktuálne vzrástol na 6,2 percenta, teda blízko kritickej sedempercentnej hranice. Premiér Janez Janša vyhlásil, že Slovinsko riskuje „grécky scenár“. Minister financií Janez Šušteršič však verí, že situáciu zvládnu „pomocou domácich zdrojov“. Slovensko, podobne ako Slovinsko, je tiež závislé od exportu a tiež zápasí s ekonomickými problémami. Naša priemyslová výroba však v auguste stúpila o 17 percent, čo tvorí spolu s úspornými opatreniami predpoklad na zdarný ďalší vývoj.

Siedmeho novembra uplynie dvadsať rokov od tragickej smrti Alexandra Dubčeka

Pamätník na autostrádnom kilometri 88 pri Humpolci

Drahoslav MACHALA - Foto: archív

Človek v živote vykoná skutky, na ktoré sa s odstupom času pozerá tak trochu ako na zázrak. Vyzvali ma, aby som napísal o tom, ako vznikol Pamätník Alexandra Dubčeka pri Humpolci neďaleko od miesta, kde 1. septembra 1992 havaroval. Zvláštne, lebo čas letí ako vtáci nadoziedi a od Dubčekovej smrti 7. novembra 1992 uplynie už dvadsať rokov.

Najskôr sa musím vrátiť do jedinečných rokov šesťdesiatych, keď som Dubčeka dvakrát počul rečniť. Po prvý raz v Hlbokom v marci v roku 1967 na oslavách 150. výročia narodenia Jozefa M. Hurbana, a potom v decembri 1967 na spomienkovom večere v Hviezdoslavom divadle (DPOH) pri 15. výročí smrti Vlada Celmentisa aj za účasti jeho manželky Lídy Clementisovej. V Hlbokom som ako gymnaziálny študent po prvý raz na vlastné oči videl a počul prejav Alexandra Dubčeka, ktorý sa sformoval v protestantskej rodine.

■ ZAZNELO PO PRVÝ RAZ

Dubček okrem iného v prejave povedal aj toto: „Hurban dobre vedel, že rozvoj národného života možno natrvalo zabezpečiť len v jednote sociálnych a duchovných, teda i národných potrieb ľudu... Hurban sa hrdil aj vzdelancami slovenského pôvodu, medzi ktorých patrili napríklad známy pražský lekár Ján Jesenius, v Uhorsku Matej Bel, učenec a humanistický vzdelanec európskeho mena. Hurban obdivoval aj J. Kollára a J. Šafárika, tvorcov idey slovanstva, ktorú vyznával a ktorú sa všemožne usiloval presadiť do života. Existuje výrazná historická kontinuita medzi štúrovským hnutím a národnooslobodzovacím bojom v SNP.“

Po prvý raz som počul stranického funkcionára, ktorý rozprával zrozumiteľne a ľudským jazykom sa prihovárал môjmu srdcu. To bol v tom čase celkom nový pocit. Uvedomil som si, ako sa Dubčekova príznačná ľudskosť a humanita odvíjala od jeho výchovy v rodine. Reformátor Martin Luther oprel vlastné učenie o to, aby sa do ľudského spoločenstva nanovo vrátila prítomnosť svedomia v myslení aj v konaní, keď povedal: „Svedomie je Boží hlas v nás.“ Dubčekov príhovor ma prekvapil, no ešte viac skutok, ktorý o ňom veľavravne vypovedal.

■ KTO ZA PRAVDU HORÍ...

Na konci slávnosti zaznela hymnická pieseň Kto za pravdu horí...

Videl som, že Dubčeka nikto z protokolu nemusel popchýňať, aby vstal a sňal si z hlavy klobúk. Súdruhovia v jeho sprievode nechápali, prečo sa prvý tajomník ÚV KSS postavil, ba zostali šokovaní, že sám aj onú hymnickú pieseň s ostatnými ľuďmi spieva... Zahanbení sa postupne tiež postavili a pozerali do zeme, aby nebolo vidno, že text hymnickej piesne nepoznajú. Tento okamih mi zostal v pamäti zapísaný na celý život. Ale aj ten, ako Dubček verejne na pietnej spomienke v bratislavskom Divadle Pavla Orságha Hviezdoslava odsúdil zavrhnutie stálinské tresty smrti a roky väzenia pre tzv. buržoázných nacionalistov – Clementisa, Novomeského a Husáka. Bol to Dubček, kto sa zaslúžil o ich občianske rehabilitácie. Pochopil som, že v hodnotovej výbave, no najmä v konaní a skutkoch tohto ľavicového politika je nastalo prítomný hlas svedomia.

■ KILOMETER (77) 88...

Rozpoviem krátky príbeh z dialnice do Prahy. V pozícii generálneho riaditeľa Národného literárneho centra sme na jar 1998 aj s námestníkom NLC Vilom Apfelom cestovali do Prahy, kde sme mali nejaké služobné povinnosti na knižnom veľtrhu. Na diaľnici som požiadal šófera Mariána, aby spomalil na úseku, kde na 77. (iní vravia, že na 88.) kilometri pred Prahou tragicky 1. septembra 1992 havaroval Alexander Dubček. Symbolicky práve v ten historický deň, keď sa na pôde SNR prijímal prvá demokratická Ústava Slovenskej republiky. O tejto tragickej udalosti som si prečítal zaujímavé úvahy aj dohady. Mňa však viac než samotný fakt smrti zaujímalo to, ako veľmi rýchlo sme v našej spoločnosti začali zabúdať na človeka, ktorý sa stal symbolom toho najlepšieho, čo zo slovenského národa vzišlo.

Rozmýšľal som potom nad tým, čo urobiť pre pamiatku Dubčeka aj na ceste späť z Prahy a vtedy aj dozrelo moje presvedčenie, že by sa priamo na mieste tragickej havárie

alebo niekde v jej blízkosti mal zviať nejaký malý pamätník, ktorý by Dubčeka pripomínal. Rozhodol som sa, že sa bez ohlásenia zastavím na Mestskom úrade v Humpolci. Aj sme autom do centra Humpolca na radnicu na Horní náměstí č. 300 zamierili. Keď som sekretárke starostu povedal, že síce nie som ohlásený, ale rád by som sa desať minút zhováral so starostom o možnosti umiestniť pamätnú tabuľu Dubčekovi, ihneď som našiel spriaznenú dušu aj priaznivú odozvu. Prijali nás starosta Jan Koten a tajomník Mestského úradu v Humpolci Jiří Fiala. Bolo to zvláštne, ale meno Dubček aj po jeho smrti otváralo brány ľudských srdc v bratských Čechách. S Vilom Apfelom sme s predstaviteľmi Humpolca Kotenom a Fialom rokovali krátko a vecne. Navrhol som mu, že naše republiky sa rozdelili a ak by sme chceli odhaliť Dubčekovi v blízkosti miesta jeho havárie nejaké pamätné miesto označené pamätnou tabuľou, musíme spojiť sily. Prisľúbil som, že ak starosta Humpolca Jan Koten vybaví pri diaľnici stavebné povolenie na osadenie pamätníka, zaväzujem sa za slovenskú stranu, že my dodáme pamätnú tabuľu aj s Dubčekovým bronzovým reliéfom. Vtedy mi starosta ukázal nakreslený plán, kde by v blízkosti Humpolca mala stáť budúca čerpacia benzínová stanica: bola k nej odbočka priamo z diaľnice. Jan Koten mi naznačil, že práve tam by si vedel predstaviť osadenie Dubčekovho pamätníka. Bol to muž činu a ihneď ma aj s priateľmi zobral na miesto. Keď som uvidel miesto, kde by mohol byť Dubčekov pamätník osadený, podali sme si ruky, že sa pokúsime vykonať, čo sme si predsavzali. Sľúbili sme si, že ešte v septembri 1998 Pamätník Alexandra Dubčeka odhalíme. S touto dohodou sme sa rozišli. Keď mi starosta Humpolca o pár týždňov zatelefonoval, že má stavebné povolenie pre miesto na budúcej benzínovej stanici, museli sme rýchlo konať aj my zo slovenskej strany.

■ CHODIA TAM ZÁSTUPY

Na slávnostnom odhalení pamätníka Alexandra Dubčeka sa mal zúčastniť aj vtedajší predseda slovenského parlamentu Ivan Gašparovič, ale práve na 1. septembra 1998 pripadalo výročie prijatia Ústavy SR, preto do Humpolca nemohol cestovať a vyslal tam za seba poslankyňu NR SR Irenu Belohorskú. Aj keď bolo krátko pred voľbami, na slávnostnom odhalení pamätníka sa zúčastnili Dubčekovi synovia Pavol a Peter i viacerí blízki Dubčekovi priatelia: predovšetkým prvý predseda zahraničného výboru SNR profesor Ivan Lahuha, ktorý pri Humpolci aj prehovoril, samozrejme sociálny demokrat Boris Zala, Pavol Pollák z prezidentskej kancelárie, autor busty, sochár Teodor Baník či Jozef Škultéty. Práve pri sochárovi Teodorovi Baníkovi by som sa rád pristavil. Architekt vytvoril veľmi pekné riešenie pamätnej tabule, ktorá mala tvar kvapky krvi, preto bola na jednej strane špicatá a tým špicom ukazovala smer na miesto, kde sa Dubčekova tragická nehoda odohrala. Na mramor sochár navrhol pripevniť bronzový reliéf Alexandra Dubčeka, ktorý nám zdarma venoval: je to skvelý portrét jeho smutnej utrpenej tváre, do ktorej sa vryli dni, keď sa vrátil z internácie v Sovietskom zväze (august 1968). Tento reliéf sugestívne vyjadroval všetok smútok ľudí zo straty Dubčeka, ktorého sme obvykle poznali ako človeka úsmevu a vzácnnej spontánnosti... Vôbec, každý kto na vzniku

pamätníka spolupracoval, vstupoval do tejto spolupráce s pokorou a najmä s veľkou nezištnosťou. Vtedy som si uvedomil, že predsa len v slovenskom národe sa nájde ešte vždy dostatok nadšených ľudí, ktorí sú ochotní aj schopní namáhať sa a vykonať dobré skutky v mene vyššieho cieľa. Mal som možnosť krátko sa zhovárať s profesorom Ivanom Lalahom, ktorý odhalenie Pamätníka Alexandrovi Dubčekovi považoval za skvelý skutok. Napokon ukázala a dokázala to aj budúcnosť. Lebo len, čo sa dostavala uvažovaná čerpacia benzínová stanica, stalo sa z Pamätníka Alexandra Dubčeka doslova pútnické pietne miesto. Ľudia zo Slovenska aj z Čiech, ktorí po diaľnici mierili do Prahy hoci len na výlet, celkom spontánne na pamätnom mieste zastali a priniesli k pamätníku kvety, kytice alebo len na blízkej lúke odtrhli niekoľko lúčnych kvetov, ktoré tam ako prejav veľkej úcty položili.

Na tomto pamätnom mieste som sa, samozrejme, viackrát zastavil i ja. Neras s manželkou Dáškou. Ba stalo sa, že mi celkom neznámi ľudia zatelefonovali, že nejaký zlomyseľník do pamätnej mramorovej tabule, ktorá mala našťastie hrúbku osem centimetrov, vystrelil dvakrát z pištole. Neveril som! Ale keď som pri jednej zo zastávok uvidel v Pamätníku A. D. vylúpnutú priehlbinku odpadnutého mramoru, zamýšľal som sa, aký to asi musí byť človek, ktorý aj po smrti nevie znieť, že si Slováci spoločne s Čechmi uctili pamiatku európskeho štátnika Alexandra Dubčeka?

Príbeh sa končí. Pamätník Alexandra Dubčeka pri Humpolci stojí; ľudia, čo nestratili pamäť, mu k mramorovej tabuli s jeho reliéfom nosia naďalej kvety. Rovnako stojí aj Jazdecká socha kráľa Svätopluka na nádvorí Bratislavského hradu... To, čo som urobil, som považoval za samozrejmosť. Veľmi silne na mňa v roku 1967 pôsobili aj ma inšpirovali Dubčekove skutky z Hlbokého aj z Bratislavy. Všimáť si ľudí z vlastného slovenského národa, ktorí sa preň nezištne rozdávali, vzdávať im úctu, bude vždy patriť k môjmu osobnému krédu. Preto pre nich nikdy nebudem šetriť energiou: „Radšej sa zodrať ako zhrdzaviť!“

■ SLOVENSKÝ ŠTÁTNIK

Ak pôjdete v týchto jesenných dňoch, keď si 7. novembra pripomenieme 20. rokov od Dubčekovej smrti, smerom do Prahy po diaľnici, priblížite na 77. (88.) kilometri pred hlavným mestom ČR a odbočíte vpravo na benzínovú čerpaciu stanicu... Stačí, ak postojíte minútku pri pamätníku veľkého Slováka, ktorému aj v Parku Európy v Ríme odhalili ulicu Viale Alexander Dubček. A pripísal pod ňu vysvetľujúce hodnotenie: Statista slovaccó. Sám som premýšľal, či talianske slovíčko „statista“ nemôže znamenať „štátista“, a teda že opäť zadržovala chybička. Lenže talianske slovo „statista“ v preklade znamená štátnik. Našťastie, pri odhaľovaní Dubčekovej busty autorky, akademickej sochárky Ludmily Cvengrošovej v roku 2003 na Námestí Alexandra Dubčeka, kde sídli NR SR, aj zásluhou vtedajšieho predsedu NR SR Jozefa Migaša text pod bustou vypovedá o slovenskom štátnikovi A. Dubčekovi. Konečne sme prestali byť ľaknutí sami zo seba!

Medzititulky redakcia SNN
Osobnosti A. Dubčeka sa budete podrobne venovať v SNN 45.

Kto navštíví Rím, nemôže vynechať prehliadku antického Panteónu, chrámu všetkých bohov. Je dodnes funkčným chrámom, v ktorom najmä bohoslužby v predvečer narodenia Pána poskytujú jedinečný zážitok. Cez otvor v kupole vidno hviezdy na nočnej oblohe, lebo omšu celebrujú len pri svetle ohníka umiestneného v strede chrámu. Sú tu uložené pozostatky talianskych kráľov i renesančného maliara Raffaella Santiho.

Kde je náš panteón?

Kto navštíví Paríž, neobíde neoklasicistický Panteón z 18. storočia. Pôvodne bol budovaný ako chrám, v súčasnosti je miestom odpočinku veľkánov Francúzska. Mauzóleum zdobí kyvadlo, ktoré práve tu zhotovil Foucault na dôkaz rotácie zeme.

V roku 2009 otvorili v Prahe Národný pamätník na Vítkove. Vznikol zo zrekonštruovaného Národného múzea. Vynovený objekt dnes slúži nielen ako tichý symbol českej štátnosti, ale novým obsahom naplňa aj obyvatelov metropoly a štátu a tvorí súčasť vzdelávacieho systému či kultúrneho života českého národa. Ponúka atraktívnu vyhladku na Prahu zo strechy a posedenie v netradičnej kaviarni. Súčasťou stavby je i jazdecká socha Jána Žižku z Trocnova, vysoká deväť metrov.

V rozhovore pre SNN primátor Bratislavy Milan Ftáčnik povedal, že mestskí poslanci začali diskusiu o vytvorení panteónu osobností Slovenska na Námestí slobody. No zatiaľ si mestskí poslanci akosi neuvedomili, že nerozhodujú len za mesto, ale za metropolu Slovenska. Ich doterajšie aktivity často viedli k veľmi nešťastným realizáciám. Kým Česi z Národného múzea urobili Národný pamätník, Slovenské národné múzeum na brehu Dunaja chátra. Jeho špinavé okná skôr odpudzujú, ako priťahujú pozornosť, a socha T. G. Masaryka, ktorú sem dali umiestniť mestskí poslanci, nemá nič spoločné s národnými dejinami Slovákov. Rovnako nešťastne a rozporuplne je umiestnená socha M. R. Štefánika pred novým Slovenským národným divadlom a ešte aj pod sochou leva, ktorý je symbolom českej štátnosti. Pre slovenského vlastenca je takáto konštelácia skôr ponížením a hanbou než úctou k veľikánovi slovenského národa. Nehovoriac o bizarných škriepkach okolo sochy Svätopluka a najnovšie o ďalších veľikánoch z obdobia Veľkomoravskej ríše. Hurbanovo námestie si priam pýtalo súsošie Cyrila, Metoda a Gorazda, ktoré samozrejme mestskí poslanci odmietli.

Profesor Piffel kedysi na prechádzkach Bratislavou učil študentov architektúry poznávať stavebné slohy. Čo sa môžu žiaci dozvedieť o minulosti svojho národa pri prechádzke dnešnou Bratislavou? Nie je načase diskusie o panteóne premietnuť do zaujímavého projektu? Slovenské národné múzeum, Hrad alebo pamätník na Slavíne by mohli byť výzvou pre uskutočnenie slovenského panteónu.

Eva ZELENAYOVÁ

Černovská tragédia vyplavila pravdu o národnostnom útlaku v Uhorsku

Keď boli za mrežami politického žalára národy

Černovská tragédia je memento doby, ktoré odhalilo svetu pravdu o národnostnej politike v Rakúsko-Uhorsku. Dátum 27. október 1907 je pre nás významný, pretože poukázal na útlak Slovákov, ako aj iných národov, ktoré boli dovtedy dusené v žalári národov, ako sa zvykla monarchia označovať. Tento rok uplynulo od černovskej masakry už 105 rokov. Rokom 1867 sa začína definitívny obrat vo vývoji a charakteere monarchie. Štátoprávne vyrovnanie v tomto roku nastoľuje obdobie dualizmu dvoch politických táborov – uhorsko-maďarského a rakúsko-nemeckého.

B. Björnson

Politiku maďarskej vlády charakterizovali nepatrné ústupky voči národnostiam. V apríli 1868 sa vytvoril tridsaťčlenný národnostný výbor snemu, v ktorom boli zastúpení Srbi, Rumuni i Rusíni (Slováci svojho poslanca v sneme nemali), ktorý mal pripravovať návrh národnostného zákona.

■ POLITIKA MAĎARIZÁCIE

Snem sa konal 6. decembra 1868 a zákon schválil, ale poslanci národností hlasovali proti nemu. Za úradný jazyk v štáte sa vyhlasovala maďarčina; pripúšťalo sa aj používanie jazyka národností, a to na súdoch a v cirkevných školách, na rokovaniach župných výborov, v obciach a v cirkvách. V štátnych školách malo vyučovací jazyk vyhlasovať ministerstvo školstva. Malo sa zabezpečiť aj pestovanie národných jazykov a na univerzite v Budapešti sa mali zriadiť katedry jazykov a literatúry uhorských národností. Národnostiam sa povoľovalo zriadiť si spoločnosti a spolky slúžiace rozvoju jazyka, umenia, vedy, hospodárstva, obchodu a priemyslu, ale tento zákon do praxe nikdy nevošiel.

Po roku 1867 sa stáva maďarizácia dôležitou zložkou štátnej politiky a ideológie. Tu by bolo vhodné spomenúť aj Hornouhorský vzdelávací spolok, známy pod skratkou FEMKE, ktorý vznikol v roku 1882 a založili ho Maďari. Ten si dal za cieľ urobiť z každého obyvateľa Uhorska Maďara. Činnosť spolku sa zameriavala najmä na mládež, ktorú mala podchytiť už v útlom detskom veku.

■ NOVÁ GENERAČNÁ VLNA

Slovenské národné hnutie sa začalo diferencovať. V hlavných mestách monarchie – v Prahe, vo Viedni a v Budapešti – vyrástla nová generácia slovenskej inteligencie, ktorá chcela zasiahnuť do politického života a dať mu novú tvár. Práve tu sa obja-

vuje nová osobnosť – Andrej Hlinka, farár v Sliachoch na Liptove, ktorý neskôr pôsobil v Ružomberku. Prihlásil sa k Zičiho strane, ale neprerušil ani styky s Národnou stranou. Pomáhal slovenskému ľudu. Úspešný bol najmä v boji so židovskými úžerníkmi a s krčmármi, ktorí ovládli mnohé dediny. Zakladal ľudové družstvá a ľudové pohostinstvá, ktoré mali vytlačiť nesvedomitých podnikavcov zo slovenských dedín. Nevytváral len úverové spolky a potravinové družstvá, ale aj spolky miernosti, čitateľské krúžky a iné združenia. Svoje názory uverejňoval v Národných novinách, Katolíckych novinách a Ľudových novinách, ktoré vznikli koncom roku 1897 a redigoval ich s Antonom Bielikom. Prihlásil sa aj k myšlienke česko-slovenskej vzájomnosti, pravdy, pod zástavou katolicizmu, ku ktorému sa hlásila väčšina slovenského národa.

V roku 1907 sa v plnej nahote ukázalo, aká národnostná politika vlastne v Uhorsku panuje. Hneď v januári sa gróf Albert Apponyi, minister školstva a hlavný predstaviteľ národnostnej politiky, vyjadril na uhorskom sneme v Budapešti takto: „Tí učelia, ktorí nevychovávali deti tak, aby z nich boli dobrí Maďari, nebudú môcť učiť. Každý náš občan sa musí skloniť pred zásadou, že v tomto štáte sú páni Maďari.“ (Slovenské pohľady 2007, roč. 124, č. 10, s. 32). Na tento cieľ mali slúžiť aj kostoly.

■ KRVAVÁ NEDEĽA

Z týchto aspektov vyvstáva udalosť, ktorá sa stala v nedeľu 27. októbra 1907 v obci Černová pri Ružomberku. Tu si dedinský ľud vybudoval vlastný kostol, ktorý mal vysvätiť rodák, kňaz – a ten čo podstatne priložil ruku k dielu – Andrej Hlinka. Lenže ten bol pre svoje národné zmýšľanie a aktivity suspendovaný. K odňatiu všetkých kňazských práv cirkevným nariadením – biskupom Alexandrom Párvym, došlo preto, že vo voľbách v roku 1906 agitoval za Vavra Šrobára. Proti vôli občanov biskup nariadil, aby kostol vysvätil likavský farár. Veriaci z Černovej sa usilovali zabrániť vstupu delegácií na kočoch a žandárov do dediny. Na základe toho dal ružomerský slúžny príkaz strieľať. Žandári zastrelili pätnásť veriacich, desiatich ťažko a šesťdesiatich ľahšie zranili, súdy uväznili bez dvoch štyridsiatich veriacich. Táto udalosť sa zaradila medzi najväčšie krvipreliačia v Uhorsku v čase dualizmu a vyvolala značný odpor európskej verejnosti.

Túto udalosť v Slovenských pohľadoch vystihuje nórsky novinár a publicista Egil Lejon takto: „Po tomto októbrovom dni bolo každému jasné, že ak národ má zostať pevným a bojovať za slovenskú vec, bude mu-

sieť za to platiť. Vyslovenie jednoduchej vety: „Som Slováč a domáham sa svojho práva konať a žiť ako Slovák!“ sa rovnalo ohrozeniu vlastného života...“ (Slovenské pohľady 2007, roč. 124, č. 10, s. 32).

■ KAUA ČERNOVÁ

O tri dni sa prípad Černová dostal na program uhorského snemu v Budapešti. Úradnú správu čítal predseda stoličného súdu Chudovský, maďarón, ktorý sa dopustil falšovania faktov spolu s politickým aktivistom Markovičom. Samozrejme, vyšiel z toho bez akejkoľvek kompromitácie. Správa tohto muža sa telegraficky dostala do všetkých mienkotvorných novín Európy. Hovorí sa v nej, že obyvateľov Černovej zavádzali a podnecovali panslavistickí agitátori, z čoho vyplýva, že to bola obyčajná vzbura proti zákonu a poriadku a žandári museli strieľať na ochranu svojich životov...

Správu s týmto obsahom predložil snemu aj minister vnútra gróf Andrásy. Slovenský poslanec Milan Hodža trval na tom, že chce predložiť svoju verziu udalostí a žiadal o odvolanie žandárov z dediny a tiež, aby sa skutoční vinníci za masaker postavili pred súd, nie nevinní obyvateľia. Vzápätí dostal slovo gróf Andrassy, ktorý zopakoval to, čo bolo v oficiálnej správe, ktorú mal k dispozícii, a vyhlásil, že skutočnými vrahmi boli Andrej Hlinka a Milan Hodža: „Je to poslanec Hodža, kto zavádza ľudí, vedie ich k tomu, aby zišli zo správnej cesty,“ vyhlásil minister.

Rokovanie snemu jednoznačne ukázalo dvojitvárnosť maďarskej vládnej moci. O tejto politike hovorí aj E. Lejon, keď cituje z prejavu baróna Dezsö Bánffyho, známeho reakcionárskeho poslanca, ktorý o národnostiach povedal: „Národnosti treba rozpučiť. Rozpučiť národnosti podľa zákona a keď to nebude možné, proti zákonu!“ (Slovenské pohľady 2007, roč. 124, č. 10, s. 37). Toto vyjadrenie už nikto do sveta netelegrafoval.

■ REAKCIE NA MASAKER

Ohavný čin brachiálnej uhorskej moci v Černovej odsúdili aj také osobnosti ako francúzsky slavista E. Denis, anglický novinár R. W. Seton-Watson (Scotus Viator), nositelia nobelovej ceny B. Björnson či L. N. Tolstoj.

Odsudzujúco reagovali aj viaceré noviny. Napríklad Volksbatt vo Viedni uviedol: „Nórsky spisovateľ Björnson nedávno pozdvihol svoj hlas proti vládnucej kaste v Uhorsku pre veľké násilie páchané na Nemaďároch. Gróf Apponyi sa usiluje odvrátiť obvinenia, ale ako vinníci, ktorí všetko úmyselne spôsobili, pred Európou stoja on a gróf Andrassy.“

Frankfurter Zeitung dodala: „V Budapešti obviňujú Björnsona, že má nesprávne informácie – teraz sa jeho slová potvrdili takým spôsobom, že to musí otriasť aj tým najzaťatejším maďarským nacionalistom.“ Deutsche Zeitung: „Výkriky rozhorčenia sa ozývajú po celom civilizovanom svete. Krv nevinných sa vyliala na slovenskú zem. Maďari sa v parlamente stále ponosujú, že ich vláda nevystupuje dostatočne tvrdo proti národnostiam. Vraj Björnson je zle informovaný! Dôkaz o tom, že bol mimoriadne dobre informovaný, vidíme v černovskom masakre.“ (Slovenské pohľady 2007, roč. 124, č. 10, s. 41). Podobné názory obviňujúce bezohľadnú maďarskú národnostnú politiku zaznievali z novín aj v iných krajinách.

Peter SLIACKY – Foto: archív SNN

Švajčiarsky diplomat Hans Keller, ktorý pôsobil v rokoch druhej svetovej vojny na Slovensku, vo svojom svedectve o tých časoch zastával názor, že „len ťažko o tom môže hovoriť a súdiť ten, kto to osobne nezažil a nebol svedkom udalostí na Slovensku“. O tomto období vydal pozoruhodné svedectvo aj iný svedok, nemecký autor Wolfgang Venohr.

Uplynulo 125 rokov od narodenia J. Tisa

Stále je predmetom sporov

Udalosti vzniku a existencie prvej Slovenskej republiky, najmä osoba jej prvého a jediného prezidenta, ktorý bol historicky aj prvým slovenským predsedom vlády – katolíckeho kňaza Jozefa Tisa –, sú dodnes predmetom rozdielných hodnotení. Podľa historika strednej generácie Martina Lacka dnes však nejestvuje verejná odborná diskusia. Historici dodnes stoja pred dilemou nájsť vyvážený pohľad v otázke, ktorá je zrejme dôležitá aj pre laickú verejnosť. Jozef Tiso sa narodil 13. októbra 1887 vo Veľkej Bytči, v rodnej obci navštevoval ľudovú školu, ktorá bola vtedy trojjazyčná.

■ Z NEMECKÝCH ARCHÍVOV

Fakt neuzavretosti odbornej diskusie konštatuje aj Dr. Ladislav Suško, jeden z vedcov, ktorý sa venoval výskumu nemeckých archívov. Výsledkom jeho výskumu bolo osobitné vydanie zbierky dokumentov z nemeckých archívov vo vydavateľstve Lúč, ako aj účasť na projekte Historického ústavu SAV v rámci projektu VEGA, kde bol vedúcim tímu. Dokument Jozef Tiso – prejav a články, ktorý vydal Historický ústav SAV, vyšiel v roku 2002. Editori konštatujú, že „podobne ako ostatní predstavitelia režimu vojnovnej Slovenskej republiky bol aj Jozef Tiso v roku 1945 postavený pred retribučné súdnictvo a Národný súd ho v roku 1947 odsúdil na trest smrti, ktorý sa vykonal 18. apríla 1947“.

V knihe dokumentov sa konštatuje, že „určitým čiastkovým vyvrchnením polemiky o osobnosti a politike J. Tisa bolo sympóziu v máji 1992 a z neho publikovaný zborník pod názvom Pokus o politický a osobný profil Jozefa Tisa, vydaný Historickým ústavom SAV v Bratislave. Podrobnejší pohľad na dosiahnuté výsledky ukazoval, že výskum tohto obdobia má ešte mnohé nedostatky a medzery, najzreteľnejšie sa to prejavovalo pri dokumentácii o osobnosti Jozefa Tisa“. Preto projekt VEGA viedol k zrodu dvojdielnej edície dokumentov publicistiky J. Tisa z obdobia rokov 1913 – 1945, pričom medzníkom sa stala Mnichovská dohoda z 29. – 30. septembra 1938 ako rozhodujúci mocenský priesečník geopolitického postavenia medzivojnového Československa a Slovenska v ňom. Celkove projekt VEGA v rôznom zložení trval od roku 1995 a skončil sa v roku 2002. Podľa editorov „jedným z najefektívnejších prostriedkov na prekonanie diametrálne odlišných názorov a zároveň na objektivnú rekonštrukciu Tisových politických či verejno-spoločenských aktivít je poznávanie a sprístupňovanie autentických dobových prameňov a medzi ne patrí aj nesmierne bohatá Tisova výše tridsaťročná publicistická činnosť“.

Editori konštatujú, že v rokoch 1924 – 1945 bol J. Tiso farárom dekanom v Bánovciach a tejto funkcie sa nevzdal, aj keď viaceré hlasy v katolíckej cirkvi ho nabádali na to, aby sa politické a klerické funkcie nespájali. V živote J. Tisa však hralo náboženstvo a katolícka cirkev nepopierateľne dôležitú úlohu, formovali jeho osobnosť a ťažko si ich odmyslieť. Pôsobením vo vláde získal J. Tiso aj skúsenosti na štátnickom poli, bol i československým ministrom zdravotníctva a v krízovom roku 1938 vystupňoval aktivity a politické akcie v znamení požiadavky autonómie a vyzdvihovania Pittsburskej dohody.

■ NELAHKÉ BREMENO

Podľa historika mladšej, minulosťou nezaťaženej generácie M. Lacku dlhé obdobie „od konca druhej svetovej vojny až po rok 1989 bolo hodnotenie J. Tisa najmä politickou záležitosťou“. SR, ako aj J. Tiso sa neskúmali ako osobitné historické javy, retribučný súd v roku 1947 neskúmal mieru jeho zodpovednosti za dianie v rokoch 1938 – 1945, ale hodnotil ho najmä z hľadiska „rozbijania ČSR“. Podľa M. Lacka pre objektívne historické hodnotenie je mimoriadne dôležitá spoločenská a politická atmosféra, verejná odborná diskusia však viac ako desaťročia neexistuje, ako to viackrát potvrdil aj pre SNN. Kým pred dvomi desaťročiami sa pod záštitou predsedu SNR konala veľká medzinárodná konferencia o Tisovi, kde sa stretli prívrženci i odporcovia, dnes si je ťažko niečo také predstaviť. Pritom podľa historika M. Lacka J. Tiso má mimoriadne miesto v slovenských dejinách, bol hlavou prvej Slovenskej republiky v slovenských dejinách a tým jedným z rozhodujúcich spolutvorcov modernej slovenskej štátnosti, prevzal na seba neľahké bremeno zodpovednosti v období, ktoré patrilo medzi najhoršie v európskych dejinách.

■ FATÁLNE ZLYHANIA

Švajčiarsky diplomat Hans Keller spomína na atmosféru po vypuknutí povstania v roku 1944 a následnej, prezidentom podporenej nemeckej okupácie Slovenska, keď sa, podľa H. Kellera, skôr čakalo, že prezident odstúpi z funkcie, no nestalo sa tak. Aj podľa historika L. Suška „pronemecká orientácia SR na konci vojny nepredstavovala pre slovenský národ nijakú perspektívu, ale J. Tiso neposkytol nijakú inú alternatívu riešenia“. Toto umožnenie okupácie vlastnej krajiny a impulz prezidenta ako najvyššieho veliteľa armády na to, aby ju Nemci odzbrojili, patrí aj podľa historika M. Lacu k negatívam politiky J. Tisa. Čo je však najhoršie, dopustil zavedenie a realizáciu rasových prvkov do politiky a verejného života, dopustil zbavenie občianstva a deportáciu 60 tisíc vlastných občanov do rúk Nemecka, hoci ono samo to priamo nepožadovalo, a nepočúval pritom ani varovné naliehania Vatikánu. Bolo to jednoznačné zlyhanie nielen štátnika, ale aj kňaza, kresťana a človeka, konštatuje M. Lacko, keď hovorí o pozitívach, ako aj negatívach tejto historickej osobnosti.

Aj po 125 rokoch od narodenia je teda osoba Jozefa Tisa stále predmetom sporov a páliovou témou. Avšak po roku 1989 vyvoláva aj historické porovnanie v tom, akú úlohu zahrli politici na Slovensku v obhajobe národných záujmov nielen v časoch vojny, ale do roku 1989 – a doteraz. Je zrejme nevyhnutné a žiaduce, aby historici hodnotili dejiny XX. storočia a ich aktérov v súvislostiach, aby sa vytlačila na okraj účelová publicistika a účelové formovanie či deformovanie slovenského historického povedomia. V súvislosti s J. Tisom je iste pozoruhodné, ak dnes možno vysloviť aj názor, že nech konal akokoľvek „nekonal s vidinou slávy či zisku“, ako to konštatuje historik Ústavu pamäti národa M. Lacko, jeden z vytrvalých kritikov neexistencie verejnej odbornej diskusie o týchto otázkach v poslednom desaťročí.

Dušan D. KERNÝ – Foto: archív SNN

Pohreb obetí v Černovej.

Netreba hľadať nové miesto na panteón významných Slovákov, keď už je v Martine

Národný cintorín nepomenovali, vznikol vo vedomí ľudí

Text a foto: Igor VÁLEK

Aj Národný cintorín v Martine sa začiatkom novembra hustejšie zaplňa živými, čo prišli k svojim mŕtvym, ale i za veľkánmi národných dejín. Nájdú tu okolo štyristo hrobov významných osobností. Napína sa myšlienka budovať na tomto mieste Panteón významných Slovákov... Zaujímavosťou je, že cintorín nezískal meno najskôr úradnou cestou, ale vo vedomí ľudí. V roku 1785 vykonali v Turčianskej stolici súpis cintorínov a krypt, z ktorého sa dozvedáme, že nový cintorín v Martine založili pred piatimi rokmi.

Hrob Svetozára Hurbana Vajanského.

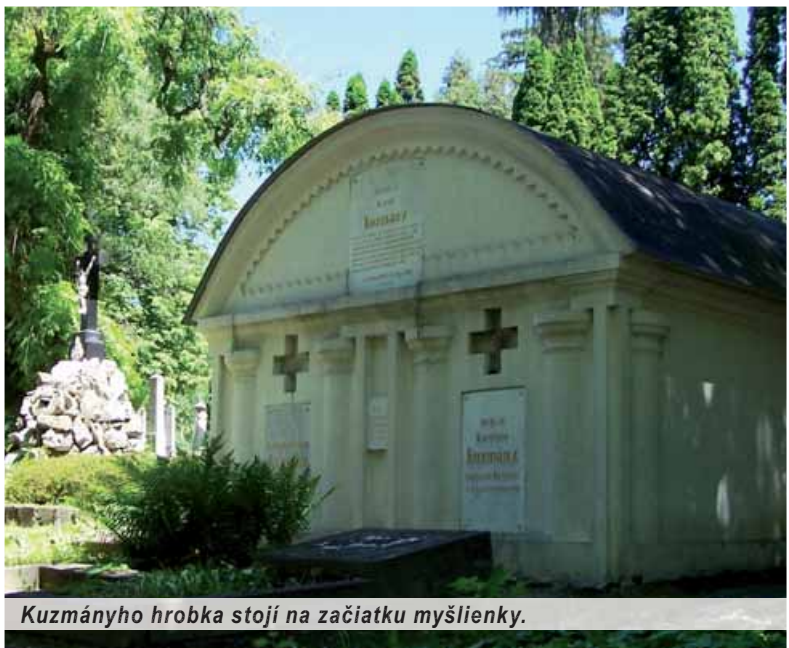
To je prvý údaj o jeho existencii. Na prelome 19. a 20. storočia bol zaplnený, nuž ho rozšírili do dnešnej veľkosti. Boli vypracované viaceré návrhy na úpravu, zvyčajne však chýbali financie. V roku 1931 prišiel podnet Matice slovenskej na rozsiahlejšie úpravy, za autora projektu navrhli známeho architekta Dušana Jurkoviča. Jeho projekt sa však neuskutočnil. Významnejšie úpravy sa uskutočnili v roku 1945. Poverili nimi akademického sochára Fraňa Štefunko, autora viacerých náhrobníkov a smútočných artefaktov. V roku 1967 bol cintorín, už pod názvom Národný, právom zapísaný medzi národné kultúrne pamiatky...

■ ZROD IDEY

Miesto posledného odpočinku v Martine našlo veľa osobností národného hnutia, kultúrneho, spoločenského i hospodárskeho života, ktoré sa tu prisťahovali najmä po založení Matice. Martin sa stal strediskom národného hnutia, aj cintorín získal na vážnosti v druhej polovici 19. storočia. V auguste 1866 zomrel podpredseda MS K. Kuzmány. Jeho pohreb sa stal pamätným a niekde tu sa začala čítať myšlienka urobiť z cintorína výnimočné miesto. Postupne pribúdali hroby národovcov, ktorí v Martine pracovali ako redaktori, vydavatelia a tlačiarne slovenských novín a kníh, múzejníci, ale aj predstavitelia politického a spoločenského života, podnikatelia...

Prejdime sa teda šiestimi sektormi rozdelenými dvojicou chodníkov v tvare písmena V a pristavme sa aspoň pri hroboch niekoľkých z nich...

Za vstupnou bránou napravo sa týči biela hrobka cirkevného hodnostára, kultúrneho pracovníka a podpredsedu Matice Karola Kuzmányho. Aktívne sa zúčastnil na založení Matice a výrazne prispel k založeniu slovenského gymnázia v Martine. Vedľa stojí hrobka rodiny

Kuzmányho hrobka stojí na začiatku myšlienky.

Jesenských. Leží v nej aj prekladateľka, publicistka a literárna kritička Zora Jesenská, ktorá dokazovala, že slovenčina nie je o nič chudobnejšia ako iné jazyky. Svoj sen tu sníva aj spisovateľ, prekladateľ a politik Janko Jesenský, autor vynikajúceho románu Demokrati. Jeho pozostatky sem previezli v roku 1950; autorom pomníka je práve F. Štefunko. Vedľa vidíme hrob Jána Francisciho-Rimavského, politika, spisovateľa a redaktora. Zbieral ľudovú slovesnosť; v roku 1861 bol organizátorom i predsedom memorandového zhromaždenia, zaslužil sa o vypracovanie stanov a založenie MS.

To nás už upúta pomník vybudovaný podľa starého slovanského zvyku – navrhenej skaly a na nich kríž. Pod ním odpočívajú teológ a zakladateľ slovenskej muzeológie Andrej Kmeť. Postojíme aj pri hrobe spisovateľa Martina Kukučína, výrazného predstaviteľa literárneho realizmu. Študoval medicínu v Prahe, ako lekár začal na chorvátskom ostrove Brač a neskôr žil medzi krajinami i v ďalekom Čile. V októbri 1928 jeho ostatky premiestnili z chorvátskeho Záhrebu práve sem. Po ľavej strane stojí hrob jazykovedca, literárneho kritika a historika, prozaika, prekladateľa, publicistu a správcu Matice slovenskej Jozefa Škultétyho. Autorom pomníka je tiež F. Štefunko. Ďalšie umelcovo dielo – žena s lýrou – skrášľuje hrob básnika Vladimíra Roya. Štefunkova bronzová socha je do tretice aj na hrobe maliara, grafika a ilustrátora Martina Benku. Umelcove obrazy sú nielen eposmi našej krajiny, v jeho postavách sa zrkadlia i charakterové vlastnosti slovenského človeka.

Vzápätí sme pri hroboch Štefana Krčméryho a Jozefa Cigera Hronského. Prvý bol básnik, prozaik, historik a prekladateľ, organizátor literárneho a kultúrneho života. Pozostatky spisovateľa, publicistu, maliara a kultúrneho pracovníka, doslova renesančného člo-

veka a z dnešného pohľadu moderného manažéra Hronského boli prevezené z Argentíny v roku 1993. Tento rad náhrobkov uzatvára hrob Štefana M. Daxnera, právnika, publicistu a organizátora národného hnutia, spoluautora Žiadostí slovenského národa, zakladajúceho člena MS.

■ ZO SLOVENSKA I SVETA

Postupne sa na cintorín dostali pozostatky osobností z rôznych kútov Slovenska, ale i zo sveta. Dôkazov je viac. Pochovali tu básnika, prekladateľa a redaktora, saleziánskeho kňaza Gorazda Zvonického, vlastným menom Andrej Šándor. Zomrel v nútenej emigrácii v roku 1995 v Ríme a na martinský cintorín jeho pozostatky uložili v roku 1996. Ako prvého Slováka ho poctili Rytierskym radom Za zásluhy o Taliansku republiku.

Pred nami vpravo je malá aleja, ktorá vedie k centrálnemu pomníku z tatranskej žuly, na ktorom si prečítame verše P. O. Hviezdoslava; bokom vidíme hrob prozaika, básnika a literárneho kritika Jána Kalinčiaka. Vedľa

Pomníky dejateľov.

nás upúta pylón s menom Janka Kráľa, príslušníka štúrovskej družiny, spoluzakladateľa Tatrina, dobrovoľníckeho kapitána. Ocítame sa pri hrobe dramatika a prozaika Júliusa Barča-Ivana, ktorý vynikal schopnosťou rozšíriť spoločenské otázky o rovinu všeobecných postulátov morálky. Zaujme nás i pomník z tatranskej žuly, kde sú pochovaní literáti František Hečko s manželkou Máriou Jančovou. Vrátime sa na cestičku, ktorá vedie vľavo a rozdeľuje sektory A a C. Z tohto miesta vidíme hroby manželov Hany Meličkovej a Daniela Rapanta. Ona bola výnimočná herečka, symbol čistoty javiskovej reči, on ako prvý slovenský historik pozdvihol našu historiografiu na európsku úroveň. Po pravej strane sa vypína čierna žula a na nej reliéf Madony s dieťaťom. Ide o hrob maliara, grafika a ilustrátora Mikuláša Galandu. Ešte viac vpravo našu pozornosť priťahuje výrazná mohyla z travertínu a na nej meno Svetozár Hurbana-Vajanský, dielo architekta Jurkoviča. Syn J. M. Hurbana, politik a spisovateľ sa v Martine usadil v roku 1878, pôsobil tu ako redaktor Národných novín i Slovenských pohľadov. Keď pozrieme trochu doprava, zistíme, že cintorín spojil dokopy aspoň časť rodiny. Stojíme totiž pri hrobe jeho matky Anny Hurbanovej-Jurkovičovej, prvej slovenskej herečky. Neďaleko chodníka vidíme pomník pripomínajúci končiare Tatier na hroboch Emanuela T. Böhma a Márie Böhmovej-Dziakovej, ktorí dožili svoje životy v New Yorku a do vlasti sa vrátili až po smrti. Lekárka a profesor, ktorí podporovali lásku k slovenskej literatúre u detí krajanov. Medzi vysokými tujami stoja dva biele mramorové kríže; pod nimi leží Elena Maróthy-Soltesová, spisovateľka a zakladateľka Živeny.

Z križovatky vľavo vidíme malý žulo-

vý náhrobok a na ňom meno Ján Bulík. Iniciátor založenia Matice slovenskej v Juhoslávii, jej prvý predseda a najvýraznejšia osobnosť dolnozemskej Slovákov medzi dvoma vojnami. Keď sa na rázcestí zvrtneme doprava, upúta nás pomník symbolizujúci šošovku fotoaparátu. Je to hrob Karola Plicku, ktorý zbieral ľudové kroje, zapisoval notový materiál a nakrútil film Zem spieva, ktorý našiel miesto v Zozname kultúrneho dedičstva UNESCO. Po pravej strane je nenápadný hrob z čierneho mramoru – patrí prvej profesionálnej speváčke ľudových piesní Janke Guzovej-Becovej. V roku 1968 odišla do USA, kde sa piesňou prihovárala krajanom; po 1989 sa opäť z rozhlasu ozvala i doma. Pod dvomi lipami a pomníkom – otvorenou knihou – odpočívajú Ivan Stodola, tvorca modernej komédie a historickej hry, spomenieme aspoň Bačovu ženu či Jožka Púčika a jeho kariéru. V ďalšej časti sú dva urnové hroby – Bela Pollu, známeho maticného činovníka, archeológa a historika. Hneď pri ňom čítame na mramorovej doske – Dr. Juraj J. Cincík. Kultúrny historik a spolupracovník

krásnych kníh, ktorý sa venoval sakrálnej tvorbe a po druhej svetovej vojne musel emigrovať...

■ OD BÁSNÍ K DIVADLU...

Opäť sa bližme na križovatku chodníkov, po ľavej strane je pomník z červenej žuly a pod ním pochovaný Ján Čietek – Smrek. Básnik, prekladateľ, editor, ktorý sa ako legendárny šéfredaktor časopisu Elán postaral o významný publikačný priestor pre mnohých slovenských autorov. Fraňo Štefunko má vlastné umelecké dielo aj na svojom hrobe. Hľadá na nás poloobnažené ženské telo – podoba manželky, ktorú vytesal z carrarského mramoru. Keď sa z križovatky chodníkov pohneme na západ, napravo vidíme hrob Jána Bodenka, prozaika, ktorý sa zachoval v sociálne orientovanom diele, určenom najmä mladému čitateľovi. Neďaleko je hrob Ferdinanda Hoffmanna, divadelného režiséra, dramaturga, prekladateľa i publicistu. Žiaľ, na Slovensku päť desaťročí neznámeho, musel emigrovať a bol z dejín našej teatrológie vymazaný. Symbolicky nežný je pomník charakterizujúci ženu pochovanú pod jeho kameňom – poetku Mašu Haľamovú. Zhotovený je z tatranskej žuly podľa jej pránia, veď práve v našich veľhorách prežila najkrajšie roky života. Po ľavej strane lemujú chodník skvosty sochára Úprku, prvý vľavo stojí na hrobe Andreja Halašu, zakladateľa ochotníckeho divadla, prekladateľa, etnografa, právnika. V tom istom rade je pochovaný Pavol Mudroň, politik a advokát. Jeho brat, dvojča Michal, tiež politik, advokát a publicista odpočívajú pod pomníkom pripomínajúcim zlomený stĺp. Jeho hrob je obklopený rodinou Pietrovcov, do ktorej patrila aj známa herečka Naďa Hejná, pochovaná zas pod sivým pylónom...

Skorý súmrak jesene sa spúšťa ako opona na ponurú „krajinu“ cintorína, no ten sa – paradoxne! – akoby nadychoval, prebúdzal. Akoby priam ožíval nespočetnými očami sviečok a kahancov i tichou vravou ľudí, čo prišli za svojimi blízkymi. Za tými, s ktorými sa už nemôžu denne (alebo aspoň sporadicky) stretať, prišli si na miesto ich posledného odpočinku spomenúť.

Každoročná pietna premiéra novembra

Vyčistiť i vyzdobiť im hroby vencami a kvetmi, postáť v pietnom tichu, ktoré znie v takých okamihoch ako dialóg spriaznených duší. Ako rozhovor medzi dočasnou živých a večnosťou mŕtvych. Veru, je to tak už veľmi dlhý čas, nič na tom nezmenili politické systémy, tu je tradícia silnejšia ako čokoľvek nad (?) ňou. Dni označené v kalendároch ako Pamiatka zosnulých a Svätok všetkých svätých sú jednými z najkrajších, najnostalgickejších a najdostojnejších sviatkov. Rok čo rok smerujú naše kroky na chodníčky cintorínov, ktorých hroby, náhrobníky i hrobky v tomto období rozkvitajú záplavami kvetov. Kúpu sa vo vodopáde žmurkajúcich sviečok. Už z diaľky je zrejmé, že návšteva cintorínov v prvé dva novembrové dni patrí u nás k tradičným prejavom úcty.

Aj pohľad do histórie nás presvedča, že ide o pevný pilier kultúrnej i sociálnej tradície a symbolické prepojenie jej koreňov s každodennou súčasnosťou. Vo všetkých vrstvách spoločnosti, naprieč krajinou a jej osídlenými časťami. (Ozaj, je vôbec na Slovensku človek, čo by doteraz ani raz nepostál nad hrobom s menom, ktoré je preňho viac ako zhuk hlások?) Pohľad do ešte väčších hĺbín tej istej histórie nám hovorí, že už v 8. storočí určil pápež Gregor IV. sviatok Všetkých svätých na 1. november, ktorý mal byť spomienkou na známych kresťanských svätcov. Tento zvyk sa postupne rozšíril a v kalendári sa zakotvil 2. november ako Pamiatka zosnulých (Dušičky). Vieme aj to, že podľa „kánonu“ starších zvykov sa dodržiavali niektoré priam obradné. Napríklad v noci z 1. na 2. novembra sa na stole nechávala časť večere a na hroboch sa zapalovali sviečky. Až v posledných desaťročiach sa udomácnilo kladenie vencov a kvetinová výzdoba.

A kde je premiéra tradície? Pamiatku verných zomrelých zaviedol v roku 998 benediktínsky opát Odylo v Cluny a usiloval sa tak čeliť pohanským obradom. V 13. storočí sa tento zvyk rozšíril v celej západnej cirkvi. Máme tu jeden z reálnych príkladov toho, ako kresťanský sviatok prerástol do všeobecne prijímaného úzu. Prví kresťania vnímali cintoríny ako azylové miesta. Nenarúšajme ich pokoj aspoň v spomínané dni.

(lek)

Ako sa západní susedia orientujú na kongresovú turistiku a podriaďujú jej skoro všetko Praha slovenská, česká aj medzinárodná

Viliam JABLONICKÝ - Foto: archív autora

Na Prahu som bol po rokoch dosť zvedavý. Na mesto, o ktorom som chcel nakrútiť pred rokmi film – o slovenských súvislostiach, udalostiach a osobnostiach v ňom – bez ktorých by Praha nebola dnešnou Prahou. V kontexte, ako som o nej chcel písať námet a scenár, nebol však záujem alebo som nepresvedčil tých, ktorých som mal. Vrátim sa k projektu opäť? Rád by som. Aj keď ma po príchode domov čakal email od pražského historika Čelka, spolupracovníka už len jediného momentálne vychádzajúceho slovenského časopisu v Čechách (donedávna boli aspoň tri) Slovenských dotykov, ktorý ma upozorňoval, aby som si pozrel iný autorský film a nerobil čosi, čo už nakrútili iní.

V špičkovom hoteli Marriott, preplnenom kongresovými aj turistickými návštevníkmi, kde nás ubytovali neďaleko Námestia Republiky, sa zišla na štvordňové pražské skusy skupinka siedmich novinárov z rôznych krajín a kontinentov sveta. Pridelili nám sympatickú sprievodkyňu Andreu. Pri prvej pešej prechádzke mi povedala, že jej otec je Slovák. Prišiel študovať techniku, oženil sa, aj tu zostal. Priznala sa, že jej vyčítal, že sa nenaučila po slovensky...

■ PRIŠIEL A ZOSTAL

Jeden z typických príbehov tisícok. Učiteľka prvého stupňa základnej školy, ktorá sa pred dvadsiatimi rokmi stala jednou z dnešných približne 3 500 pražských sprievodcov, s nepomerne lepšími ekonomickými príjmami, aj keď v sezóne treba bežne pracovať aj 12 – 16 hodín. So suverénnym rozhľadom a s dobrou angličtinou. Tá zatienuje všetky iné jazyky, veď je aj najpotrebnejšia, najmä v centre mesta a pri historických pamiatkach. A turistov je tu skutočne neúrekom, niekde sa takmer nedá ani prejsť, a nielen na Hradčanoch či Karlovom moste. Češtinu tu v septembri takmer nepočuť, zriedka iný jazyk, okrajovo nemčinu, románske jazyky, ruštinu, kde-tu sa v skupinách ozve ktosi aj slovensky, najmä v mládežníckom veku. Je to už iná Praha, ako ju opisoval Kukučín alebo najstarší Hurban. V štatistikách sa počet našich návštevníkov Prahy nachádza na deviatom mieste, čo nie je celkom zanedbateľné. Mnohí už nenavštevujú mesto bez prenocovania, či nejdú len do najlacnejších hotelov. Pred nami sú Poliaci a Španieli. Na prvých piatich miestach trónia očakávané Nemci, potom Briti, Taliani, Američania a Francúzi. Pritom Praha má 39 päťhviezdičkových a 174 štvorhviezdičkových hotelov. V najnižšej C-kategorii jedno a dvojhviezdičkových je vyše dvesto. Kapacita izieb je takmer 37 tisíc a postelí takmer 78 tisíc.

■ MILIARDY Z BATOHOV

Pri Vltave si nevážia len Američanov alebo rozhadzovačných Rusov, ktorí prichádzajú aj na týždňové pobyty, ale tiež iných návštevníkov, turistov zo všetkých kontinentov. V Čechách a v Prahe skoro pochopili obrovské príjmové možnosti z turistiky a podriaďujú sa jej takmer vo všetkom. Len samotnej českej metropole prináša turistický ruch okolo 20 miliárd českých korún ročne v kongresovej turistike, ktorá produkuje asi štvrtinu celkových príjmov. Módnym trendom sa stalo prísť oženiť sa do Prahy aj z ďalekého sveta a záujem prejavujú nielen Rusi, ale chodia sem snúbenci až z Indie. To si podrobne poznamenala kolegyňa z Dillí, veď to s menšou skupinou svadobčanov alebo len vo dvojici aj bez svedkov, ktorých tu hravo nájdú, vyjde oveľa lacnej-

šie ako s niekoľko sto hosťami doma... Svoju minuloročnú najlepšiu štrnástu pozíciu v tejto kategórii na svete chce Praha ešte zlepšiť. Aj z tohto jej umiestnenia vidieť, aká je konkurencia obrovská. My sme, žiaľ, tento celosvetový nástup ešte nezachytili. Pražania na to uspôsobujú služby a programy, intenzívne stavajú a prebudovávajú hotely s investormi zo sveta. V posledných dvoch rokoch mali na priemerných vyše štyri tisíc kongresových podujatiach takmer po šesťstotíc účastníkov! Je to dvojnásobný nárast od roku 2006. Priemerne tu každý zanechal za necelé štyri dni až do 380 euro. Mnohé podujatia boli obrovské, mali aj niekoľko tisíc rokujúcich. Priemerne dosahoval ich počet až takmer sedemsto, pritom kongresové sály, ktorých je tu niekoľko stovák najrozmanitejšej veľkosti, funkčnosti a kultúrnej a historickej atraktivity, využívali ani nie na vyše polovicu. V tomto turistickom segmente je hierarchia hostí trochu obmenená. Vedú občania USA, pred Britmi, Beneluxom, Francúzmi a Nemcami. Všetko to vyžaduje obrovský obslužný personál, kvalitnú a koordinovanú prácu manažérov a zamestnancov. Ich pohotovosť a invenčné riešenia a konanie sme si všimli viackrát. Okrem nepochybných Čechov, videl a zažil som aj niekoľkých Slovákov a Sloveniek, ba aj exotických cudzincov. Aj v tejto profesii si úspech treba vydobýť v tvrdej konkurencii. Neraz rozhodujú maličkosti, ochota, úsmev, pohotovosť, rozľadenosť a kultúrnosť.

■ ŠTÝL PRE DNEŠOK

Hilton má na kongresové podujatia veľkorysú dispozíciu – až 33 miestností. Zvonka zdanlivo chladná a stereotypná kovovo-sklená kocka vo vnútri pripomína malé uzavreté mestečko. Hore aj s oblohou, z ktorej nenaprší. Palmy, bary, reštaurácie – a všetko, čo potrebuje návštevník. To je nový, súčasný ideál podnikania, dobré ubytovanie a stravovanie niekoľko krokov od rokovacích priestorov, ale aj zábavy a rozptýlenia i atrakcií, ktoré Praha na pozadí tisícročnej pamäti a kontinuity, v rozmanitej atraktivite budov a priestorov rôznych architektonických štýlov poskytuje nadostáť.

Dômyselne pracujú s hudobnou a kultúrnou tradíciou aj na ďalších miestach, trebárs na historickej Malej strane v Ária hoteli. Už na recepcii vás čaká výtvarná hádanka na stene v podobe mozaiky hláv svetoznámych skladateľov, kde každý spozná minimálne Beethovena. Poschodia, izby a salóniky sú označené od Bacha po Beatles, podľa všetkých žánrov hudby. Môžete si vybrať a potom niektorú zo stíšených skladieb počúvať na terase hotela, hoci aj s vareným vínom v chladnúcej noci prichádzajúcej jesene s jedným z najkrajších výhľadov na osvetlený Chrám

sv. Mikuláša a Hradčany. K ďalším ponukám patrí nielen Verdiho festival, opätovne premiérový Don Giovanni špeciálne napísaný Mozartom pre pražské, dnes Tylovo divadlo, nerátajúc nespočetne veľa ponúkaných aj vnučovných koncertov, kde sa však nestrácajú ani klasické väčšie či menšie činoherné scény, nevynímajúc Národné divadlo. Nočná džezová loď odchádza každý večer zaplnená dobre naladenými cestujúcimi, rovnako ako križujúce sa početné vyhladkové parníky, až máte obavy, či nedôjde k ich havárii. Jedným z lákadiel je menej známy malostranský Kiserštejnský palác, na zozname UNESCO už od roku 1981.

■ AK ŠTRNGÁTE...

Ak ste solventní, nezostane pred vami zavretá nijaká brána. Kde len chcete – priveďte vás tam na historických autách tatra, škoda či iných odkiaľkoľvek z mesta, ponúknú vybranú večeru s kvartetom, ktoré zahrá Valdiho či Mozartovu Nočnú alebo inú hudbu a ako prekvapenie sa objaví éterická speváčka s áriou z Rusalky, pripomínajúca pobyt veľkej opernej divy Emy Destinovej, pretože v dome na Malej strane začas žila približne pred storočím. Kolegom zo sveta som pripomínal, že jedni z najlepších interpretiek tejto postavy boli a sú nemenej slávne Slovenky Beňačková a Gruberová. A navyše úlohu Božskej Emy v kultovom Krejčíkovom filme priam nesmrteľne stvárnila Božidara Turzonovová, nepochybne, že jej partnerom tam bol Juraj Kukura...

V Prahe prakticky niet významnejšieho historického miesta, ktoré by neponúkalo svoje priestory na väčšie alebo menšie kongresové podujatia. Niektoré sú na to priam výlučne špecializované ako Kongresové centrum pamätne ešte nielen zjazdmi KSČ, ale aj novinárskym snemovaním, kde ma v rúcajúcej sa epoche moci jednej strany podrobil ideologický tajomník Fojtik neúprosnej kritike za nevinný rozhovor s režisérom Štefanom Uhrom. Pritom sme v ňom iba okrajovo pripomenuli kvalitu našej kinematografie zo šesťdesiatych rokov. ... V súčasnosti tu pripravujú veľký kongres venerológov, ktorých má prísť až osem tisíc. Predtým tam bol už takmer rovnaký počet psychiatrov z celého sveta a ešte predtým aj neurológov či patológov. Napodiv medicínske a farmaceutické témy

v Prahe vedú, tvoria takmer štvrtinu podujatí, nasledujú témy vedecké, technologické i priemyselné. Vybrať si pritom môžete medzi predmestským Clarion Congress Hotelom, kde práve vtedy možno prednášali moji bratanci – obaja primári – na stretnutí ušných lekárov, alebo secesný Obecný dom s koncertnou sálou či minisálou Boženy Němcovej. Na rôzne ciele si možno objednať najznámejšie sály na Hradčanoch – Vladislavskú či Jagellonskú. Rovnako aj celý Žofínsky palác na vltavskom ostrove, kde si na pamätnej tabuli možno prečítať aj kľúčové vystúpenie Ľudovíta Štúra na Slovanskom kongrese v roku 1848. Skvelé vystúpenia ďalších veľkých Slovákov, povedzme Šafárika, tam už nepripomenuli, ale jeho pamätnú tabuľu možno nájsť v Starom meste. Možno by ich malo byť aj viac, popri tých čo už sú – Jánovi Kollárovi napríklad na Národnom múzeu alebo aj v rekonštruovanom Pamätníku písemníctví, Strahovskom kláštore premonštrátorov s obrovskými zbierkami starých kníh a rukopisov, kde začas po svojom uväznení pôsobil aj básnik Laco Novomeský. Vchod do kláštorného komplexu je však v dobrých rukách, stráži ho jednou zo svojich úspešných galérií Miro Smolák-Starinčan, výtvarník a galerista, jeden z úspešnej bratskej umeleckej dvojice pochádzajúcej s najvýchodnejších končín bývalej republiky.

O inom našom potomkovi som sa dozvedel v súkromnej galérii GOF+FA, patriacej invenčnému sklárovi Tonymu Mantovi, ktorého pôvod už syn nepochomínal. Po štúdiách zameraných na formovanie skla, keramiky a porcelánu už zotrval ako tisíce našincov v meste, aby pridávaním kovových a drevených materiálov komponoval monumentálne i komornejšie plastiky... Akoby symbolizoval komerčný úspech slovenských výtvarníkov v početných aukčných sieňach, ako ho aj zaznamenali stále obľúbené Literárne listy v jednom z letných čísiel...

■ HODNOTOVÝ REBRÍČEK

V tom článku pod titulkom Slovenské obrazy na českých stenách autorka Bartáková zhrňuje, že česká predvojnová inteligencia si zo Slovenska vozila obrazy našej avantgardy – Galandu a Fullu. Nakupovala aj v Prahe u tu žijúcich a študujúcich umelcov – Cypriána Majerníka, Martina Benku, Ladislava Medňanského. V rodinách sa tieto die-

la zvyčajne dedili. Dnes ich hodnoty stúpajú až k miliónom, z pôvodných vyvolávacích cien vzrastajú na desať až dvadsať násobok, k niekoľko stotisícovým hodnotám, spomína trebárs Erdélyi, Bokšaya, Reichental...

V Prahe sa intenzívne zaoberajú ako ešte vystúpiť na svetovom kongresovom rebríčku vyššie. V európskej hierarchii dokonca už predstihli Viedeň ako svojho najväčšieho konkurenta, ale aj Berlín a Amsterdam. Turistický poradca TripAdvisor ich služby v marci 2012 dokonca označil za číslo jeden na svete. Pravdaže, našinec si zrejme desaťkrát rozmyslí, či len za raňajky so švédskym stolovaním zaplatí prinajmenej 20 eur. Ale ak chce byť na významnom svetovom kongrese v jeho špecializácii spolu s ostatnými účastníkmi, nemá na výber...

Webová stránka pragueconvention.cz hýri ďalšími vábivými superlatívami. Až to navodzuje mierny skepticizmus, ale osobná skúsenosť mnohé z faktov potvrdzuje. Vysoko vyzdvihuje dostupnosť letiska V. Havla. Z 23 posudzovaných európskych miest vo verejnej doprave sa umiestnilo na štvrtom mieste. V Prahe je podstatne nižšia kriminalita ako v porovnávaných mestách Viedeň, Paríž, Londýn. Čo tiež nie je zanedbateľné. Česká republika v Global Peace indexe tróni zo 153 krajín na piatom najpokojnejšom mieste sveta. Nádejám sa, že Slovensko a Bratislava tu tiež veľmi nezaostávajú.

■ NA KOŇOCH AJ PEŠO

Špecializované kancelárie a sprievodcovia ponúkajú turistom množstvo rozmanitých poznávacích trás. Pešo, koňmo, na starých kabrioletoch i rikšach – židovské geto, stopami Franza Kafku; Praha – gotická, baroková, secesná... Možno by som tu rád videl aj špeciálnu slovenskú trasu, aspoň tak, ako nás kedysi znalecky previedla riaditeľka Múzea Ľudovíta Štúra z Modry Olga Pavúková až k Žofínu. K pamätnej tabuli Ľudovíta Štúra. Teraz ma pred ňou fotil španielsky kolega Júlio a sľúbil, že mi snímku pošle. Pridala sa aj maďarská kolegyňa Marianna so zreteľnými slovenskými črtami ako znak zmierenia, keď som iba jemne pripomínal principiálne „prekáračky“ Štúra s Kossuthom...

Scenár budúceho filmu výlučne slovenských motívov Prahy som si dovtáral v hlave. Ak nie je doteraz nakrútený, treba ho urobiť. Len s miernymi korekciami. Veď podľa slov sprievodkyne Andrey: v pravoslávnom chráme na Resslovej ulici zahynul po atentáte na Heydricha „český“ hrdina Gabčík. Ku cti jej však slúži, že medzi inými uviedla aj zaujímavý fakt: slovinský architekt Hradčian Plečnik dotvoril ich hlavný vstup dvomi slovenskými obeliskami z mohutných zašpicaťených stromov spod Tatier. Dodávam ešte, že takto opracované slovenské duby mali poslúžiť aj na základy slávneho Shakespearovho divadla Globe v Londýne...

Češtinu počas leta v centre Prahy takmer nepočuť. Patrí turistom.

Za prácou a šťastím sa na britské ostrovy stále hrnie nemálo ľudstva z rôznych končín sveta

Tá slovenská kvapka, ktorá doma veľmi chýba

Text a foto: Stanislav HÁBER

Za libru si požičiate v londýnskom parku bicykel a môžete sa previezť do centra. Nie je nijaká zvláštnosť, ak tu na mestskom bicykli stretnete vysokoškolsky vzdelaného čističa, tzv. cleanera, zo Slovenska. Mladých ľudí kríza vyháňa z domova za hranice čoraz viac. Za nijakú poctivo urobenú prácu sa hanbiť netreba. Náš štát však prichádza o vzdelaných odborníkov. Doma si prácu vo svojom odbore nenašli. V zahraničí berú všetko, čo sa im ponúkne...

„Nie je to preto, že by sme boli málo šikovní, lebo sú aj takí, ktorým sa podarí uplatniť aj doma. Ide o podmienky, kto aké má,“ vysvetľuje mi Roman z východného Slovenska. „A na mestskom bicykli ste rýchlejší. Niekedy sa na metro čaká v štvorstupe a v dlhom rade v podzemnom tuneli. Odídu aj štyri spoje, kým sa natlačíte do úzkeho vozňa vlakovej súpravy.“

■ MY NIE SME RUMUNI

Priamo na stanici Tottenham Court Road v úplnom centre objavíte bilbord lákajúci turistov na Slovensko a na naše Vysoké Tatry. Je to dôležité, lebo bežne si domáci mylia Bratislavu s Bukurešťou a sú prekvapení, ak sa im snažíte odporovať, že je to predsa od nás ďaleko a s Rumunmi nemáme nič spoločné. Pravda okrem faktu, že sme kedysi patrili do východného bloku. U bežného Angličana sa však Európa končí za Belgickom a ďalej je už len asi Rusko. Takéto konštatovanie pritom vôbec nie je priťahnuté za vlny. Londýnom sa cez pracovný deň premelie neuveriteľných sedemnášť miliónov ľudí, takže doprava pravidelne kolabuje. Preto podobná reklama umiestnená na správnom strategickom mieste udrie poriadne do očí a ľudia si ju zapamätajú.

Roman do anglickej metropoly vycestoval takmer bez prostriedkov. Aj on musel vziať prácu, ktorá bola prvá poruke. Zatiaľ však zarába viac ako jeho priateľka, tiež vysokoškolačka, ktorá sa zamestнала v administratívnej. Miesto v kancelárii sa jej podarilo získať len vďaka tomu, že po príchode si zaplatila administrátorské kurzy na londýnskom úrade práce. Darmo mala z domova akademický titul, až keď si do životopisu napísala, že na ostrovoch absolvovala školenie, zrazu bola na trhu práce zaujímavá. Pritom spomínané kurzy neprevyšujú úrovňou našu základnú školu.

■ NA KÁVE PRI UHORKE...

Pijeme spolu kávu neďaleko najdrahšej londýnskej štvrte pri budove Európskej banky pre obnovu a rozvoj. Tá susedí s dominantnou „uhorkou“. Sídlo švajčiarskej poisťovne volajú Gherkin, lebo sa podobá na túto zeleninu. Hneď vedľa sú potraviny obchodného reťazca, ktorý pôsobí aj u nás. Tak sa zdá, že celý svet používa jeho igelitové tašky, v akých nosíme nákupy aj doma. Akoby sme ani neboli uprostred svetovej metropoly, ale blízko Námestia SNP v Bratislave. Je tu dosť kaviarničiek aj malých obchodov, ale ľudia väčšinou zamieria do veľkých obchodných domov. V centre je všetko drahšie. Aby získali čas, nakupujú rýchlo, kde je to najbližšie...

S Romanovou pracovnou perspektívou to nevyzerá najlepšie. Kým jeho priateľka v kancelárii má nádej na kariérny postup, upratovač má svoj strop, hoci aj to sa môže zmeniť. Pravda, Roman by musel ísť na bitúnok, kde platia viac. Jeho dobrý známy sa po troch rokoch pobytu v Británii dostal dokonca k polícii. Dnes pracuje na kriminálke. Zrejme sa tam nenudí. Veď noviny sú plné kriminality – čierne správy spravidla od prvej až po poslednú stranu – nijaká pozitívna žurnalistika. Hneď z úvodných strán na vás hľadia smútkom poznačené oči osemročného dievčatka na pohrebe svojej mamy – policajtky, ktorú pri výkone služby zabil. Inú, ešte menšiu dievčinku zavraždil akýsi šialenec...

■ KOLONIZUJÚ KOLONIZÁTORA

V hlavnom meste Veľkej Británie

Londýn sa stáva mestom mnohých národov a národností. Čo nato Angličania?

hrajú prím prisťahovalci z Afriky. Oficiálne sú to Portugalčania. Pred piatimi rokmi sa z afrického kontinentu ilegálne preplavili do Portugalska. Tu získali štatút občana EÚ. Hneď potom sa vybrali do Anglicka. Ako občania Únie majú rovnaké práva ako domáci...

Počerné dievča oznámi úradom, že je tehotné. Vraj bolo na diskotéke a zamilovalo sa do Angličana, ktorý na to zmizol z jej života. Žiadne testy DNA sa na sociálke nerobia. Úrady sa postarajú. Ako slobodná matka dostane sociálny byt, za ktorý neplatí nájomné, čo je podstatná čiastka v rozpočte každého prisťahovalca. Za šesťsto libier máte na mesiac jednu izbu v dome so spoločnou kuchyňou a s toaletami. Zároveň získa podporu vo výške nášho priemerného platu. Jej priateľ, s ktorým v skutočnosti dieťa čaká, sa k nej samozrejme nasťahuje. Nahlási sa na úrade práce a oznámi, že pre farbu pokožky si nevie zohnať džob. A tak spoločne v sociálnom byte, ktorý ich nič nestojí, začnú poberať dávky vyššie, než aké si vie me predstaviť. O zneužívaní systému nikto nehovorí. Každý využíva jeho možnosti a nikto sa za to na nikoho nehnevá. Akoby sa Veľkej Británii vracala jej stáročná karma veľmoci, ktorá kolonizovala svet. Z niekdajších kolónií sem hŕfne prúdia prisťahovalci, ktorí kolonizujú britské ostrovy. Ocitnúť sa trebárs v preplnenom dvojposchodovom „doubledeckry“ ako exot medzi občanmi s britskými pasmi, aj keď sú pôvodom Indovia, Bangladéšania, Pakistanci alebo Číňania, nie nič výnimočné. Aspoň si vyskúšate ten pocit, aké to je, keď na vás všetci hľadia ako na raritu pre vašu bielu farbu pokožky. Spoznať by ho mal každý, čo si myslí, že biela je niečo viac.

■ V ULIČKE OCHOTY

V centre na Brick Lane sú chýrne reštaurácie práve s indickou a bangladéskou kuchyňou. Obsluha je rýchla. Na čašníkoch vidíte, s akou radosťou vás obsluhujú. Jeden si medzi stolmi až poskóči od radosti s úsmevom od ucha k uchu, že ste vstúpili. Ten štúply Ind nie je počerný, ale úplne čierny. Usadí vás a kým prejdete očami po miestnosti, stojí vám za chrbtom s otázkou, prečo máte vo fľaši viac piva než v pohári, a už vám ho dolieva. Než stihnete poďakovať, je preč. Kým zjete predjedlo, prídu postupne aj traja, aby sa vás opýtali, či ste spokojní. A to sú v reštaurácii zaplnené všetky miesta. Ďalší zákazníci stoja vonku

na chodníku a čakajú, kým sa niečo uvoľní. Na Brick Lane je podnik vedľa podniku. Ten váš sa hrdí najvyšším počtom bodov za hygienu, na čo vás vlastne čašník na ulici ulovil. Každá reštaurácia má svojho nadháňača pred dverami na chodníku a ten hneď na vás spustí ponuku, len čo necháte za sebou iného, ktorého chválospevy ste ignorovali.

Kto vojde do tehlovej ulice Brick Lane, chce totiž „dinner“. Dodajme, že lacný. A tu také jedlá pripravujú. V cene do desať libier máte okrem dvoch nápojov, predjedlo a hlavné jedlo, ešte jedno ďalšie predjedlo, ktoré tu považujú len za čosi malé na zahryznutie. Možno to budú akurát biele šošovicové placky, ku ktorým dostanete štyri misky plné chutných omáčok a jednu misku postrúhanej zeleniny s kapustou. Kým vám urobia objednávku, už ste plackami prejedli vyše hlavy, lebo sú lahodné a je ich neuveriteľne veľa len tak pohodených na stole. A tak vychutnávať placuku za placuku, kým sa neobjaví vysmiate čašník s vašim štartérom – teda s predjedlom. Kým odídete, prinesie ešte čokoládku ako dezert, ale tú už do prepchatého žalúdka sotva dostanete.

Množstvo kvalitného jedla robí svoje, čo vidieť aj na tunajších postavách. Miestni štamgasti si na štíhlych Slovenkách idú oči vyočiť. Nie je nič čudné, ak idete so svojou drahou a títo očumovači sa im veselo prihovrajú. Vraj aká je krásna a že jej prajú pekný deň. Hneď si ju viac priťahnete k boku, aby vám ju ktosi neuchmatol.

■ KRÁĽOVNÁ JE TABU

Okrem vežového Tower Bridgu a londýnskeho oka (London Eye) objavíte na prechádzke na pravom brehu TemžepôvodnéShakespeareovédvadlo, niekoľko pirátskych väzníc a korábov. Náramne sa vám to páči najmä vtedy, ak bývate neďaleko rodiska legendárneho morského vlka Jameša Cooka hneď vedľa katarínskych dokov, ktoré sú síce v centre blízko za vežovým mostom, ale turisti k nim málokedy zabľúdia, lebo z ulice to vyzerať, že sú tam len domy, nič viac. Alžbetina veža to je vlastne nedávny Big Ben, ktorý premenovali na počesť kráľovnej. Hneď vedľa nej je park, kde môže každý protestovať, proti čomu chce. Hyde park je iným smerom. Tam – ako každý vie – sa môže ktokoľvek rozrečniť na akúkoľvek tému. Len jedno je tabu – kráľovná. Na tú sa nenadáva. Tu je však oficiálne miesto pre rozvinutie transparentov, plagátov a iných protestných

propriet na získavanie podpisov pod rôzne petície. Ak sa však chcete na túto trávnatú plochu dostať, existuje k nej cez štyri ulice len jeden oficiálny prechod. A hoci je Londýn známy prebehovaním na červenú v semafore, tu to aj pri najlepšej vôli skutočne nejde. Autá sa sem rútia zo štyroch smerov a uháňajú zasa kamsi ďalej. A tak sa na protestný park oproti Westminsterskému opátstvu dostanete veľmi komplikovane. Akoby ten jeden prechod bola daň za neustále protesty. Na tento dopravný chaos hneď vedľa Alžbetinej veže so zvonom Big Benom pri Westminsterskom opátstve s pokojom pravého Angličana hľadí v monumentálna socha rozkročeného legendárneho premiéra Churchilla s palicou v ruke a s vľajúcim bronzovým kabátom za ním.

■ KRÁĽOVSKÁ SEKUNDA

K Londýnu patrí aj Greenwich s nultým poludníkom. Z ľavého nábrežia Temže na pravý breh vedie popod rieku historicky vyše trisťmetrový peší tunel. Ti, ktorí majú radi adrenalín, si však túto prechádzku môžu výrazne skrátiť lanovkou Emirates Air-Line z dvadsiatich minút chôdze na päť minút strachu. Lanovka vedie povedľa olympijského štadióna, na ktorý hľadiť z výšky. Kabíny sú pre osem ľudí. Poľský otec vysvetľuje päťročnému synčekovi, že sme vyššie, než ako letia vtáci. Skutočne sa pozeráme na krdeľ čajok a holubov letiacich pod nami. V Greenwichi hneď pod kopcom, ktorý pretína nultý poludník, robotníci skladajú takmer dvadsaťposchodové hľadisko. Pre olympiádu využili tunajšie ihrisko, postavili megahľadisko pre divákov, ale po olympiáde sa všetko vracia do predošlej podoby.

Ešteže v Buckinghamskom paláci, kde sa na balkóne nedávno pri kráľovskej svadbe bozkávali princ Wiliam s mladomanželkou Kate, sa čosi deje. Kráľovská stráž s čiernymi medvedími šišakmi vyhráva rezký pochod. Námestie pred palácom zaplní do prasknutia zvedavý dav. Ľudia sú všetkých národností, rás a veku. Sú tu turisti, Londýňčania, aj domáci zo všetkých kontinentov, návštevníci z každého kúta aj z Európy, aj zo Slovenska. Ak sme pred pár rokmi videli jeho veličenstvo kráľovnú v Bratislave, tak sa nám ukázala na sekundu aj v Londýne. Poddaných jej pribúda aj spod Tatier. Odhadom ich v Londýne žije viac ako päťdesiat tisíc. Pre Britániu a jej metropolu je to v podstate kvapka v mori. Kvapka, ktorá však doma veľmi chýba.

Napriek neustálym upozoreniam v médiách, aby ľudia cestujúci za prácou do Anglicka nič neplatili sprostredkovateľom dopredu, vždy sa nájdu takí, ktorých okradnú organizované skupiny špekulantov. Faktom však je, že podvodníci sú čoraz vynaliezavejší. Už neponúkajú za peniaze len sprostredkovanie práce. Predpokladajú, že mladí ľudia chcú byť zabezpečení dopredu, a preto im cez inzeráty ponúkajú možnosť rezervácie ubytovania. Ako záruku chcú len potvrdenie, že cestujúci sám sebe poslal do Anglicka peniaze. A v tom je fin-ta dokonalého podvodu.

Ako nenaletieť

Ak idete do Anglicka za prácou a nie ste o tom poučení, ľahko naletíte. Veď čo je na tom, ak si sami na svoje meno pošlete cez aj u nás známu bankovú službu, ponúkanú už na každej pošte, peniaze do Anglicka? Podvod spočíva v tom, že váš potenciálny domáci, ktorý vám ponúka ubytovanie, chce od vás, aby ste mu mailom poslali sken vypísaného šeku na vaše vlastné meno. Vraj preto, aby mal istotu, že ste solventný a budete mať z čoho ubytovanie zaplatiť. Znie to logicky. Ak to však spravíte, s najväčšou pravdepodobnosťou nikdy viac svoje peniaze neuvidíte. Až v Anglicku zistíte, že poslané peniaze ste si tu už vybrali, aj keď ste v inkriminovanom čase ešte doma, povedzme v Hanušovciach, škrali u rodičov zemiaky. Organizovaní podvodníci vyrobia falošný doklad totožnosti na vaše meno, do ktorého opíšu údaje zo skenu a zvyšné si vymyslia. Na takýto doklad si dajú vlastnú fotografiu a vaše peniaze im vydajú skôr, než vstúpíte na anglickú pôdu. Môžete síce podať podnet za spáchanie trestného činu podvodu, ale policajti nemajú nijakú stopu. Vypátrať takých podvodníkov je takmer nemožné. Vy sami ste im poslali sken na mail, ktorý bol zaregistrovaný z falošnej IP adresy, takže nikdy sa nič nevyšetrí.

Najlepšie je preto zabezpečiť si ubytovanie aspoň na jednu noc dopredu u nejakých známych, aby ste okamžite po prilete nemuseli obehávať ubytovacie agentúry. A až potom si vybrať zatiaľ dočasné ubytovanie, kým si nenájdete niečo, čo vám vyhovuje. Väčšinou získate jednu izbu v spoločnom dome, kde máte s ďalšími ubytovanými spoločné toalety a kuchyňu. Samostatné bývanie je drahé. A aj keď priemerný plat je tu štyri tisíc libier, mladí Slováci v druhej väčšine zarábajú najviac okolo tisíc dvesto mesačne, čo je už považované za dobrý príjem.

Týždenný lístok v závislosti od zóny, v ktorej bývate, stojí okolo 60 libier. Vždy sa však vyplatí. Len jedna cesta jedným smerom stojí nadzemným vlakom či metrom z centra do druhej – tretej zóny dve libry. Väčšina mladých býva kvôli cenám v bydliskách vzdialených od centra minimálne štyridsať minút. Nie je nijakou zvláštnosťou, ak za prácu ľudia cestujú aj viac ako dve hodiny ráno tam a večer dve hodiny späť. Pritom idú vlakom, autobusom a metrom či nadzemkou, takže musia viackrát prestupovať.

(has)

Autor humornej diagnostiky a varovných satirických štípancov Milan Kenda jubiluje

Sprievodca do krajiny zvanej Satirónia

Aforista, epigramatik, fejtonista, autor humoresiek a publicista Mgr. Milan KENDA sa onedlho 19. novembra dožíva 75 rokov. Pri tejto príležitosti prinášame s ním rozhovor, v ktorom vyzdvihujeme a približujeme najmä jeho politickú publicistiku a tvorbu špeciálnych ultramikroútvarov – politologizmov.

Zhovárал sa Roman MICHELKO – Foto: archív

• Ako by ste pri vašom, určite nie poslednom jubileu charakterizovali a do etáp rozdelili svoj život?

Detstvo som prežil vo vojne, mládenecký a produktívny vek v studenej vojne, starobu prežívam v hospodárskej vojne. Čosi o tom prezrádza aj môj aforizmus: Totalita bola okupácia tankami, demokracia je okupácia bankami.

• Máte pocit, že ide len o hospodársku vojnu?

Nie, ide aj o náboženskú vojnu moslimského sveta proti všetkým ostatným. O takom niečom sa nám v 20. storočí ani len nesnívalo!

• Dlhé roky sme vás mohli sledovať ako publicistu orientovaného na politiku v proslovensky a sociálne zameraných printových médiách. Kedy ste začali také články písať?

Zhruba od roku 1994 som sa politicky náležite zviditeľnil najmä v Slovenských národných novinách (SNN) a v Extra plus. Do SNN som písal v roku 1997 úvodníky a v rokoch 1998 až 2002 som tu pôsobil ako externý vnútropolitický komentátor pod mojim dávny smenárskym pseudonymom Milan Dekan, ktorý som v komentároch používal na želanie redakcie.

• Aké svoje názory či postrehy z tejto publicistiky si najviac ceníte?

Azda najviac si cením moje varovania pred ošialom zo vstupu do Európskej únie (EÚ). Vo viacerých článkoch som vystíhol bruselskú štátolíkvidačnú stratégiu, ktorú som pripodobnil k prerezanej žemli spojenjej tenkou vrstvou masla alebo lekváru. Horná hrubá časť predstavovala mocenské eurounionistické štruktúry, spodná hrubá časť využiteľné a zneužiteľné regióny viacerých štátov ako kryptokolónie, a to všetko na vytretie zraku labilne spojenjej tenkou, slabou vrstvou štátnej moci či skôr bezmoci. To malo vyradiť štát, zredukovať ho len na akýsi symbol.

Regióny „povýšené“ na samostatné jednotky (a polichotené touto rafinovanou maškardou) by boli ľahšie ovládateľné a zužitkovateľné nadnárodnými monopolmi, maskovanými unionistickým „humanizmom“. Išlo o stratégiu podľa upraveného antického hesla „rozdeľuj a panuj“ na novodobé heslo „rozdrobuj a panuj“. Lenže v súčasnej agónii EÚ sa už prejavuje globálne hnutie kapitalistického systému, takže nie za všetko možno dnes obviňovať samotný Brusel. No a keď už v EÚ a v eurozóne sme, nemôžeme pod sebou piliť tento vratký a neduživý konár, lebo náš pád by bol katastrofálne tvrdý. Moje prvé NIE teda vôbec neprotirečí súčasnému ÁNO.

• Nie je to iba formálne ospravedlňovanie?

Nie je, lebo dnes už viacerí významní euroskeptici a obhajcovia suverenity z jednotlivých štátov EÚ vyvíjajú obrovský tlak proti zriade-

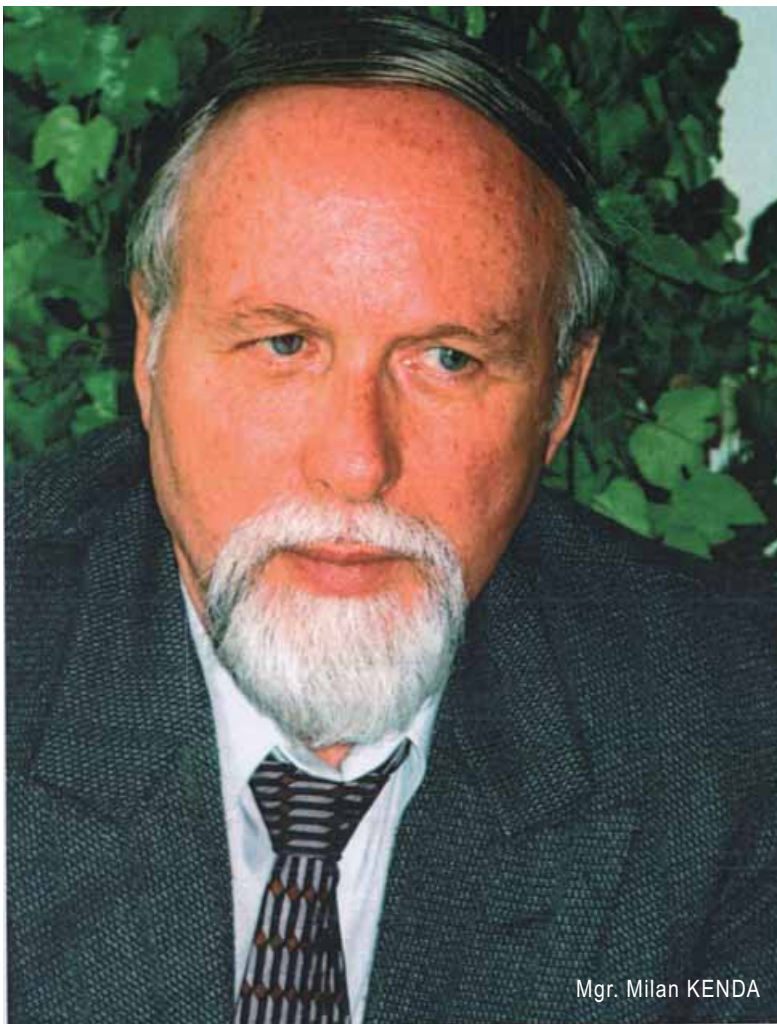
niu federácie národných štátov pod zástavou EÚ a hľadajú iné riešenia i východiská, pravdepodobne znesiteľné kompromisy. Sú teda vlastne proti eurodiktatúre. Únia do istej miery stráca svoju diktátorskú silu pod tlakom tejto oprávnenej opozície, ale zostáva akousi politicko-ekonomickou protiváhou, opozitúrou k americkej túžbe po svetovláde. Navyše EÚ už nemôže tak bezostyšne predvádzať svoj osvedčený dvojaký meter podľa klasického hesla „rozdeľuj a panuj“: protežovanie Maďarov a trestanie Slovákov. Nevyplyva to z nejakého osvietenia vedúcich mozgov v EÚ, ale z faktu, že súčasní maďarskí politici dráždia isté kruhy v Bruseli. A naostatok – negatívne črty a postupy Únie, ako som už naznačil, nie sú dnes už len jedovatými plodmi Bruselu, ale majú hlbší pôvod a širší rozmer: sú dôsledkom globálnej agónie kapitalistického systému.

• Posledné mesiace vás akosi nevidno v úlohe politicky orientovaného publicistu. Prečo?

V roku 2010 odrazu, ako keby sa v redakciách dohodli, proslovenské printové médiá, tá malá statočná hrstka, stratili záujem o moje politické články a komentáre, ba aj o krátke glosy. Nevie, prečo im prestali vyhovovať. Zdali sa im odrazu priveľmi účinné? Alebo tematicky okrajové? Nevie, nechápem, nerozumiem. Netajím, že ma to urazilo, nuž tak som v témach prehodil výhybku. Ako vyštudovaný biológ, špeciálne zoológ, píšem teraz takto orientované články pre Extra plus, ale ani tam sa neponáhľajú ich uverejňovať. Priťahuje ma aj problematika 2. svetovej vojny. A tiež americký hraný film.

• Americký film? Tak často kritizovaný? Mnohými odsudzovaný?

Americký film nie je opovrhnutiahodný gýčoví monolit. Americkí filmoví tvorcovia, títo potomkovia židovských intelektuálov z Petrohradu a Odesy, skvele rozumejú filmu, pravda nielen ako scenáristickej výpovedi, ale aj ako komodite. Vedia napísať a nakrútiť dokonale hlúpy film pre milióny hlupákov, najčastejšie v podobe akčných filmov, kde od začiatku až do konca všetci zabíjajú všetkých, kde všetko vybuchuje a všetko horí, kde sa ustavične strieľa bez toho, aby sme vedeli prečo a načo a kto vlastne koho, lebo z toho všetkého „sa nestrieľa“. Ale vedľa nakrútiť s úžasne presvedčivými americkými herečkami a hercami aj nápadité, vtipné, ľudsky pôsobivé, pôvabné filmy, aké môžeme pozerať a obdivovať mnohonásobne bez toho, aby sme sa nudili. Na túto tému by som vedel veľa rozprávať – stačí pripomenúť ešte aspoň to, že sú aj americké filmy neľútostne rozkrývajúce a tvrdo odsudzujúce americký imperializmus. Až sa čudujem, že ich tvorcov neodkráľovali ako Kennedyovcov! V týchto filmoch kritizovaní neľútostní predátori a militantní jastrabi sa asi upokojujú poznaním, že povrchný americký

Mgr. Milan KENDA

divák, skákajúci v televízii z kanálu na kanál, aj tak nedopozerá spoločensko-kritický film až do konca.

• Aké aforizmy dnes vo vašej tvorbe prevládajú – tie všeobecné, polytematické, alebo s politickým zameraním?

Dnes píšem najmä politické ultramikrotexty, lebo bezuzdná chamtivosť kapitalistických buržuov a ich pravicových prísluhovačov i propagandistov ma nesmierne dráždi.

• Vraj pripravujete výberovú knihu aforizmov z vašej celoživotnej tvorby. Aké budú jej základné parametre?

Kniha s názvom Aforaféry je pripravená a prinesie vyše 3 000 výberových aforizmov, čo predstavuje asi 20 percent z celkového súboru mojich aforizmov. Bude to vlastne svetový unikát: 3 000 aforizmov od jedného autora! Východiskovú finančnú pomoc mi už poskytol Literárny fond, ale výrobné náklady takej rozsiahlej knihy pohltia podstatne vyššiu sumu, ktorú len veľmi pomaly skladám z môjho mizerného, dnes už nepriemerného dôchodku. Na dve z predchádzajúcich mojich kníh mi prispela Matica slovenská, na čo vďaka spomínam. Pravda, dnes už je iná ekonomická situácia.

• A nepokúsate sa požiadať o grant Ministerstvo kultúry SR?

Tam som už zažil pätoro odmietnutí, už to ani ďalej neskúšam.

• Máte nejaké svoje najobľúbenejšie aforizmy?

Jeden z nich znie takto: „Nehľadaj v múzeách poľnice, ktorými sa trúvalo na ústup.“ Alebo: „Mosty sú postavené, radujeme sa! Raz možno popod ne potečie rieka.“ V neokolonialistickom puči v novembri

1989 som videl na bratislavských stenách napísaný môj aforizmus: „Červ zvyčajne šťastne prežije pád jablka.“ Ale fascinuje ma môj aforizmus z roku 1972: „Keby sa v parlamente zapol detektor lži, vybiloby to poisťky v celom štáte!“ Ako keby sa zrodil v dnešnom baskerwillskom kapitalizme.

• V akých knihách sa môže čitateľ stretnúť s vašimi aforizmami?

V mojej prvotine Myšlienky učesané na ježka (1963), ale tam sú texty ešte len začiatkové, skôr v rovine prísľubov a rozbehov. Výberové aforizmy čitateľ nájde v mojej knižočke Výlet do Satirónie (2009) a veršované útvary zasa v mojej knihe Epidrámy a epidraky (2009). Opodstatnene tu pripomínam aj knihu epigramov, lebo dobrý epigram je zvyčajne dobre zveršovaný dobrý aforizmus. No ani ja nemôžem byť doma prorokom. Preto v súčasných hevieroických a fôldváriovských knižných výberoch z domácich aforizmov ma čitateľ nenájde ani s tou najsilnejšou lupou. Bývam však reprezentatívne zastúpený vo výberoch zo svetového aforizmu, ktoré vychádzajú v Čechách a pripravujú ich českí zostavovatelia. Je to úžasný pocit – nachádzať vlastné aforizmy pri aforizmoch takých svetových osobností, ako je G. B. Shaw, Oscar Wilde, Mark Twain, Ilja Ilf, Julian Tuwim, Anatol France, S. J. Lec... V poľskej publikácii Roj żartów 2 (1992) boli zastúpení dvaja zahraniční autori: Jaroslav Hašek s poviedkami a ja s aforizmami.

• V čom vidíte zmysel svojej satirickej diagnostiky?

V možnostiach pozrieť sa za päčivú dekoráciu, na odvrátenú stranu, na skutočné skrývané po-hnútky, na hrdzavé klince a piliny.

• Ste známy aj ako recenzent kníh. Nie ste ako satirik v recenziách priveľmi jedovatý?

Recenzujem takmer výhradne len knihy z dvoch dielní: z Vydavateľstva Spolku slovenských spisovateľov a z Vydavateľstva DAXE; obe majú spoločnú veľmi cennú vlastnosť – objavujú a sprístupňujú mnohé slovenské literárne talenty. A jedovatosť recenzií? Som uznanlivý recenzent, v každej knihe sa usilujem nájsť niečo pekné, užitočné a pozitívne. Ak v nej nájdem čosi výstižné o živote a užitočné pre život, tvrdím, že nevyšla zbytočne. Nie som exhibicionistická pľuvajúca kobra, ako napríklad väčšina akademických doktorandov. Ale bývam kritický, ak niekto obhajuje perpetuum mobile, kvadráturu kruhu, smaženie snehovej gule, poéziu mlčania alebo nejaké iné kráľove nové šaty. Najnovšie prekonávam rozmery a dosahy bežných recenzií tvorbou rozsiahlych recenzií s ukážkami a recenzných štúdií. Takto som sa venoval filozofickým spisom J.-J. Rousseaua, pozoruhodnej knihe S. Zweiga Svedomie proti násiliu a kritické knižné štúdiu amerického profesora M. Bauerleina Najhlúpejšia generácia – Ako digitálna éra ohlupuje mladých Američanov a ohrozuje našu budúcnosť, a to všetko som publikoval na stránkach Literárneho (dvoj) týždenníka. S vďakou dodávam, že tento orgán Spolku slovenských spisovateľov mi v rubrike Literárium poskytuje priestor na publikovanie mojich aforizmov a epigramov.

• Do publicistického obehu ste vložili svojský pojem „baskerwillský kapitalizmus“. Môžete ho bližšie objasniť?

Polichotilo mi, že tento môj satirický termín prijala a uznávala taká spisovateľská a novinárska osobnosť, akou bol Vladimír Ferko. Ale k samotnému pojmu: Dnešný kapitalizmus nemá socialistickú konfrontačnú protistranu a opozitúru, bez ohľadu na kvalitu a deformácie tzv. reálneho socializmu. Je ako baskerwillský pes odtrhnutý z reťaze, s krvou podliatymi očami, rozďavenou papulou a naježenou srstou, vypustený na vykorisťovanú väčšinu. Nemusí totiž s nikým súťažiť o to, ktorý systém je humánnejší. Som rád, že sa táto diagnostická metafora uja-la ako výstižná. Našiel som ju aj v odbornej publikácii Jána Dudáša Absurdity vysokých škôl a inteligencie na Slovensku.

• Je baskerwillský kapitalizmus vždy len zúrivým psom?

Naučil sa už aj zaliečavo vr-tieť chvostom, dokonca aj kľučať, aby vzbudil súcit u naivných, najmä mladých občanov.

• Môžete na záver ponúknuť niekoľko svojich politologizmov?

S radosťou: Revolúcie požíerajú svojich synov, následné rezolúcie zvyšných občanov. • Nedovŕšený socializmus s ľudskou tvárou zavŕšil kapitalizmus s ľudskou maskou. • Menšina v lone kapitalizmu sa cíti ako prasa v žite, väčšina ako žito v prasati. • Ani nežná revolúcia sa nevyhla požiaraniu svojich synov, ale žerie ich nežnejšie ako predošlé. • Ako málo snov sa nám vyplnilo, ako veľa šekov musíme vyplňať! • Prečo sa vo svete hromadí zlo? Lebo to dobré z predchádzajúcich režimov v revolučnej eufórii vždy všetci rozbijú. • Mefistovské varovanie: Kto sa ešte aj dlho po nežnej správa nežne, ten nežne!

Grandiózne vodné dielo v Gabčíkove má práve dvadsať rokov (5.) O stavbe rozhodol príkaz Nikitu Chruščova

JÁN ČOMAJ – Foto: Štefan KAČENA

Veľa rozhodnutí Rady vzájomnej hospodárskej pomoci, ovplyvnených veľmocenskou politikou Sovietskeho zväzu, krátkozrakou gigantómiou a jeho vojensko-strategickými plánmi, malo nenapraviteľné dôsledky na životnú úroveň ľudí, hospodárstvo štátov a ekológiu krajín. To však neznamená, že mnoho spoločných plánov členských štátov RVHP alebo príkazov z Moskvy nemalo svoju logiku a neznamenalo veľký prínos. Všestranná spolupráca na Dunaji je toho príkladom. O osude vodného diela na našom úseku Dunaja rozhodol dokonca osobne vtedajší šéf Kremľa Nikita Sergejevič Chruščov.

Monumentálna stavba na Dunaji je pre Slovensko prínosom.

Moskva podporovala napríklad projekt Juhoslovanov a Rumunov v Železných vrátach. Rusi im dokonca dodali časť veľkých Kaplanových turbín. Do energetického využitia Dunaja nabádali aj Bulharov, Maďarov a nás. Rada vzájomnej hospodárskej pomoci tým sledovala dosiahnutie energetickej sebestačnosti členských krajín a Moskva mala záujem najmä na zlepšení plavebných podmienok na našom úseku Dunaja – ZSSR sa na nákladnej preprave po Dunaji podieľal jednou tretinou, najmä exportom surovín do Nemecka a Rakúska.

■ MOSKOVSKÉ INICIATÍVY

V roku 1956 Rada vzájomnej hospodárskej pomoci poverila Hidroprojekt Moskva, aby v spolupráci s projektovými organizáciami dunajských štátov vypracoval celkovú schému na komplexné využitie Dunaja od Devína po Čierne more. V jednej pracovnej skupine boli odborníci zo ZSSR, z ČSR a z Maďarska. Ich stretnutia sa konali v júni 1956 v Moskve, v marci 1958 v Bratislave, v Budapešti a na lodi medzi týmito dvoma mestami, o rok znova v Moskve a v januári 1960 v Bratislave a v Budapešti. Záverečné stretnutie v Moskve trvalo dva mesiace: od 13. októbra do 7. decembra 1960. Podkladové materiály za ČSR vypracoval Hydroprojekt Bratislava, za Maďarov budapeštiansky Viziterv. Nastalo ročné pripomienkové konanie. Po jeho ukončení Stála komisia RVHP pre elektrickú energiu a Stála komisia RVHP pre poľnohospodárstvo na zasadnutí v Sofii v septembri 1961 odporučili vládam, aby sa navrhované vodné diela vybudovali do roku 1975. Termín dodržali len Rumuni a Juhoslovanovia v Kataraktloch.

Dva roky sa na našej strane nedialo nič. Pražská vláda zjavne nemala záujem o výstavbu na Dunaji. Až sa prezident Novotný pri návrate z návštevy Indonézie, Kambodže, Vietnamu a Barmy zastavil v Moskve. Pri stretnutí s vtedajším sovietskym šéfom Nikitom Chruščovom ho požiadal o pomoc v energetike. N. S. Chruščov mu to tvrdo odmietal s tým, že Československo nevyužíva vlastné vodné zdroje, najmä Dunaj. V tej chvíli sa doma všetko zmenilo.

Štátna plánovacia komisia ihneď musela zaradiť do plánu financovanie stavby, vládne orgány sa kontaktovali s budapeštianskymi, zrejme musela ísť o tom aj informácia do Moskvy, lebo zo ZSSR prišla ponuka na úver pre výstavbu dunajských vodných diel. To bol už vážny impulz. Výsledok: 18. apríla 1963 bola v Budapešti medzi

vládna porada už nie o príprave, ale o výstavbe sústavy vodných diel na Dunaji.

■ KASKÁDA PREKÁŽOK

Porada schválila myšlienky spoločného a komplexného diela, ktoré by zo všetkých pohľadov – stavebného, energetického, plavebného, ekologického, ochrany pred povodňami a miery investícií – najlepšie vyhovovalo obom zúčastneným krajinám. Prijal sa Danišovičov koncept sústavy dvoch diel – vyššie položená elektráreň v Gabčíkove bude mať prívodný a odvodný kanál, teda bude derivačná, nižšie položená; v Nagymarosi bude riečného typu. Z maďarskej strany sa ku koncepcii odborne vyjadroval a maďarskú časť stavby projektoval vynikajúci znalec Dunaja a skvelý staviteľ vodných diel profesor Mossonyi. Podľa výsledného riešenia oboch osobností horná elektráreň s vyšším výkonom bude vyrábať špičkovú elektrinu, dolná bude mať funkciu vyrovnávania odtokov z gabčíkovskej elektrárne a jej plavebných komôr a bude prevažne vyrábať prietokovú energiu s asi polovičným výkonom. Zainteresované strany sa dohodli, že podiel na vyrobenej energii však bude napriek tomu 50:50 a v rovnakom pomere sa rozdelia aj investičné a prevádzkové náklady. Inštalovaný výkon VE Gabčíkovo – 700 megawattov, Nagymaros 187 MW, priemerná ročná výroba v Gabčíkove 2 600 gigawathodin, v Nagymarosi 1 000 GWh elektrického prúdu. Obe vodné diela sa vybudujú do siedmich rokov, najneskôr však do roku 1975. Koordinačným miestom mal byť Hydroprojekt Bratislava. Protokol popisali 20. apríla 1963.

Z komplikovanej formulácie pražskej vlády je zrejme, že sa jej do toho veľmi nechcelo. Azda jediným pozitívum tohto postoja bolo, že sa ťažisko plnenia úlohy prenieslo do Bratislavy.

■ STRATENÉ ROKY

Tým však, že sa zo stavebnej úlohy stala vo vláde znova výskumná úloha, k slovu sa znova dostali niektorí urazení jedinci a skupiny, ktorých predstavy o diele neuspeli pri prvých posudzovaniach. Najviac sporov vzniklo o tom, ako sa má riešiť horné dielo – niekoľkými stupňami na dunajskom toku, derivačným kanálom, vľavo a či vpravo od dunajského toku, dvoma derivačnými kanálmi alebo kombináciou riečnej priehrady a derivačného kanála. Vláda preto vymenovala vo februári 1965 osobitnú komisiu odborníkov, ktorá mala posúdiť štyri navrhované alternatívy. Komisia sa zišla v októbri

1966. Posúdila štyri alternatívy – väčšinu desiatich hlasov získala derivačná alternatíva, teda už prijatá koncepcia profesora Danišoviča. Dva roky sa však znova stratili do prázdna. Keďže hrozili ďalšie prieťahy, ozvali sa už Maďari. Predseda plánovacieho úradu Maďarskej ľudovej republiky poslal z poverenia maďarskej vlády v decembri 1966 predsedovi Štátnej plánovacej komisii O. Černíkovi list, v ktorom vyzýva našu stranu, aby sa urýchlene dokončili práce na spoločnej investičnej úlohe a aby sa posudzovanie alternatív považovalo za ukončené.

Napriek tomu Praha trvalo ďalších desať rokov, kým výstavbu v plnom rozsahu schválila: v septembri 1967 investičnú úlohu doplnili o údaje, ktoré si vyžadovala nová vyhláška 107/1966. V rokoch 1967 – 1969 sa prerokovávala s jednotlivými zainteresovanými orgánmi a posúdila ju odborná komisia generálneho riaditeľstva čs. vodných tokov. Chruščov už nebolo, strana sa nemusela ponáhľať. V júni 1970 sa vypracoval doplnok k spoločnej investičnej úlohe. Vo februári 1972, keď už dva roky bolo v Československu federatívne usporiadanie, sa celá dokumentácia sústavy vodných diel predložila Federálnemu ministerstvu pre technický a investičný rozvoj. Medzitým federálna expertiza prikázala vypracovať projekt biológie územia, nikto však nevedel, kto má tento projekt vypracovať. Až konečne 24. januára 1974 Predsedníctvo vlády ČSSR schválilo projektovú úlohu Sústavy vodných diel Gabčíkovo – Nagymaros a orientačne uložilo začiatok výstavby na rok 1978. Desať rokov od chvíle, keď boli všetky projektové prípravy dokončené. Za desať rokov schvaľovania sa na koncepcii projektu pritom nič nezmenilo. Len povodie Dunaja prežilo niekoľko záplav, medzi nimi aj jednu katastrofálnu povodeň. A na spevňovanie hrádzi sa vynaložili dve miliardy korún. Iba časť ochrany územia sa realizovala s prihliadnutím na budúcu sústavu vodných diel. Maďari v tomto smere vykonali viac – prehľbovali dno Dunaja nad svojím hlavným mestom, aj keď ich viac ako medzinárodné záväzky v zabezpečovaní potrebnej plavebnej dráhy nútil k tomu nedostatok štrku pri výstavbe svojho hlavného mesta.

■ KRÍZOVÝ ROK

Zrazu prišlo čosi, čo najmä v socialistických krajinách nikto nečakal: energetická kríza v roku 1977. Dovtedy si naše národné hospodárstvo pokojne drieralo na mäkkom vankúši sovietskeho plynu a nafty, náš zahraničný

obchod bol ziskový – čo sme vyrobili, to sa ľahko vyvážalo do obrovského ZSSR, krajín tretieho sveta a čosi aj do vyspelého sveta, ekonomika profitovala okrem iného z prepravy nafty a plynu z Východu na Západ, ťažký priemysel chrľil tanky, obrnené vozidlá, ale aj nákladné autá, stavebné a lesné stroje, komárňanské lodenice konštruovali, stavali a zariaďovali pohodlné výletné lode pre ruské vodné toky a prielavy a práve dostali objednávku na päťsto veľkých remorkérov pre sibírske veľrieky. A tu zrazu energetická kríza.

Tá rozhodla. Hoci sa stavalo metro, miliarda korún na každý kilometer, hoci korčekové bagre nivočili celý severozápadný kút Česka a všetky naše bane pracovali bez prestania, hoci sa celé územie od Polonín po Šumavu topili v smogu exhalátov a popolčeku hút, chemických kombinátov a tepelných elektrární, hoci už Orava, vážske stupne i prieťahy na českých tokoch dávno dávali elektrinu – energetická kríza triafala najmä priemyselne vyspelé štáty, teda aj nás. To rozhodlo.

Maďarov zasiahla kríza ešte citeľnejšie. Pritom projekty ich časti výstavby sústavy dunajských vodných diel mali dôkladne pripravené. Ich stranícky a štátny predstaviteľ Kádár interpeloval u Husáka a dotlačil ho k rozhodnutiu začať konečne stavať...

■ MAĎARSKÁ ZRADA

V novembri 1989 Maďarsko jednostranne a bez toho, aby nám to oznámilo, zastavilo práce na svojej časti stavby. Nás donútilo hľadať nové riešenia a dobudovať aspoň časť diela v pozmenenej podobe. Zo siedmich možností vybrali odborníci a prvá po-prevratová vláda premiéra Čiča, nazývaná aj Vládou národného porozumenia, tzv. variant C. Podľa neho môže byť slovenská časť sústavy vodných diel kratší či dlhý čas nezávislá od maďarskej strany. Dnes má dielo tieto časti: Zdrž pri Hrušove, ktorá akumuluje vodu pre špičkovú prevádzku elektrárne, je 16 km dlhá a miestami až štyri kilometre široká. Prívodový kanál, zabezpečujúci prívod vody zo zdrže na turbíny elektrárne. Je to 17 km dlhá plavebná cesta, zdvihnutá nad okolitým terénom. Stupeň Gabčíkovo – s dvoma plavebnými komorami a vodnou elektrárnou s ôsmimi turbínami, ktoré generujú 720 MW elektriny. Prevádzka je úplne automatizovaná. Ponad vodný stupeň vedie desať metrov široký cestný most. Plavebné komory majú rozmery 34 krát 275 m a umožňujú lodiam prekonať výškový rozdiel 23,3 m. Odpadový kanál odvádza vody z elektrárne do pôvodného dunajského koryta, široký je 185 m a dlhý výše osem kilometrov. Do Dunaja vyúsťuje pri Palkovičove.

Vodné dielo Gabčíkovo spolu s priehradou v Čunove zabezpečujú ekologicky čistú výrobu elektriny, ochranu územia pred povodňami, celoročnú splavnosť rieky, stabilizáciu toku, zastavenie poklesu spodných vôd, odstránenie vysychania lužných lesov, oživenie dunajskej fauny a flóry, stabilizáciu dna a toku rieky a umožnili vznik športovej, rekreačnej a kultúrnej zóny v blízkosti diel. Stalo sa národnou pýchou. Kiež by ich bolo viac!

(Faktografické údaje autor vybral zo svojej časti pripravovanej knihy JUDr. Antona Blahu, CSc., a J. Čomaja o medzinárodných aspektoch medzinárodnej zmluvy k výstavbe vodných diel Gabčíkovo – Nagymaros)

Boli sme vtedy s kolegom fotografom Petrom Šimčískom jediní novinári, ktorí dostali povolenie pohybovať sa na stavenisku v Čunove pri koryte „starého“ Dunaja. Zástupcovia iných médií boli zhromaždení z druhej strany na hrádzi pri Hamuljakove, kde mala onedlho voda zaplniť nové koryto veľkolepého vodného diela. Toho diela, ktoré dostávalo v priebehu rokov od začiatku budovania až po finalizáciu rôzne prívlastky.

A zaznelo: Sypte!

Pred dvadsiatimi rokmi vedúci stavby Ing. Július Binder po prebdení noci v rozhodnej chvíli 24. októbra 1992 o 9.05 hodine dal vysielackou príkaz: „Sypte!“ (Pod názvom Sypte! neskôr vyšla aj kniha autora Miroslava Lišku.) V to ráno vodiči osemdesiatich očíslovaných nákladiakov značky Tatra na povel začali sypať hrádzu. Autá, ktoré stáli pripravené s nákladom na pontónovom premostení Dunaja, vysypali do koryta rieky balvany. Kamene na korbách škripali a zosúvali sa do vody, ktorá sa búrila, syčala, bublala a penila, akoby sa jej nepáčilo, že ľudská energia za pomoci strojov ju odkláňa z jej cesty, ktorou tiekla na Žitnom ostrove počas dlhých tisícročí. Autá sa systematicky striedali na pontónoch v presnom poradí. Keď sa zbavili nákladu, naložili im ďalší. Práca pokračovala dlhé hodiny a niekoľko ďalších dní trvalo, kým si voda prirodzene našla cestu a zaplnila nové koryto, ktoré je umelo vytvoreným veľkolepým kanálom a vedie od Hamuljakova po hydroelektráreň a plavebné komory v Gabčíkove.

Dvadsať výročie odklonenia Dunaja si v týchto dňoch okrem verejnosti pripomínajú aj alebo najmä vodohospodári. Ing. Ladislav Lazár, generálny riaditeľ š. p. Vodohospodárska výstavba, k tomu hovorí: „Je až neuveriteľné, ako voda dvoch desaťročí obrúsila všetky hrany odvtedy, čo sa slovenská vláda rozhodla jednostranne prehradiť Dunaj a dobudovať vodné dielo Gabčíkovo. Bol to aj diplomatický konflikt dvoch susedných krajín a do protestov sa zapojili ekológovia z viacerých krajín. O to krajšie je ticho, ktoré počuť nad vodným dielom dnes. To ticho dáva za pravdu vizionárom, ktorí ho naplánovali, projektovali a ktorí ho vybudovali. Je to však ticho, ktoré zároveň kričí, že keď sa rozhodlo o dobudovaní diela aj bez stupňa Nagymaros, urobili sme dobre. Nenaplnili sa hrozby ochranárov! Pomohli sme ekonomike krajiny, ekológii, lodnej doprave a aj športu. Ti, ktorí sa na výstavbe podieľali, nemali v úmysle poraziť prírodu či ukázať dominanciu civilizačného pokroku, ale vytvoriť skutočné dielo. A to sa podarilo.“

Patrí sa poďakovať tým, ktorí ku gabčíkovskému dielu priložili ruku. Predovšetkým bývalému riaditeľovi Vodohospodárskej výstavby, š. p., Júliusovi Binderovi, ale aj tisícom zdanlivo bezmenných, ktorí sa na výstavbe podieľali. A, samozrejme, aj tým, ktorí jeho prevádzku zabezpečovali a zabezpečujú.

(rkh)

Verejnoprávny rozhlas a televízia zrejme pripravujú hromadné prepúšťanie

Cesta ku kvalite alebo len personálne rošády

Alexander GOCZ – Karikatúra: Peter GOSSÁNYI

Slovné spojenie „hromadné prepúšťanie“ znie obzvlášť hrozivo a v čase krízy dvojnásobne. Najnovšie ho použil riaditeľ verejnoprávnej RTVS Václav Mika. Dokonca na nedávnej tlačovej konferencii spresnil, že pôjde o 298 zamestnancov pracujúcich prevažne na obslužných miestach. Myslím si, že nielen ja si kladiem otázku, či toto je konečne tá sľubovaná cesta ku kvalite vysielania, alebo ide len o personálne rošády?

Aj mnohé programy komerčných televízií by mali prejsť našou prevádzkou.

Šetriť sa musí. Šetrí vláda, domácnosti, šetrí aj naša RTVS. Najlepšie sa šetrí na výrobe programov, ktoré nahrádzajú reprízami. Keďže sa vyrába málo, ďalším šetriacim krokom je logicky prepustiť ľudí, ktorí sa na výrobe podieľajú. Rozhlas aj Slovenská televízia niekoľkými vlnami prepúšťania už prešli. Tomuto nepopulárnemu kroku sa nevyhla ani naša spojená verejnoprávna ustanovizeň, a to necelé dva roky po svojom vzniku.

■ MRAZIVÝ LIST
Koncom septembra dostali všetci zamestnanci RTVS list od nového generálneho riaditeľa Václava Miku. Stálo v ňom: „RTVS musí najprv nájsť rezervy vo vlastnej štruktúre. Hoci nerád, chcel by som Vás informovať o tom, že v našej inštitúcii opäť spúšťame hromadné prepúšťanie, ktoré je vlastne dokončením zlúčenia rozhlasu a televízie do jednej inštitúcie.“ Je jasné, že podobný list zapôsobí ako studená sprcha, veď prísť v dnešných ťažkých časoch o prácu, dôkladne skomplikuje človeku život. Generálny riaditeľ odôvodňuje svoje rozhodnutie tým, že ide o zmeny v organizačnej

štruktúre mediálneho komplexu, pričom niektoré zdvojené pozície sa zracionalizujú. Pri všetkej úcte k tomuto argumentu, okrem ekonomického úseku a zopár úradníckych obslužných miest je ťažké hovoriť o zdvojených činnostiach. Televízny zvukár nie je to isté čo rozhlasový a redaktorov je už teraz podstat – len ťažko sa dá predstaviť, ako lietajú z Mlynskej na Mýtnu ulicu. A práve toto „dvojsídlo“ komplikuje centralizáciu napríklad už spomínaných ekonomických úsekov.

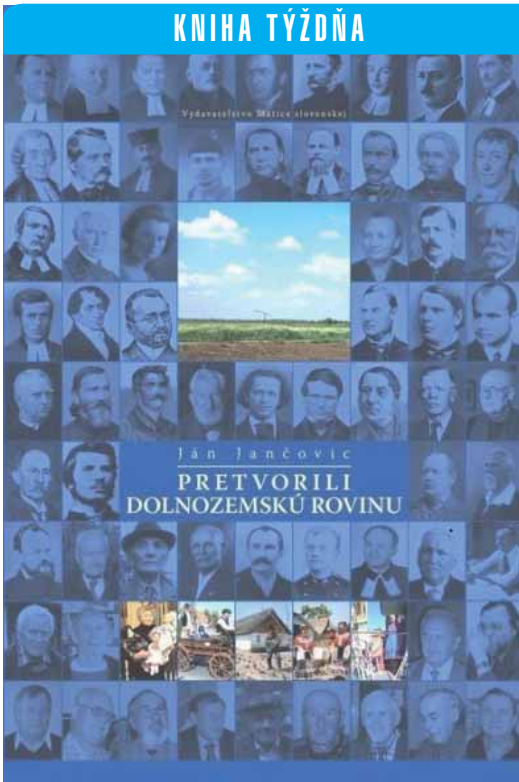
■ HONOR VERZUS PLATY
Byť redaktorom verejnoprávnej televízie či rozhlasu odjakživa vzbudzovalo u bežných občanov, ale aj kolegov z branže úctu a rešpekt. V poslednom čase táto úcta dosť utrpela, ale aj tak sa ľudia za mikrofónom či kamerou tešia celkom slušnej vážnosti. Málokto však vie, že ich priemerné platy sa pohybujú v rovine okolo 700 eur mesačne aj po rokoch tvrdej spravodajskej a tvorivej práce, pričom v súkromných a bulvárnych médiách je to zvyčajne nástupný plat neskúseného eléva. Práve preto sa často stávalo (a stáva), že skúsení redaktori podľahli vábeniu súkromnej sféry alebo prešli na oveľa lepšie platené miesta hovorcov. Mika hromadné prepúšťanie odôvodňuje okrem iného aj tým, že ušetrené mzdové prostriedky použije na zvýšenie plátov tým, ktorí zostanú. Vyzerá to ako férové riešenie keby... Po nástupe nového riaditeľa začali postupne prichádzať do RTVS ľudia z komerčných televízií. Nezdá sa mi, že by pre náhlu túžbu pôsobiť verejnoprávne šli dobrovoľne na často podstatne slabšie platené

miesto. Medzi zamestnancami sa už šušká, že platy budú rovnaké, akurát tí noví budú mať „komerčné“ platové výmery. Neprehľadný je aj systém rôznych poradcov a manažérov. V RTVS už zľudovela definícia, že sa ľudia v inštitúcii delia na ťažných a chovných...

■ MRAZIVÝ DECEMBER
Václav Mika na zasadnutí Rady RTVS informoval jej členov, že prvé výpovede dostanú zamestnanci už od 1. decembra. Čoskoro sa teda dozvieme, koho z pracovníkov výpovede zasiahnu, aj ako sa to odrazí na kvalite vysielania. Doterajšie kroky vedenia RTVS, ktoré by mali urobiť z tejto inštitúcie moderný vysielací subjekt, sú však rozpačité. Okrem hromadného prepúšťania začal generálny riaditeľ hovoriť aj o možnom zvýšení koncesionárskych poplatkov, čo verejnosť samozrejme prijala s nevôľou. Spolu s prepúšťaním naznačuje top manažment RTVS aj presun niektorých činností do externého prostredia. A na to by mala byť Rada RTVS obzvlášť opatrná. Už za čias Richarda Rybníčka v kresle riaditeľa vtedy ešte STV sa hromadne prepúšťalo. Mnohí odborníci z technických zložiek odišli do súkromných firiem, prípadne si ich pozakladali. Nasledoval presun niektorých činností do externého prostredia a tí istí ľudia robili tú istú robotu, ale už ako súkromníci a v konečnom výsledku bola výroba neraz oveľa drahšia. Verme, že touto cestou neskúša ísť aj toto vedenie a verejnoprávne RTVS konečne po rokoch začne robiť to, čo má. Kvalitne informovať, zabávať a vzdelávať slovenského diváka.

Pocta našim dolnozemským krajanom

Ján Jančovic: Pretvorili dolnozemsú rovinu, Vydavateľstvo MS, Martin 2012

Keď sa od konca 17. a celé 18. storočie pohli Slováci z vtedajšieho Horného Uhorska na Dolnú zem, viedla ich v prvom rade túžba po lepšom živote. Dolnozemske roviny spustošené Osmanmi potrebovali pracovité ruky našich rodákov ako soľ. Začali vznikať prvé osady, dediny, dokonca celé oblasti, kde znela ľubozvučná slovenčina, rástli chalupy, ale i kostoly, školy, ba aj knižnice.

Slovenská reč na Dolnej zemi znie doteraz. Tak trochu archaická, ale to jej len pridáva na kráse. Lenže naši krajanovia dali svojej vlasti aj celý rad významných osobností, kňazov, literátov, organizátorov verejného aj hospodárskeho života. O tom všetkom hovorí kniha Jána Jančovica: Pretvorili dolnozemsú rovinu. Autor si dal ambiciózný cieľ – zmapovať život našich krajanov od najstarších čias až podnes a musíme konštatovať, že sa mu to podarilo. Na vyše 280 stranách čitateľa doslova zasype informáciami, dokladmi, ale aj presne cieleným fotografickým materiálom. Od Samuela Tešedíka ml., evanjelického kňaza, národného buditeľa a organizátora, cez Adolfa Štarka, ktorý vyšľachtil hrozno Čabianska perla, až po Mateja Šipického, ktorý inicioval založenie Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku, tak defilujú pred čitateľom viac či menej známe tváre dolnozemsých Slovákov, ich často neuveriteľné osudy, ale aj ich vytrvalá práca na roli národného povedomia.

Autor nešetrí zaujímavými historickými údajmi, a tak sa máme možnosť napríklad dozvedieť, že v Balašských Ďarmotách bol už v roku 1770 tereziánsky urbár písaný v slovenčine! Jednoducho, táto kniha čitateľa poučí a obohatí, a pravdepodobne nejedného čitateľa pomkne k návšteve končín, kde znie ľubozvučný slovenský jazyk ďaleko od Tatier.

(mab)

MEDAILÓN

Spisovateľ so zvedavou dušou

Niejeveľaautorov, ktoríbyrovnakobravúrne zvládli poviedku či román a vzápätí detektívku, knihu publicistických rozhovorov alebo filmový scenár. V prípade Luboša Juríka však platí, že v každom zo spomínaných žánrov odvieďol kvalitnú spisovateľskú prácu. Hnacími motorom jeho tvorivosti sa zdá byť zvedavosť a tá, ako vieme, stojí takmer za celým pestrým svetom umenia.

Luboš Jurík sa narodil v Nových Zámkoch. V rokoch 1962 – 1965 študoval na Strednej všeobecno-vzdelávacej škole v Bratislave, po maturite pracoval ako robotník, aby následne v roku 1972 ukončil žurnalistiku na Filozofickej fakulte UK. V rokoch 1972 – 1988 bol redaktorom týždenníka Nové slovo, v rokoch 1988 – 1991 redaktor a šéfredaktor Literárneho týždenníka, neskôr šéfredaktor denníka Koridor a od roku 1992 do roku 1997 bol hovorcom predsedu Národnej rady SR a zodpovedným redaktorom mesačníka Parlamentný kuriér.

Luboša Juríka možno označiť za autora mnohých literárnych žánrov. Je poviedkar a románopisec, autor štyroch kníh rozhovorov so slovenskými a svetovými spisovateľmi, troch cyklov detektívnych noviel, kníh literatúry faktu zo zákulisia slovenskej politiky a eseji o kríze európskej kultúry, ale aj televíznych scenárov a stoviek publicistických článkov na spoločenské a kultúrne témy. Od svojho poviedkového debutu Na poľnej ulici (1973) napísal tri desiatky kníh, kde veľmi často zobrazuje dnes už zaniknutý svet starej Bratislavy. Najmä v príbehoch amatérskeho detektíva – reportéra bulvárne orientovaného denníka AZ – ožíva jedinečný medzivojnový kolorit mesta s jeho ľudovými krčmami a vinárničkami, komplexom Podhradia, kde žijú židovskí starinári, drobní kriminálnici, pasáci, prostitútky a ich hlavní klienti – dunajskí námorníci. Spisovateľ, publicista a dramatik Luboš Jurík sa v týchto dňoch dožil 65 rokov. Blahoželáme!

(mab)

HUMORESKA

Veľkým nepriateľom Slovenska sú fámy, ktoré sa zmenia na hnev. Príklad z našej rodiny. Svokra stretla v meste spolužiačku. Hneď na ňu spustila, že vláda povolila homosexuálom všetko, čo sa len dá, a že sa budú môcť ženiť a vydávať v kostoloch. Babky to samozrejme museli okamžite riešiť. Keďže bolo babie leto, ich protestný dialóg na vyhriatej lavičke trval zo dve hodiny. Svokra doletela domov na poslednú chvíľu a pochytil ju záchvat hyperaktivity.

Naraz odmrazovala mrazničku, piekla jablkový koláč, behala po byte s vysávačom a pripravovala si stravu na pút.

Konkrétne rozmrazovala šunku v mikrovlnke, a samozrejme že na ňu zabudla. Aj keď niečo cítila, tak si myslela, že cíti vôňu pečeného koláča. Jej hyperaktívny chaos sa nezmenil na katastrofu a na titulky v bulvári: „Zať terorizoval úbohú

starenku! Chcela sa upáliť v mikrovlnke so šunkou!“ iba preto, že som prišiel domov a dymiacu mikrovlnku vypol.

Rodinný príklad ma utvrdil v tom, čo už dávno viem. Na Slovensko nikto nikoho nepočúva často preto, lebo si ľudia nerozumejú. Babkovský výbuch hnevu na vládu vznikol, lebo nevedeli,

čo slovenský kabinet skutočne vytvoril pre genitálne menšiny. Veď čo si mali predstavovať pod tým, že stály odborný orgán Rady vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť sa rozrastie o výbor pre práva lesbič,

gejov, bisexuálnych, transrodových a intersexuálnych (LGBTI) osôb?

Vláda moja milená, ak chcete niečo urobiť pre blaho niekoho, tak to urobte tak, aby tomu rozumeli všetci. Informácie cez médiá ľudia vnímajú z hľadiska svojho veku a IQ. Viem o tom svoje. Pred rokmi som ako rodený mystifikátor

v jednom rádiu tvrdil, že cigáni predávajú na trhu huby, ktoré ukradli veveričkám z ich zásobární. Tie si ich nanosili tak, že do nich zaťali zúbky, a cez huby sa tak môžu prenášať nebezpečné choroby. Vyvolal som celostránkovú odbornú

polemiku na stránkach vtedajšieho bratislavského Večerníka. Odborníci vážne diskutovali o tom, či je to možné. Alebo som urobil reportáž o veľrybách ikrách, ktoré sa objavili na pultoch našich obchodov ako proteínová bomba. Prisámvačku, že som bol svedkom, ako sa na ikry pýtali v supermarkete zákazníci.

Prípadne som počas horúčav premiestnil biele ľadové medvede, ktoré od slnka zhnedli, do Dobšinskej ľadovej jaskyne. Tiež som dostal „ďakovný“ telefonát, aby som už nebilbol, lebo turisti sa hŕfte dozadu štvrnohej speleologickej rarity.

Moje zahrávanie sa ľuďmi však nebolo také nebezpečné ako fámy z nevedomosti. Tie dokážu vyvolať väčšie zlo ako len zhorenú šunku v mikrovlnke. Začnime konečne na Slovensku rozprávať tak, aby sme si rozumeli. Tým skutočne nemyslím presadzovať to známe a okridlené „hovorím to tu ako pre blbých“. Len trochu empatie a myslenia pri komunikácii mladších so staršími.

Milan ZEMO

Festivalový koráb sninských stretnutí umelcov napína plachty na ďalšiu plavbu morom imaginácie

Podvihorlatské impresie so zásnubami Medovej baby

Text a foto: Emil SEMANCO

Ak by sa ma ktosi spýtal, čo z programovej ponuky 19. ročníka Medzinárodného výtvarného festivalu v Snine chcem vyzdvihnúť a archívovať ako fľaštičku fajnového furmintu z tokajských viníc, aj by som musel dlhšie premýšľať. Najskôr by som však zvýraznil, že ako uznanie jeho vytrvalým organizátorom po piatich rokoch opäť prevzal záštitu nad týmto renomovaným tvorivým stretnutím umelcov minister kultúry SR Marek Maďarič a rovnako prajne sa stal jeho garantom aj predseda Prešovského samosprávneho kraja Peter Chudík.

Najprv by som zrejme siahol po svetelnej férii, vyžarujúcej z autorskej kolekcie fotografií iránskeho fotografa Hessama inštalovanej v Humennom. Jeho snímky si ma podmanili vynachádzavým abstrahovaním reality a až surreálnym obsahom. Ďalej po apelatívnej sochárskej inštalácii a následnom hap-

Maliar A. Smolák so snúbenicou.

peningu rakúskeho umelca Ernsta Ringlera, ktorý na sninskom Námestí múz tentoraz zanechal Atlasa aj s celou zemegulou našich ekologických previnení a obvinení na pleciah. Námestie je už viac rokov jeho tvorivou scénou a rád na nej účinkuje pod umeleckým menom Odin Mohammed Rozenzweig... Neobi-

šiel by som inšpiratívnu dvojexpozíciu obrazov Vladimíra Latynceva zo zapo- lárneho Murmansk a Ilony Kosobuko z Minska, rovnako suverénne sa pohy- bujúcich v maliarskych terénach vidieka a mesta, a predsa každý s inou optikou a poetikou, ako o tom pôsobivo vypove- dala ich spoločná prezentácia v Dome umenia v Českej ulici na sninských Bre- hoch.

■ UMELECKÝ TOKAJ

Odporúčal by som tiež objavnou alchýmiou lákajúce smalty profesora Mariána Jarzemskeho z Čenstochovej. Sú ako kvalitné dubové súdky s vy- zrievajúcim tokajom v tufovej pivničke. A napokon ešte jeden dúšok – opojnou lipovinou voňajúce Debussyho impresie v dielach členov UBS, ktorých Partitú- ra po uvedení v Bratislave a Košiciach zaznela v tematickom výbere viackrát aj na Zemplíne... Ale tým zlatým viac- putňovým festivalovým výberom – urči- te bolo jubileum Medovej baby, prvej dámy z projektu Galérie monumentál- nych sôch, ktorej predobrazom bola (ne)obyčajná včelárka Žofia Matašov- ská, pôvodom Poľka. Po väčšinu roka žila v hlbokých poloninských prale- soch, kdesi pod Stučicou a Riabou ska- lou, sedem kilometrov za poslednou (či prvou) slovenskou obcou Novou Sedli- cou, kam sa sťahovala len na zimu. Jej kvalitný med objavili pred sedemdesi- atimi rokmi perníkari v Pardubicích

a cukrári v Kolíne. Jej legendu objavil Andrej Smolák a stvárnil akademický sochár Marek Žitňan, knižkou sa posta- ral o jej nesmrteľnosť spisovateľ Dušan Mikolaj...

Keď umelec hľadal jej podobu v kmeni stodvadsaťročného duba a gesto, čo by oživilo jej vyše sedem- metrové štíhle telo, stvárnil ju so zalo- ženými rukami za hlavou – akoby jej chcel dať maximum ľudskej pohody, silu výdychu po ťažkej práci: „Tej je dobre!“ zažartoval– ako to vidieť vo filmovom dokumente: „Za ňu robia včely...“ Začiatkom jesene sochu pre seba ob- javila krasnodarská krásavica Anna Di- denko a podľa jej slov zamilovala sa do nej na prvý pohľad: „Ja chaču ženiťsa na nej,“ vyslovila táto ruská umelecká manažérka a filantropka prianie, ktoré sa počas festivalu naplnilo prvými ne- tradičnými zásnubami. Anna sa stala jej patrónkou a propagátorkou s oprávne- ním používať pri svojom mene prídomok Medová...

„Verím, že už čoskoro postavíme nad Starinou ďalšiu monumentálnu plastiku Dida Beskyda,“ vyslovil pri tejto príležitosti presvedčenie výkonný riadi- teľ festivalu, akademický maliar Andrej Smolák. „Nebude o nič menší ako Me- dová baba, ale ukujeme ho z ušľachtí- lého kovu,“ prisľúbil aj za svojich dru- hov – gorodských kováčov – Roman Opalinský, vedúca osobnosť Ivovského výtvarného diania, poslanec tamojšej

samosprávy a viacnásobný účastník sninských tvorivých pobytov.

■ FAREBNÁ POINTA

Čerešníčky z festivalovej torty. Ten má svoju pevnú dramaturgickú recep- túru. Za devätnásť rokov prepraco- vanú a funkčnú, ktorej farebnú pointu tvorí profilová záverečná výstava diel a galaprogram v Dome kultúry. Dra- maturgiu efektívnu a prínosnú tiež pre mesto, ako to viackrát zdôraznil aj sninský primátor Štefan Milovčík nie- len na slávnostnom prijatí dvadsiatich dvoch umelcov z Česka, Holandska, Poľska, Ukrajiny, Bulharska, Bielo- ruska, Cypru, Iránu, Ruska na mest- skom úrade a pri zápise do Čestnej knihy, ale už s výhľadom a dôrazom na ďalší, jubilejný XX. ročník MVF: „Už v novom zrekonštruovanom kaštieli,“ lákal medzinárodnú umeleckú posá- ku o rok znova pod Vihorlat aj polo- vážnym prisľubom čestných občian- stiev. Lebo priestoru na reprezentáciu a zdravý lokálpatriotizmus v roku 2013 bude viac ako dosť. Snina si pripome- nie 670. výročie prvej písomnej zmien- ky a tiež 1 150. výročie misie sv. Cyrila a Metoda a... možno po nich pomenuje centrálné námestie. Kotva a kríž. Snin- ský festivalový koráb, čo už prekonal všelijaké plytčiny a úžiny, v dobrom kurze napína plachty na ďalšiu objav- nú plavbu morom inšpirácií cez oceán imaginácie.

Dežo Hofmann mal dobrý nos...

Skupinu Beatles nie je po- trebné voľajako osobitne pred- stavovať. Aj úplný hudobný laik má o tejto štvorici muzikantov, ktorí zmenili populárnu hud- bu, aspoň základné povedomie. Ani sa veriť nechce, že od vy- dania ich prvej singlovej plat- ne uplynulo už pol storočia. V štúdiu Abbey Road totiž 11. septembra nahrali svoju slávnu pesničku Love Me Do, ktorá sa rýchlo vyšvihla na 17. miesto anglického piesňového rebríč- ka. Celkom impozantný štart pre mladú kapelu, ktorá ešte dva roky predtým hrávala prebraté skladby v hamburských loká- loch...

John Lennon, Paul McCartney, George Harrison a Ringo Star po- tom kráčali od úspechu k úspechu. Závrtná kariéra Beatles vyvolala revolúciu v hudbe a spätne aj celo- svetovú „beatlesmániu“. Let It Be, Yesterday, Help a množstvo ďal- ších hitov ovplyvnilo muzikantov od New Yorku po Moskvu. Mladí chalani chceli hrať ako Beatles, vyzeráť ako Beatles, obliekať sa tak ako slávna štvorica. Tí medzi- tým dobýjali jednu prvú priečku v hitparádach po celom svete za druhou. Celá táto hudobná roz- právka trvala až do roku 1970, keď Beatles oznámili rozchod kapely.

Nápadité a melodické gitarové rify Beatles, ich viachlasé vokály a určitá hravosť v prejave neobišla ani naše končiny. Už v roku 1964 založil gitarista, skladateľ a spe- vák Dežo Ursiny skupinu The Beat- men, ktorá vo vtedajšom Česko- slovensku pôsobila ako zjavenie. Znalci hudobnej scény sú dodnes presvedčení, že vo svojom čase sa táto kapela vyrovnala kvalitným západným skupinám, ktoré sa po fenomenálnom úspechu Beatles vyrojili ako huby po daždi. No nie- len táto epizóda spája slávnu štvor-icu so Slovenskom.

Dosť veľký podiel na ich úspe- chu mal totiž ďalší Dežo, konkrét- ne fotograf Dežo Hofmann. Rodák z Banskej Štiavnice mal búrlivý osud. Ako vojnový fotograf a sprá- vodajca sa zúčastnil na španiel- skej občianskej vojne. Bol trikrát ranený, z toho raz ťažko. Začiatok druhej svetovej vojny ho zastihol v Londýne a on bojoval proti nacistom v radoch kráľovského letectva RAF. Po skončení vojny sa oženil a v Londýne si otvoril fotografic- ké a nahrávacie štúdio. Na popud istej fanúšičky sa išiel pozrieť na vtedy ešte málo známu štvoricu mladencov, rýchlo si padli do oka a Dežo sa stal ich dvorným foto- grafom. Boli to práve jeho umelec- ké fotografie Beatles, ktoré podľa Johna značne dopomohli k obrov- skej popularite Beatles. Dnes po päťdesiatich rokoch od vydania ich prvej platne môžeme len konštato- vať, že Dežo Hofmann mal dobrý nos.

Marek DANKO - Foto: archív

Súťaž mladých talentov Literárny Zvolen 2012 už má svojich laureátov

Aj víťazi sa dnes ťažko presadzujú na knižných pultoch

Maroš M. BANČEJ – Foto: Literárny Zvolen 2011, zv-podujatia.sk

Súťaž mladých autorov Literárny Zvolen pred niekoľkými dňami oslávila úctyhodných 20 rokov. Oficiálne síce iba devätnásť, ale spolu s nultým ročníkom zanechala viac než zaujímavú stopu v slovenskej literatúre. Viacerí bývalí laureáti tejto súťaže majú už svoje debuty za sebou a zaradili sa do pestrého prúdu slovenskej literatúry. Tohto roku v kategórii poézie zvíťazil Peter Prokopec zo Svitú a v kategórii próza si palmu víťazstva odniesol Mathej Thomka z Prahy.

Literárne súťaže môžeme vnímať ako liaheň nových spisovateľských osobností. Obzvlášť na Sloven- sku ide o zaujímavý fenomén, veď Wolkrova Polianka patrí so svojimi päťdesiatimi ročníkmi medzi naj- staršie literárne súťaže v Európe. Literárny Zvolen, ktorý organizuje Národné osvetové centrum, krajská knižnica Ľ. Štúra vo Zvolene a me- sto Zvolen, má za sebou síce „iba“ dvadsať ročníkov, no za ten čas sa vyprofilovala na výrazné fórum mla- dých literátov. Najdôležitejší je fakt, že rok od roku stúpa počet prihlá- sených autorov, aj keď na prelome storočia silneli hlasy označujúce literárne súťaže v dnešnom interne- tovom veku za anachronizmus.

■ SÚŤAŽIACICH PRIBÚDA

Na tohtoročnom Literárnom Zvolene sa zúčastnilo svojimi básňami a prózami takmer 90 autorov. Je to o desať viac ako v minulom ročníku a potešiteľná je najmä kvalita zaslaných príspev- kov. Jeden z porotcov v kategórii próza, významný spisovateľ Peter Jaroš na margo tohto ročníka pre SNN povedal: „Najlepšie práce tak ako v predchádzajúcich roč- níkoch zaslali autori medzi dvad- siatkou a štyridsiatkou. Súťaž si teda udržiava značnú popularitu najmä vďaka záslužnej práci v li- terárnych kluboch, ale uznanie za prácu s talentami treba vysloviť i učiteľom na stredných školách.“

Porota nemala ani v tomto ročníku ľahkú prácu a jej členovia svorne skonštatovali, že ocenení autori sú už zreli na knižné publikovanie, no bohužiaľ pre situáciu na našom knižnom trhu mnohí opakovane bodujú na literárnych súťažiach, lenže svojej prvej knihy sa zatiaľ nedočkali.

■ BOHATÝ PROGRAM

Slávnostné vyhodnotenie Lite- rárneho Zvolena sa začalo v piatok 12. októbra dopoludňajším rozbo- rovým seminárom Podebatujme si o tom, na ktorom porotcovia diskutovali s mladými literátmi o ocenených prácach, ale aj o rôz- nych úskaliach tvorby. Popolud- ňajší program otvorila populárna Literárna kaviareň, kde sa začínaj-úcim literátom, ale aj ďalším mi- lovníkom literatúry predstavili dve výrazné spisovateľské osobnosti. Prozaik Peter Jaroš a prozaik a scenárista Jozef Banáš. Obaja majstri pera porozprávali o svo- jích spisovateľských začiatkoch i o súčasnej tvorbe a na záver poskytli cenné rady mladým spi- sovateľom, pre ktorých je vlastný knižný debut jednou z najvýtúže- nejších mét.

Nasledovalo slávnostné odo- vzdávanie cien laureátom Literár- neho Zvolena 2012, pričom ceny odovzdávala za NOC Ľubi- ca Janegová, riaditeľka Sekcie medializácie, za Krajskú knižnicu Ľ. Štúra riaditeľka Milota Torňo- šová a za mesto Zvolen primátor Ing. Miroslav Kusein. Na program

bohatý deň uzavreli laureáti, po- rotcovia a organizátori Literárnym večerom, kde hlavnou témou ne- bola len vzájomná konfrontácia tvorby, ale najmä diskusie o slo- venskom vydavateľskom a kniž- nom živote.

■ SÚŤAŽE PRITAHUJÚ

Jeseň je už tradične časom, keď sa takpovediac zberá aj literár- na úroda na zhruba dvoch desiat- kach celoslovenských literárnych súťaží. Od organizátorov viacerých z nich sme sa dozvedeli, že zazna- menali nárast počtu súťažiacich. Zdá sa, že sa útlm záujmu o písá- nie u mladých ľudí skončil, rovnako ako sa do normálnych koľají dosta- lo začiatočné, nekriticky oslavova- né publikovanie na internetových literárnych stránkach. Literárne sú- ťaže totiž nie sú len o vyhlasovaní víťazov, ktorí sú predsa len ocenení do istej miery subjektívnym rozhod- nutím poroty. Hlavným prínosom týchto podujatí je v prvom rade sti- mulácia záujmu mladej generácie o literatúru, vytváranie podmienok na zdravý a funkčný literárny život. Ako pred časom v istej rozhlasovej relácii povedal básnik a prozaik Daniel Hevier, súťaže sú najmä o vzájomnej konfrontácii mladých au- torov, o stretnutiach tvorivých ľudí „nakazených“ láskou k písaniu, o kultivácii mladých ľudí. Tohtoročný Literárny Zvolen túto úlohu perfek- ne splnil a úspešne obhájil svoje miesto na špičke pomysleného pe- letónu celoslovenských literárnych súťaží.

Po roku 1989 došlo k transformácii aj v mediálnej sfére. V slovenských podmienkach to predstavovalo privatizáciu tlače. V elektronických médiách nebolo čo, verejnoprávna televízia i rozhlas boli prostredníctvom mediálnych rád viacmenej ovládané vládnucimi politickými stranami. V televízii priam revolučnou cestou uskutočnila moc po voľbách v roku 1998 deratizáciu nepohodlných redaktorov a v ďalšom období prehľbovala svoj vplyv i zmenou zákonov.

Vytunelovali duchovné bohatstvo národa

Do televízie sa nastahovali pravicovo angažovaní novinári a dodnes otrocky plnia svoju protinárodnú misiu. Politickí pravičiarci zase radi a vytrvalo hanobili svojich predchodcov kvôli privatizácii. Dávali jej kadejaké hanlivé označenia, pritom bez ostychu predávali národný majetok zahraničným záujemcom. Prvým medializovaným tunelom bol tunel pod Braniskom. Pritom sa nevie, že pravičiarci začali vtedy tunelovať aj duchovné bohatstvo národa. V roku 1955 bol založený Novinársky študijný ústav. Jeho dlhoročným riaditeľom bol mimochodom aj Jozef Darmo. V roku 1997 ústav integrovali do Národného centra mediálnej komunikácie ako jednu z jeho troch zložiek. Vo februári 2000 ho ministerstvo kultúry premenovalo na Mediálne informačné centrum. Rozhodnutím ministerstva kultúry bolo v tom istom roku zrušené. Jednotlivé činnosti prešli pod množstvo inštitúcií. Bohatý archív a knižnica, teda výsledky 45-ročnej výskumnej a dokumentačnej činnosti umŕtvlili v Univerzitnej knižnici.

Dlho sa v „univerzitke“ fond nezdržal. V roku 2006 archív s knižnicou previezli do budovy Slovenského syndikátu novinárov, čím opustil štátnu pôdu a stal sa majetkom stavovskej organizácie. I keď vtedajšia predsedníčka SSN Zuzana Krútková tvrdila, že fond NŠÚ im bol „univerzitkou“ iba zapožičaný. Toto vysvetlenie však akosi nekorešpondovalo so zámerom, ktorý mal syndikát s fondom. Mal sa totiž stať majetkom súkromnej vysokej školy – Akadémie médií. Je zaujímavé, že práve v čase, keď Akadémia médií požiadala o akreditáciu, „univerzitka“ vydala syndikátu dokumentáciu Novinárskeho študijného ústavu zhromaždenú za 45 rokov jeho existencie! Až sa vnučuje otázka, či nemusel ústav zaniknúť preto, aby sa k jeho bohatstvu dostala súkromná spoločnosť. No najväčšou škodou pre spoločnosť je zastavenie výskumnej činnosti ústavu, čím vznikli biele miesta v histórii žurnalistiky od roku 2000 a stále sa zväčšujú. A to v čase, keď žurnalistika nadobúda významné postavenie v informačnej spoločnosti.

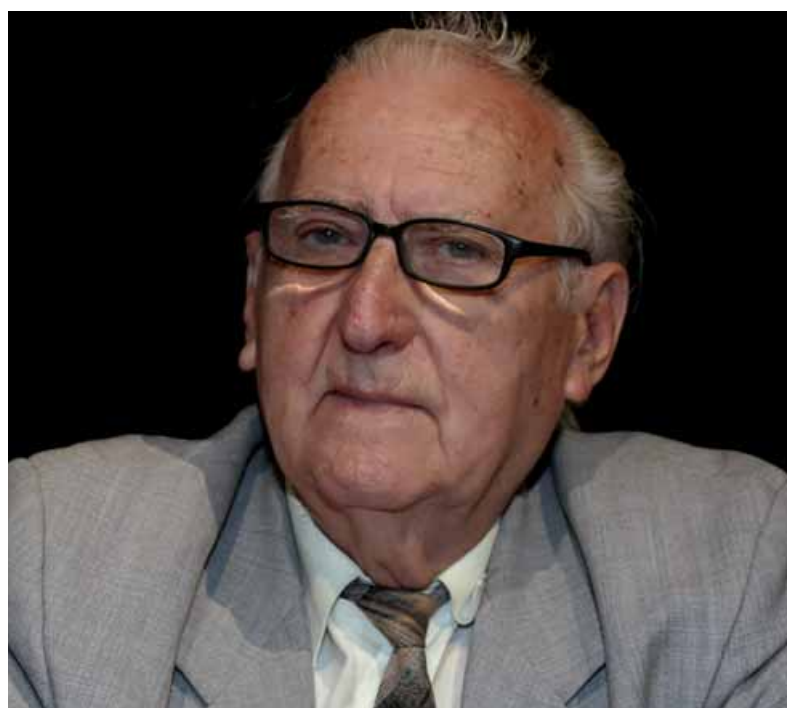
Na Slovensku sa v súčasnosti žiadna štátna organizácia nezaobera fungovaním mediálneho trhu, nejstuuje dokumentačný archív. Akoby žurnalistika prestala jestvovať. Obrazne aj reálne.

Eva ZELENAYOVÁ

Jozef Darmo je aj v osemdesiatke stále obdivuhodne aktívny a činorodý Vedec a pedagóg zžitý so žurnalistikou

Roman MICHELKO – Foto: Ladislav LESAY

Jozefa Darma osobne poznám niekedy od prelomu milénii. Poznám ho ako človeka veľmi činorodého, odborne fundovaného, so širokým rozhľadom a navyše nepodkupného. Práve táto posledná vlastnosť sa u nás u „úspešných“ ľudí nenosí. Jeho osud je typický pre generáciu jeho súčasníkov – zväčša vidieckych chlapcov z chudobných rodín, ktorí sa vďaka svojmu nadaniu a pracovitosti v priebehu šesťdesiatych rokov dostali na významné pozície a mohli byť spoločnosťou veľmi užitoční. Nastupujúca normalizácia od začiatku sedemdesiatych rokov však ich rozlet zastavila a nasledoval „dlhý čas čakania“, aby po dvadsiatich rokoch už v naoko slobodných podmienkach dobehli to, čo im nebolo umožnené.

Ako sa však ukázalo, ani v čase slobody to nemali charakterní ľudia ako Jozef Darmo ľahké a ich prínos pre spoločnosť mohol byť oveľa väčší. Vráťme sa však ku koreňom nášho oslávenca. Pochádza z dediny Libichava v okrese Bánovce na Bebravou. Do školy začal chodiť ešte za prvej Slovenskej republiky v roku 1939, neskôr, po meštianke v okresnom meste Bánovce nad Bebravou, pokračoval v štúdiu na Obchodnej akadémii v Topoľčanoch. Patril k prvej generácii absolventov bratislavskej žurnalistiky. Na rozdiel od väčšiny svojich súptníkov však nezakotvil v nejakej z redakcií, ale dal sa na cestu budovania vedeckého pracoviska, ktoré by na najvyššej profesionálnej úrovni reflektovalo teoretické problémy žurnalistiky. O tom, že jeho zástoj bol zásadný a jeho znalosti a schopnosti nespochybiteľné, svedčí aj skutočnosť, že sa už v roku 1961 ako dvadsaťdeväťročný stáva riaditeľom Novinárskeho študijného ústavu (NŠÚ). V rokoch 1963 – 1968 bol zároveň aj šéfredaktorom odborného teoretického zborníka Otázky žurnalistiky. Bohužiaľ, jeho osobnostný a profesijný rozlet zabrzdlila normalizácia. V roku 1970 bol odvolaný z pozície riaditeľa NŠÚ a do roku 1976 prežíval v nedôstojnom závetrí v pozícii dokumentačného pracovníka bez možnosti publikovať.

■ ZRAZENÝ V ROZLETE

Každý, kto prežil pád z výšky a roky zažíva obrovskú profesijnú frustráciu, vie, čo to znamená nemôcť pracovať v oblasti, v ktorej je doma, v ktorej je dobrý, len preto, že sa znepáčil oportunistickým aparátnikom. Práve také sedemdesiate roky si v našej spoločnosti vybrali ťažkú daň, keď sa premrhal obrovský odbor-

ný a ľudský potenciál vtedajšej generácie „šesťdesiatosmičkárov“.

Mierny odmák v spoločnosti aj v živote Jozefa Darma nastal v osemdesiatych rokoch, keď sa vďaka intervencii osvieteného ministra kultúry Miroslava Válka dostal do Výskumného ústavu kultúry, kde postupne mohol znova začať publikovať. Isté zadosťučinenie mu priniesol až prevrat v roku 1989, keď sa od 1. januára 1990 vrátil na post riaditeľa NŠÚ.

Samozrejme, nová doba kládla pred neho nové výzvy. V ranných deväťdesiatych rokoch celá spoločnosť bola svedkom kvasenia, tríbenia názorov, ale aj boja o hodnoty. Mediálnu mašínériu, predovšetkým však mediálne výstupy, ktoré skresľovali pomery na Slovensku, mala pod palcom Praha a jej slovenskí federalistickí prisluhovači. V tomto spore stál Jozef Darmo vždy na strane progresívnych národných síl. Bol jedným z iniciátorov platfor- my Slovenského syndikátu novinárov – Za pravdivý obraz Slovenska. Svojou horúčkovitou činnosťou, angažovanosťou za veci národné a verejné, ako signatár mnohých výziev inteligencie, trebárs aj tej z Donovalov v lete 1992, sa dostáva do epicentra diania. Postupne sa stáva členom a predsedom Rady STV, neskôr v rokoch 1994 – 1996 dokonca ústredným riaditeľom STV.

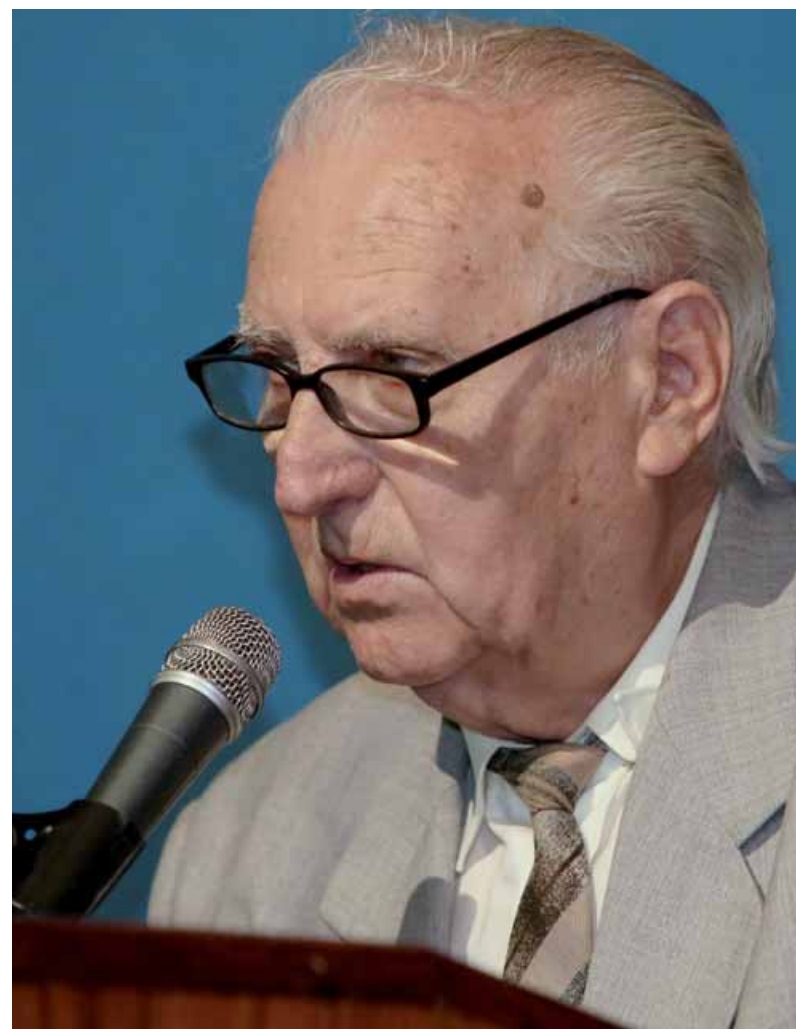
■ VYHRANENÁ OSOBNOSŤ

Bohužiaľ, mocenské elity nemali záujem, aby STV viedla vyhranená a nezávislá osobnosť. Politické tlaky a intrigy spôsobili, že Jozef Darmo nemohol naplniť celý svoj mandát v tomto najdôležitejšom médiu. Lákadlo ovládnuť elektronické médiá bolo pre politikov príliš veľké.

V tom čase som Jozefa Darma prvýkrát výraznejšie zaregistroval, ostatne tak ako väčšina ľudí.

V tom čase bola STV skutočne slovenská. Ako ústredný riaditeľ našiel v sebe odvahu zastaviť škandalózne exhibície pseudozabávača Milana Markoviča, pôvodná tvorba mala zelenú a do spravodajstva sa dostalo viacero významných žurnalistických osobností. Napriek tejto facke osudu sa Jozef Darmo nenechal zlomiť. V roku 1997 bol jednou z osobností, ktoré pripravovali vznik novej Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave. Ako hlavný odborný garant bol spolutvorcom koncepcie Fakulty masmediálnej komunikácie. Bohužiaľ, aj v tomto prípade platilo to povestné slovenské – potrestanie nevinných a odmeňovanie nezúčastnených. Politické intrigy spôsobili, že ľudia, ktorí sa najviac pričínili o vznik tejto novej univerzity – prof. Brilla, doc. Kostolanský, prof. Sedláč a, samozrejme, aj Jozef Darmo –, už nedostali šancu svoje dieťa ďalej rozvíjať.

Ani po tejto trpkkej skúsenosti Jozef Darmo na akademickú pôdu nezanevrel. Napriek už nie najmladšiemu veku dodnes pôsobí ako „lietajúci“ profesor, vyučuje na Katedre slovenského jazyka a literatúry FF Prešovskej univerzity, kde prednáša mediálne štúdiá. Nezanevrel ani na „domovskú“ UCM, kde externe prednáša masmediálnu komunikáciu. Popritom vystupuje na množstve konferencií, je stále publikačne činný a stále ohuruje šírkou svojho rozhľadu, ale aj hĺbkou poznania skúmanej problematiky.

■ REŠPEKTOVANÝ ODBORNÍK

Ako som už spomenul, naše cesty sa výrazne prešli niekedy na prelome milénii. Keďže v tom čase už nebol v nijakej významnej funkcii, náš vzťah rozhodne nebol založený na konjunkturalizme či akýchkoľvek zisťných okolnostiach. Spoznal som v ňom odvážneho publicistu, brilantného odborníka, človeka vzdelaného a požívajúceho v odbornej verejnosti zaslúžený rešpekt. Keď som v roku 2001 pripravoval (alternatívnu) Súhrnnú správu o stave Slovenska, napísal do nej kapitolu o elektronických médiách. A môžem s pokojným svedomím konštatovať, že to bola jedna z kvalitatívne najlepšie spracovaných kapitol, čo museli konštatovať aj jeho oponenti. Keď ma v roku 2003 zvolili za predsedu Politologického odboru Matice slovenskej, Jozef Darmo bol zvolený za podpredsedu. V roku 2007 sa mi podarilo presadiť na stránkach SNN prílohu Res publica a Jozef Darmo sa stal jedným z jej kľúčových prispievateľov. Vďaka nemu boli tu publikované špičkové analýzy mediálneho prostredia, ale aj iné nadčasové témy, ktoré dokázal skvelo spracovať. Bohužiaľ, tento projekt v lete 2011 vedenie MS zastavilo, čím sa publikačné možnosti Jozefa Darma v matičných periodikách značne limitovali.

Jubilanta poznám už vyše dvanásť rokov a stále spoznávam nové a nové stránky jeho osobnosti. Zaregistroval som, že je nielen britkým publicistom, ale aj hlboko precíteným lyrickým básnikom, navyše roky a úspešne pôsobí v spevokole Cantus. Čím viac ho poznám, tým viac ma udivuje. Je skutočne obdivuhodné, že človek s ôsmimi kríčkami na chrbte je dosiaľ natoľko aktívny. Stále cestuje po Slovensku, prednáša študentom, vystupuje na konferenciách, píše a v neposlednom rade sa obdivuhodne a láskyplne stará o svoju manželku, ktorá prekonala ťažkú chorobu. Do ďalších rokov mu teda želim veľa zdravia, elánu, duševnej bystrosti a odvahy bojovať za veci, ktoré mu vždy boli sväté.

V Bratislave sa koncom októbra uskutoční konferencia venovaná Slovákom v zahraničí

Každý jeden Slovák môže čímśi pomôcť a prispieť

Jozef SCHWARZ - Foto: archív

V zmysle platnej koncepcie štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí do roku 2015 Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí organizuje Stálu konferenciu Slovenská republika a Slováci žijúci v zahraničí raz za dva roky. V tomto roku sa koná v Bratislave 30. a 31. októbra. Hlavným cieľom Stálej konferencie 2012 je diskusia o doterajšom zameraní, o obsahu štátnej politiky vo vzťahu k Slovákom žijúcim v zahraničí a prerokovanie podnetov, námietok a návrhov, ktoré môžu prispieť k jej aktualizácii a zlepšeniu.

Sú dvojakí zahraniční Slováci. Takí, čo opustili rodnú krajinu, či sa už volala Uhorsko, Česko-Slovensko alebo Slovensko, a pobrali sa za jej hranice z ekonomických, poli-

ohľadnému asimilačnému tlaku ešte asi pol storočia od vzniku Maďarska. Tento tlak vystupňovalo zrušenie slovenského školstva v šesťdesiatich rokoch minulého storočia.

moc materskej krajiny. V aktuálnom rozsahu je symbolická, bez zásadného vplyvu na jej prežitie.

- Írsky variant – národnostná menšina bez znalosti národného jazyka.

- Pokus o revitalizáciu slovenskej menšiny v Maďarsku – toto by mal byť hlavný cieľ slovenskej politiky voči Slovákom v Maďarsku. Sami Slováci v Maďarsku bez pomoci zo Slovenska a pri maďarskom štátnom tlaku nie sú toho schopní.

■ AKO ZMENIŤ TENTO STAV?

Zásadnú zmenu postavenia Slovákov môže priniesť len ich dôsledná pozitívna diskriminácia zo strany maďarského štátu. Pre väčšiu názornosť to možno charakterizovať ako mocenské donucovanie hlásenia sa k slovenskej identite. Z dnešného pohľadu sa to javí ako fantasmagória, ale nádej zomiera posledná. Pomôcť môže aj drobná práca na prospech rozvoja slovenského prostredia, ale v prvom rade si musia pomôcť sami Slováci.

Bez nároku na úplnosť postupov treba sústrediť sa najmä na:

- 1) výučbu slovenského jazyka. Kvantitatívne a kvalitatívne zvyšovať vzdelávanie a výchovu v slovenčine a nielen v školskom systéme. Spracovať koncepciu výučby slovenčiny od materskej školy po univerzity a ako celoživotné vzdelávanie.

- 2) zvyšovanie prítomnosti slovenského slova a slovenskosti na verejnosti.

Na dosiahnutie týchto zámerov treba spracovať koncepciu rozvoja slovenskej kultúry a uchovávanie slovenských hodnôt v Maďarsku, ktorá by mala obsahovať aj:

- vytváranie podmienok pre existenciu každodenného spoločenského života v slovenčine (cirkev, štátna a verejná správa, obec, rodina);

- umožnenie trvalého, kvalitného a cenovo dostupného sledovania slovenských médií na akýchkoľvek nosičoch;

- podporovanie hudobných, speváckych a dramatických súborov Slovákov v Maďarsku, systematicky dokumentovať kultúru Slovákov a slovenskosť v Maďarsku;

- zlepšovanie a rozširovanie vydavateľskej a publicistickej činnosti; publikácie o slovenských osadách a slovenských postavách vydávať aj maďarsky, a tak šíriť slovenský pohľad na spoločné dejiny;

- dovoz a prezentovanie slovenskej kultúry z materskej krajiny. Využiť festivaly, letné scény a iné príležitosti;

- zvýraznenie prezentácie histórie Slovákov v Maďarsku, na najvyššej úrovni zriadiť štátne múzeum kultúry Slovákov v Maďarsku;

- orientovanie profesionálne vedeckej činnosti slovenských inštitúcií na zdokumentovanie „príchodu Slovákov“ do dnešných sídiel;

- spracovanie a vydanie reprezentatívnej a vyčerpávajúcej encyklopédie Slovákov v Maďarsku, určite už dozrel čas;

- pokračovanie v rozširovaní a v skvalitňovaní práce slovenských národopisných domov;

- rozšírenie laickej vlastivednej činnosti Slovákov – príkladom sú práce mládeže pri objavovaní svojich koreňov;

- zviditeľňovanie pôvodnej slovenskosti v dnešnom Maďarsku; stavať pomníky, pamätné tabule s dvojjazyčnými textami, budovať vlastivedné chodníky, osobitne sa zamerať na dôslednú dvojjazyčnosť v miestopise, z chotárov miznú pôvodné slovenské označenia, názvy ulíc hoci dvojjazyčné nie sú v maďarčine prepisom pôvodného slovenského významu;

- orientovanie cestovného ruchu do „slovenských oblastí“ v Maďarsku aj na materskú krajinu. Prilákať návštevníkov zo Slovenska s predpokladaným dvojakým úžitkom: prílev financií a príchod slovenského slova.

Na úrovni štátnej (obojstranne)

- 1) Medzištátne zmluvne zakotviť ciele „pomoci“ slovenskej menšine a jej „hranice“ a spracovať vnútorné slovenské koncepčné materiály. V tomto smere vyčleniť pre štátnu pomoc Slovákom v Maďarsku osobitné a najmä výrazne vyššie finančné krytie.

- 2) Zviditeľniť a zviditeľňovať slovenskú menšinu na mieste – dôsledná dvojjazyčnosť všade a vždy (je to aj otázka peňazí), a to aj napriek novej neochote niektorých domácich Slovákov.

- 3) Výučba slovenčiny – zintenzívniť ju, uvažovať aj možnostiach osvojenia jazyka na Slovensku.

- 4) Viac zohľadniť ekonomický rozmer, usmerňovať investície do týchto oblastí, vlastenecky orientovaný cestovný ruch (dovolenka v Maďarsku medzi svojimi ap.).

■ POSLANIE MATICE

Špecificky treba chápať miesto a možnosti Matice slovenskej pri zachovaní slovenskosti Slovákov

- V Maďarsku existuje celomaďarský Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku. Jeho riaditeľka Anna Kováčová pred čosi vyše desaťročím prispela zaujímavými štúdiami k poznaniu slovenského života v Pešti. Tu je priestor pre kvalitnú a najmä dlhodobú spoluprácu matičného historického ústavu s touto inštitúciou.

- Pomerne slušná je autorská i vydavateľská činnosť Slovákov v Maďarsku. Vhodné by bolo podporovať ďalšie tvorivé „počiny“, vydávanie kníh, ale tiež ich distribúciu na Slovensku. Matičné kníhkupectvo, matičné domy, matičné odbory by mali šíriť literatúru Slovákov a o Slovákoch v Maďarsku. Pomohlo by to finančne, ale aj zlepšeniu znalosti Slovákov o svojich krajanoch v Maďarsku. Týka sa to aj časopisov, predovšetkým Ľudových novín.

- Nadväzovať „družbu“ matičných odborov a celých dedín s dedinami Slovákov v Maďarsku. Toto v značnej miere aj existuje, ale zapojením MS by sa mohol zvýrazniť slovenský vplyv.

- Podpora prezentácie slovenskej kultúry v Maďarsku. Podporovať vystúpenia slovenských divadiel, kultúrnych inštitúcií.

- Zasadiť sa o vytvorenie Múzea slovenskej kultúry v Maďarsku (Maďari u nás ho majú). Súčasné múzeá v slovenských obciach v Maďarsku zdôrazňujú všeličo, okrem ich slovenských koreňov.

- Podporovať cestovný ruch zo Slovenska do slovenských enkláv v Maďarsku.

- Organizovať školy v prírode zo Slovenska v Maďarsku – v dedinách, kde žijú Slováci, aby miestni počuli slovenské slová častejšie, ale tiež školy v prírode pre slovenské deti z Maďarska na Slovensku. Hľadať možnosti, aby sa umožnilo absolvovať deťom z Maďarska rok školy na Slovensku, a tak ich zdokonaľiť v slovenčine.

Spomenuté námety platia aj pre prácu na úrovni štátu a jeho inštitúcií, iných organizácií a jednotlivcov. Áno, aj individuálne sa dá pomôcť. Každý jeden Slovák môže čímśi prispieť. Aj drobnosťou. Dovoľkou u Slovákov v Maďarsku, kúpou knihy vydané Slovámi v Maďarsku, spoluprácou na poli kultúry, družobnými stykmi.

Slováci v Maďarsku sú kultúrne aktívni.

tických, ale aj iných dôvodov. Druhá skupinu tvoria tí, ktorí sa nepohli z rodného domu, a predsa sa ocitli v zahraničí. Nemili sa len hranice krajín a názvy štátov, v ktorých trvalo žili. To je prípad dnešných Slovákov v Maďarsku, Chorvátsku, Srbsku a Rumunsku od októbra 1918, Slovákov v Poľsku od roku 1920 a Slovákov na Ukrajine od roku 1945. Ale čiastočne aj Slovákov v Čechách od roku 1993. Starostlivosť slovenskej vlasti o všetkých je pochopiteľná.

■ TEMNÁ VÝNIMKA

Skoro vo všetkých spomínaných krajinách má menšina možnosť zostať Slovámi a naplno žiť slovenským životom. Temnou výnimkou je Maďarsko. Tak ako bol uhorský štát od roku 1867 asimilačne nalaďený proti všetkým nemaďarským národnostiam, vrátane slovenskej, takým zostal aj po roku 1918. Výsledkom je očividný zánik tamojšej slovenskej menšiny. A je jedno, či sa jej hovorí národná, národnostná a či len menšina. Pokiaľ Slováci v následníckych krajinách monarchie prestávali byť Slovámi najmä z vlastnej vôle, v Maďarsku to neplatilo a neplatí.

Situáciu Slovákov v Maďarsku charakterizujú nasledujúce skutočnosti:

- Slováci v Maďarsku sa ocitli v roku 1918 v etnicky cudzom štáte, presne tak isto ako Maďari v Česko-Slovensku. Neboli nijakí prisťahovalci z cudziny ako Nemci, čiastočne Srbi a pod. Aj v predchádzajúcej štátoprávnej jednotke, v Uhorsku, boli tiež pôvodným obyvateľstvom od samého začiatku uhorskej štátnosti.

- Na súčasnom stave Slovákov v Maďarsku sa zásadne a rozhodujúco podpísala dlhodobá a systematická politika maďarských politických elít voči nemaďarským obyvateľom, u nás známa pod pojmom maďarizácia. Táto politika je viac ako rigidne nacionalistická, netolerantná a bezvýhradná. Do roku 1918 rovnako „postihovala“ Slovákov na celom území Uhorska. Napriek tomu a napriek repatriácii z roku 1947 Slováci odolávali bez-

- Významným odnárodňovacím prvkom je aj maďarské vyvlastňovanie spoločných dejín. Od začiatku 19. storočia sa systémovo vytváral názor, že Uhorsko je od počiatku len maďarský štát. Takýmto spôsobom sa Slovákom vo všeobecnosti a po roku 1918 Slovákom v Maďarsku odoberala historická postať, ostávali ako národ v historickom vákuu. Hrdosť a sebavedomie si mali zachovávať len prijatím maďarstva. Ak teda hľadáme odpoveď na otázku, prečo je problém s udržaním slovenskej menšiny v Maďarsku, príčinu treba jednoznačne hľadať v maďarskej národnostnej politike!

■ ASIMILAČNÝ TLAK

Odnárodňovacie tendencie existovali už v Uhorsku. Asimilácia zosilnela počas Horthyho vlády v súvislosti s agresívnou potrianonskou politikou. Jej sprievodným znakom bolo napríklad pomaďarčovanie priezvisk. Počas druhej svetovej vojny sa realizovala politika reciprocity ako určitý status quo vo vzťahoch medzi Slovenskom a Maďarskom. Treba však poznamenať, že v arbitrážnom Maďarsku slovenská menšina početne zosilnela príchodom repatriantov z južných území Slovenska, z Podkarpatskej Ukrajiny a najmä z Báčky.

Repatriácia v roku 1947 sa často považuje za radikálny zásah do slovenského živlu a údajne začiatok konca slovenskej menšiny. Treba to odmietnuť. Repatriácia dokázala, že skoro po 30 rokoch „neexistencie“ Slovákov v Maďarsku ich tam bolo (v roku 1947) skoro štvrt milióna. Netolerantná menšinová politika maďarského štátu pokračovala aj v rokoch maďarského socializmu a zrušenie menšinového školstva (1960) možno formálne označiť za začiatok konca slovenskej menšiny. V terajšom „demokratickom“ Maďarsku asimilácia vrcholí, napriek formálne dokonalému systému starostlivosti o menšiny.

Čo bude ďalej so slovenskou menšinou v Maďarsku?

- Absolútna asimilácia slovenskej menšiny, čo je pomerne reálna možnosť vzhľadom na súčasnú po-

Škola v pilišskej obci Huť.

v Maďarsku. Už dávnejšie som spracoval Matičné námety práce a spolupráce so Slovámi v Maďarsku“, z ktorých vyberám:

- Maximálne sa musí rešpektovať skutočnosť, že slovenské vedomie Slovákov v Maďarsku je značne odlišné od akéhokoľvek iného slovenského povedomia a vedomia. Slováci v Maďarsku úplne rešpektujú, že sú občania Maďarska, a miera ich lojality k Maďarsku je veľmi vysoká. Preto akékoľvek „hurá slováctvo“ sa minie účinkom.

Publikované postrehy a námety nie sú ani slovom, dokonca ani len pohnútkou protimaďarské. Práve naopak, sú orientované na budovanie dobrých susedských a rovnoprávných vzťahov našich národov. Jednoznačné a presné pomenovanie rán a bolestí a správny spôsob liečenia zabezpečia, aby naše vzťahy boli zdravé a aby naše národy sa dožili vysokého veku pri obojstranne prospešnej spolupráci a ich menšiny spokojne a plnohodnotne národne žili na oboch brehoch Dunaja.

Rozhovor so zástupcom petičného výboru Jozefom Šimonovičom

K petícii o stave Národného pokladu SR

(rkh) - Foto: archív

Ministerstvo vnútra SR a Ministerstvo kultúry SR dostanú hárky s podpismi ľudí, ktorí vyjadrujú podporu Petícii za zistenie skutočného stavu Národného pokladu Slovenskej republiky. Petičný výbor v zostave Jozef Šimonovič, Libuša Klučková, Jaroslav Rezník, Lubomír Juriga-Brankovič, Daniela Suchá a Eva Kristinová poveril zastupovaním v styku s orgánom príslušným na prešetrovanie a vybavenie petície Jozefa ŠIMONOVICA.

Známy slovenský herec Jozef Šimonovič.

• Vo vyhlásení petície sa pokladu Slovenskej republiky. hovorí: My občania Slovenskej republiky, ako aj darcovia na Národný poklad SR v záujme historickej pravdy máme právo vedieť, aký je osud Národného

ky na Národný poklad Slovenskej republiky v peňažnej, vecnej a kovovej podobe. Tiež žiadame príslušné orgány verejnej správy, aby poskytli súčinnosť orgánom Matice slovenskej pri zisťovaní skutočného stavu Národného pokladu SR.

• Verejnosť môže byť prekvapená tým, že Matica slovenská organizuje petíciu, aby sa dozvedela dôležité fakty od nadácie, ktorá nesie jej meno. Prečo je to tak?

Nadácia MS vo svojom názve síce používa meno Matice slovenskej, ale právne ide o dva rozdielne subjekty. Vyhlásenie Nadácie MS o existencii Národného pokladu SR nie je správou, ktorá by vysvetlila, aký je skutočný stav pokladu. Zástupcovia Matice slovenskej neboli pri otvorení trezoru, ktoré

nezodpovedá právnym predpisom. Nadácia MS sa v konaní údajnej inventúry svojho majetku vyhlási la za vlastníka verejnej zbierky na Národný poklad SR. Matica slovenská však zastáva právny názor, že vlastníkom Národného pokladu SR sú občania Slovenskej republiky. Nadácia MS nezodpovedala základnú otázku, prečo v rozpore so zákonom znížila hodnotu Národného pokladu SR takmer o 800 tisíc eur, ktoré nadácia pri spravovaní pokladu vložila do nebankovej finančnej spoločnosti. Nadácia tiež neodpovedala, či vyzbieraná vecná a kovová štruktúra pokladu od roku 1993 je zachovaná, a pokiaľ nie, ako môže zdôvodniť prípadný úbytok z hodnoty pokladu.

• Členovia MS, domáci i zahraniční darcovia do zbierky na národný poklad, všetci občania SR, ale i krajanovia za hranicami sa môžu pýtať, čo konkrétne okrem vypísania petície Matice smerom k Nadácii MS podnikla...

Formálnu požiadavku v písomnej forme, týkajúcu sa Správy o skutočnom stave verejnej zbierky na Národný poklad SR, odovzdali zástupcovia Matice slovenskej predstaviteľom Nadácie Matice slovenskej 15. 10. 2012 v Martine.

Matica slovenská vyhlasuje

v zmysle zákona č. 176/2004 Z. z. o nakladaní s majetkom verejnoprávných inštitúcií... a v súlade s § 281 a nasl. Obchodného zákonníka

2. kolo obchodnej verejnej súťaže

o najvhodnejší návrh na uzavretie kúpnej zmluvy týkajúcej sa odpredaja trvale prebytočného nehnuteľného majetku vo výlučnom vlastníctve Matice slovenskej vedenom na liste vlastníctva č. 261 v časti C, k. ú. Martin na Katastrálnom úrade Žilina, Správa katastra Martin a to:

budova s pozemkom, súpisné číslo 439, nachádzajúca sa na parcele parcelné číslo 852/9 s rozlohou 519 metrov štvorcových a pozemok – záhrada, parcela parcelné číslo 852/6 s celkovou rozlohou 270 metrov štvorcových (tzv. Blahov dom).

Podmienky súťaže:

1. Matica slovenská odpredá majetok za najvyššiu ponúknutú cenu. Najvyššia ponúknutá cena nesmie byť nižšia ako premeraná cena, ktorou je všeobecná hodnota nehnuteľnosti stanovená na základe znaleckého posudku Ing. M. Ferkla vo výške 35 800 eur.

2. Ohliadka nehnuteľností a ich sprístupnenie sa uskutoční dňa 5. novembra 2012 v čase od 9.00 - 10.00 h. Nehnuteľnosti sa nachádzajú na Thurzovej ulici v Martine. Bližšie informácie o nehnuteľnosti poskytnie E. Dancziová, tel. kontakt 0905 313 273.

3. Lehota na predkladanie návrhov na uzatvorenie zmluvy a spôsob doručenia návrhov. Návrhy na uzatvorenie zmluvy sa predkladajú v listinnej podobe v uzatvorenej obálke osobne alebo poštou tak, aby boli doručené v termíne najneskôr do 23. novembra 2012 do 12.00 h. Ponuka musí byť doručená v uzatvorenom obale, na obale musí byť uvedený uchádzač a označenie Obchodná verejná súťaž – predaj Blahovho domu. NEOTVÁRAŤ! na adresu Matice slovenská, Sekretariát správcu Matice slovenskej, Mudroňova 1, 036 52 Martin

4. Účastníkom súťaže môže byť fyzická i právnická osoba. Každý účastník môže predložiť len jednu ponuku. Ponuky doručené po lehote na predkladanie ponúk sa nebudú otvárať a budú účastníkovi vrátené.

5. Povinné náležitosti ponuky. Ponuka musí obsahovať kompletné údaje o účastníkovi a návrh kúpnej ceny. Fyzická osoba uvádza v ponuke meno, priezvisko, adresu trvalého bytu, kontaktné údaje (telefón, mail), právnická osoba obchodné meno, sídlo, IČO, kontaktné údaje štatutárneho zástupcu.

6. Vyhodnotenie ponúk sa uskutoční dňa 28. novembra 2012. Ponuky vyhodnotí komisia vymenovaná správcom Matice slovenskej. Zasadnutie komisie je neverejné.

7. Účastníci súťaže budú s výsledkom vyhodnotenia oboznámení písomne najneskôr do 7. decembra 2012. S víťazným uchádzačom bude uzatvorená kúpna zmluva v termíne najneskôr do 14. decembra 2012, v zmysle zákona musí byť kúpna cena v deň podpisu zmluvy pripísaná na účet Matice slovenskej.

8. Matica slovenská si vyhradzuje právo súťaž zrušiť.

Spomienková omša na A. Bernoláka.

Matičné oslavy A. Bernoláka v Bratislave mali úspech.

Bernolák musí byť na najčestnejšom poste slovenských osobností

Chváliť nám patrí slávnych mužov...

Marián TKÁČ

Matica slovenská pripravila v uplynulých dňoch a týždňoch vskutku slávnostné podujatia, ktoré si pripomenuli 250. výročie od narodenia Antona Bernoláka. Tento veľký Slovák dal nášmu národu prvý kodifikovaný jazyk. Odštartoval tým cestu boja za samostatnosť. Predseda Matice slovenskej M. Tkáč si na neho spomenul počas slávnostnej omše v Bratislave:

Kniha Sirachovcova vyzýva na pripomínanie si významných predkov: „Chváliť nám patrí slávnych mužov, svojich otcov podľa činov... (ktorí) obdarovaní múdrosťou ... svojim nadaním zostavovali piesne a nápevy a písmom zaznačovali básne...“

Nám prichádza chváliť Antona Bernoláka, katolíckeho kňaza, dekana, jazykovedca, prvého kodifikátora spisovnej slovenčiny, ústrednú postavu Slovenského učeného tovaríšstva. Dostatok dôvodov, aby si ho uctil v roku 250. narodenin svet – je v kalendári UNESCO – a aby si ho konečne a dôstojne uctilo Slovensko. Matica slovenská, cirkev, celý národ.

■ NA SPRÁVNOM MIESTE

V tomto chráme Bernolák ako študent bratislavského Emericiana často asistoval pri omšiach; tu, v Kaplnke sv.

Jána Almužníka prijal tonzúru a nižšie svätenie 16. augusta 1779. V tomto chráme je pochovaný jeho súbežník Jozef Ignác Bajza, ale aj Peter Pázmaň a môj rodák z Čičavy, arcibiskup František Barkóci.

Na neďalekom Hrade študoval Bernolák v generálnom seminári tri roky – od roku 1784 až do svojho vysvätenia za kňaza. Zaiste sa inšpiroval rečou cisára Jozefa II., ktorý prišiel do seminára už 8. októbra 1784 a odporúčal pestovanie materinského jazyka. A tak už v roku skončenia bratislavského štúdia – 1878 – vyšli dve základné diela prvej spisovnej slovenčiny: Dizertácia a Ortografia, ktoré pripravili „vlasteneckí filológovia“.

Je pravdepodobné, že medzi nimi neboli iba Bernolákoví spolužiaci, ale aj jezuiti pôsobiaci na Trnavskej univerzite pred rokom 1773, keď požiadali Rim o súhlas s utvorením katedry slovenského

jazyka. Boli medzi nimi aj Bernolákoví príbuzní: jezuiti Andrej Bernolák, Martin Bernolák, ďalej Juraj Sklenár, Ondrej Mesároš, profesor Michal Kratochvíla, rektor Andrej Sabo a ďalší.

Chváľme Bernoláka práve na pôde katolíckej cirkvi! Patrí medzi našich slávnych, ba najslávnejších! Pripomínajú nám to aj iní, napríklad nemecký historik a publicista Wolfgang Venohr, ktorý svoje putovanie za slovenskou štátnosťou v takmer 450-stránkovej knihe začína Bernolákom: „Je to fascinujúce, ako sa počas dlhých storočí odnárodňovania a sociálneho útlaku udržal plameň národného sebedovomia v povedomí malého národa! Ku koncu 18. storočia to boli spisovatelia, ktorí už nechceli písať po nemecky alebo latinsky, ale vo svojom materinskom jazyku. Najvýznamnejšou postavou medzi nimi bol Anton Bernolák, jeho úsilie o samostatnú literatúru

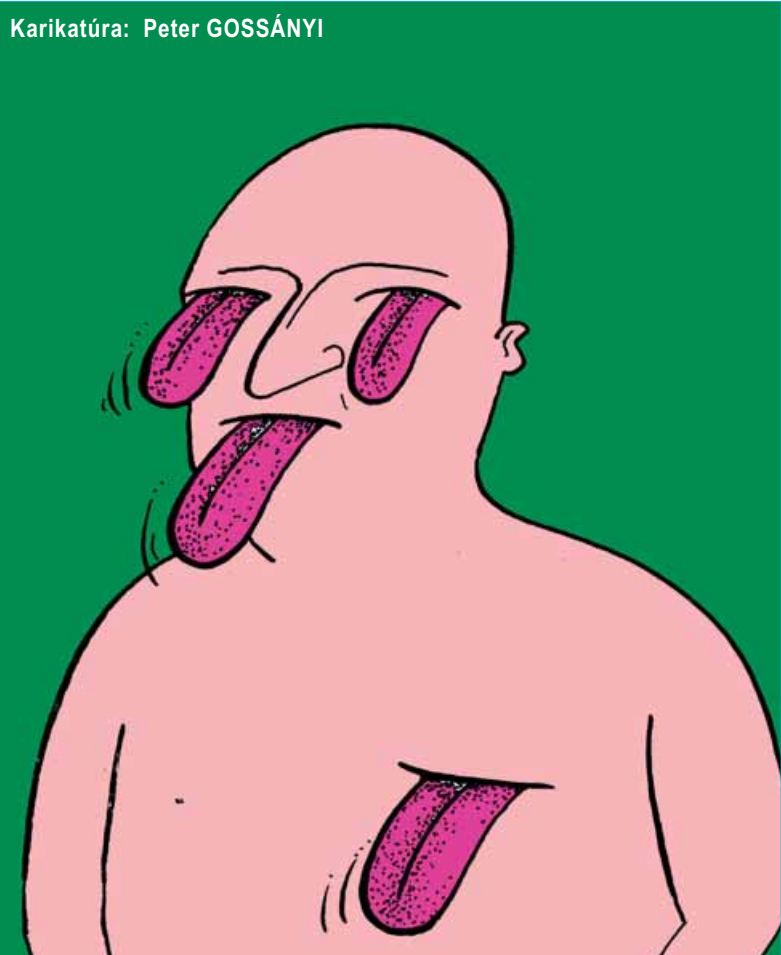
v slovenčine, jeho zápas o oživenie slovenského národného povedomia...“

■ LÍNIA K DNEŠKU

Patrí sa spomínať a čerpať silu od mužov, ktorí sú v priamej línii s našim dňom, ktorí položili základy pre dovršenie slovenskej štátnosti. Osobitne teraz, keď neistota či strach z budúcnosti sa nám nasilu vtlačia do našich hláv. Posilnime sa pripomienkou mužov, ktorí boli pred nami, ktorí toho veľa vykonali a nebáli sa. Pred 150 rokmi to boli Konštantín, Cyril i Gorazd, ktorí sa nebáli priniesť na oltár novú bohoslužobnú reč, čo až do II. vatikánskeho koncilu bolo neslýchané. Bol to Bernolák, ktorý so svojimi spoločníkmi pred 220 rokmi založili prvú učeníu spoločnosť v celom Uhorsku. A pred 150 rokmi to boli smelí zakladatelia Matice slovenskej v časoch neľudskej maďarizácie – Štefan Moyses, Ján Gotčár, Ján Francisci, Karol Kuzmány.

Nebojme sa a s čistými srdcami plníme odkaz bl. Jána Pavla, ktorý sa unúval na svojej predposlednej ceste práve k nám, aby nám zvestoval naše poslanie: „Slovensko má osobitnú úlohu pri budovaní Európy tretieho tisícročia. Dobré si to uvedomte!“ Ten odkaz je šírenie slovenskosti, našej trpezlivosti, ohľaduplnosti a dobra medzi nami a vo svete tápajúcim v slobode bez ducha a dobra.

Táto zábavná príloha obsahuje základné prvky aj zlúčeniny nevyhnutné pre veselý orgasmus. Posilňuje imunitný systém a zabraňuje infekciám, pocitu hladu, zlepšuje trávenie, znižuje nadváhu. Neobsahuje cholesterol a konzervačné látky ani sacharózu, a preto je vhodná aj pre diabetických čitateľov, čitateľky nevynímajúc. (nn)

Slávni v anekdotách

Na začiatku 2. svetovej vojny prekvapili Andreja Bagara, významného slovenského umelca, svojou nečakanou návštevou jeho kolegovia z iného mesta. Bagar bol nešťastný, že nemá priateľom čo ponúknuť. - Nemám ani pivo, ani víno, ani pálené, ani cigarety, ani cigary. Tu zazrel v kúte akúsi fľašu: - Aha, atrament! Aspoň si u mňa naplňte plniace perá!

Básnik Janko Kráľ išiel zo salaša domov. Cestou prešiel popri zemianskom kaštieli. Zeman stál vo dverách. Janko kráčal zamyslený svojou cestou. Zeman bol naučený, aby sa mu každý klaňal. I zakričí za ním nahnevany zeman: - Kto si, že sa nepozdravíš? Či nevieš, že som zeman? - A ja som Kráľ! - povedal Janko a kráčal ďalej.

Hádanky

- Čo je to časopriestor?**
Keď majster povie robotníkom:
- Budete kopat' kanál odtiaľto až do zajtra.

Aký je rozdiel medzi Európskou úniou a východným Slovenskom?
Európska únia vytvára eurovaly a na východnom Slovensku sú eurovalaly.
- Kto je absolútny pesimista?**
Ten, ktorý si neberie tabletky na spanie, ale na prebudenie.

Aká to je cibuľová peňaženka?
Keď ju otvoríte, tak sa rozplačete.?

Čo je to tragédia?
Keď 70 sukien mala a všetky naraz vyšli z módy.

Z KNIŽNEJ PONUKY VMS

WWW.VYDAVATEL.SK
043/490 68 72
objednavky@vydavatel.sk

Okrem celej škály vydání Matice slovenskej tu nájdete pestrý sortiment z produkcie iných vydavateľstiev na Slovensku i v Českej republike. Našu ponuku kvalitnej slovenskej literatúry, obohatenú o pár vybraných zaujímavostí v cudzích jazykoch priebiežne dopĺňame novými titulmi.

Ján KAČALA: K podstate vety
Značnú časť našich výkladov tvorí téma vzájomných vzťahov významovej a výrazovej stránky vo vete, osobitnú pozornosť venujeme otázke syntaktických a syntagmatických vzťahov a syntaktickej spolupatričnosti syntaktických jednotiek vo vete. Výrazovú stránku sledujeme na syntaktických jednotkách a na rozličných druhoch spôsobov a prostriedkov na realizáciu syntagmatických vzťahov.

Národný kalendár 2013
Ďalší ročník populárneho magazínu prináša opäť množstvo zaujímavého čítania o našich dejinách a osobnostiach. Rok 2013 je zaujímavým priesečníkom okruhých výročí (1150 rokov od príchodu vierozvestcov na naše územie, 150 rokov od vzniku Matice slovenskej – bola založená na cyrilometodské milénium – a 20 rokov samostatnej Slovenskej republiky) a Národný kalendár si tieto významné výročia pripomína.

Ján ŠTEPITA: Muž s drozdom na pleci
Autor známy najmä ako rozhlasový dramatik prináša po úspešnom knižnom debute Povedky neskorého leta ďalší knižný projekt, zbierku noviel a iných krátkych próz, v ktorých zaujímavo spája tradičné hodnoty slovenského rozprávačstva s postupmi modernej prózy. Podmanivo opisuje ľudské príbehy v kulisách malebnej krajiny.

Juraj Turzo
O kom je táto kniha? O mocnom mužovi, uhorskom zemepánovi, turzovskom turkobijcovi, ale i milom manželovi a oddanom ochrancovi. O dobe renesancie, období tureckých vojen, ale aj konfesijných rozdielov v rozmanitosti a základov slovenskej vzdelanosti. Len život dokáže písať strhujúce príbehy, plné dramatických okamihov, prerušovaných príchodmi i odchodmi protagonistov 16. a 17. storočia.

LechaNoviny

POZOR! TÁTO RUBRIKA JE CHRÁNENÁ STRÁŽNYM PSOM. POHOV...

Motto týždňa
Väčšinou každé nič chce byť niečo.

Otázka v Námestove
- Pane, vy ste od novín?
- Nie, od Kysaku.

Na margo spolužitia
Vydávať sa či ženiť? Keď je človek mladý, tak ešte nie, keď je starý, tak už nie.

Zo sťažnosti turčianskeho nájomníka
Môj byt je taký vlhký, že keď chcem sledovať televízne vysielanie, na obrazovke musím zapnúť automobilové stierače.

A. h.
Byť pod papučou je pohodlné. Takým mužom sa dá iba závidieť.

Oľga Feldeková,
nosička Ceny vodného diela Domaša

Kútik čierneho pasažiera
- Ako sa voláte?
- Ďakujem, dobre.

Čo píšiu iní
Ak vám niekto povie - Ruky hore!, ťažko sa môžete zdržať hlasovania.

Študentský kútik
Učiteľa si nakloníš, keď mu dáš občas príležitosť, aby ti opravil chybu.

Odpočuté v dome smútku
- Ty ešte žiješ?
- A čo mám robiť?

Rómske príslovie
Hlúpy, keď mlčí, je podobný múdremu.

Poznatok z Martiniek
Aby ťa nosili na rukách, musíš si niečo zlomiť.

Ha-ha-hádanka z Michaloviec alebo z Hornej Štubne
Aká je najobľúbenejšia nadávka milovníkov rastlín?
Bonsaj ma.

Krátko z kultúry
Viete, že percento analfabetov medzi čitateľmi Slovenských národných novín je znepokojujúco nízke?

Minimotokvíz
Brať či nebrať autostopárov?
a) Som chronický chodec, a tak stále váham - 7 b.
b) Väčší berie - 0,5 b.
c) Nerozumel som otázke - 465 b.

Vyhodnotenie
O - 1000 bodov: Čítajte Slovenské národné noviny. Veď viete ako.

Poučka
Kto neskoro chodí, ušetrí hromadu času.

Na vernisáži v Turčianskej galérii
- Viete čo, pán kolega?
- Neviem...
- Vedel som, že ani na takúto jednoduchú otázku nebudete vedieť odpovedať.

Žrebovateľný popevok
Sedemdesiat riflí mala, a predsa sa nevydala.

Košická hláška týždňa
- Ja nejem nezdravo, som iba ochranca zeleniny.

Z výskumov žilinských kynológov
Pes sa dá tak skrotiť, že vydrží aj na sídlisku.

Inzertný kútik
Nezamestnaný novinár hľadá miesto nezamestnaného inde. Značka: Hladný systému neverí.

A. h.
Kto vymyslel kapustu, tomu by som dal Nobelovu cenu.

Peter Lipa

Blondína v akcii
- Šéfe, ako ste prišli na to, že je to anonym, keď tam vôbec nie je nik podpísaný?

He-he-heft
- Tak čo, Fero, ako ti rastú deti?
- Nerastú. Pred pol rokom som ich zasadil a ešte ani nevyklíčili.

Čistota je vôl života
Čo sa (našej) upratovačky týka, tá stačí zotrieť prach i námestníka
Ö!

Došlo po uzávierke
Nakoniec sa vždy ukáže, že o to vôbec nešlo.

Bruchotrasy

- Mnoho ľudí by privítalo, keby o krajšej budúcnosti hovorili viac meteorológovia ako naši politici.

■ - Slečna, prečo nosíte dáždnik s dierou?
- Musela som ju vystrihnúť, aby som vedela, kedy prestane pršať.

■ László si chcel kúpiť v zelovoci cesnak a vraví predavačke:
- Taký mi, prosím, dať biely, malý a ščipľavý cibuľový brat.
- Slovenský raj. Kláštorná roklina. Manželia z Martina.

- Drahý, som veľmi unavená... Už sa šplháme celú hodinu...

- Vydrž, miláčik, čoskoro sme na Kláštorsku.

- Nemôžem! Ruksak mi úplne zodral plecica a som úplne mokrá...

- A čo by som pre teba mohol urobiť, láska moja?

- No... možno keby si vyliezol z ruksaku.

OČAMI MATICE

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Nerozum

Máme medzi sebou všeodborníkov, ktorí všetko vedia. A verejne, ale aj neverejne bijú všetko okolo seba hlava-nehlava. Boli časy, keď anonyma stačilo hodiť do koša. V čase internetových sietí sa darebákovi dari očierniť veľmi ľahko. Vytápať a rozposlať bludy spôsobujú zvy na srdci jednotlivca, ale aj matičiara, ak sa tára na tému Matica. Takým je aj vytváranie umelých, až smiešnych kázov okolo súsošia svätých bratov a ich žiaka Gorazda pre Bratislavu.

Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave sa dožila 15 rokov existencie a pri tej príležitosti odhalili súsošie solúnskych bratov pred jej areálom bez väčšej pozornosti médií. No v Bratislave sa médiá za aktívnej – len neviem, či vždy vhodnej – účasti niektorých matičiarov priam predbiehajú v úvahách o vhodnosti, predovšetkým však nevhodnosti súsošia pre naše hlavné mesto. Vraj sa svätí bratia a ich žiak na seba nepodobajú, nie sú podaní tradične, dokonca – podľa známeho vŕšumelca – podobajú sa vrah na sušené údenáče! Stačí len nastaviť mikrofón kritikom a buľvár si masť bruchá a vrecká: „národari sa nevedia dohodnúť...“, „vtipná kauza...“, „matičiari sú proti...“

Zaiste, na umelecké diela každý má a môže mať svoj názor. Ak však rozhodne odborná porota, v ktorej boli aj umelci, aj historici, aj architekti – dokonca hlavná architektka, hádam by bolo dobré sústrediť sa už len na detaily (napríklad na výšku dvojkríža) a robiť všetko preto, aby súsošie bolo. V časoch zmätania sa spoločnosti v prúde bezduchého liberalizmu a marazmu, „idiotizácie médiami“ (ako sa vhodne vyjadril minister kultúry) by aj súsošie pripomínajúce naše tradičné hodnoty v centre Bratislavy bolo pomôckou pre duše starých i mladých. Je však otázne, či takto bude. A či odporcom všetkého národného a kresťanského nepomôže práve nerozum viacerých spomedzi nás.

Predseda Matice slovenskej vypisuje výberové konanie na funkciu

riaditeľa Domu
Matice slovenskej v Žiline

Podmienky:

- vysokoškolské vzdelanie
- 5 rokov praxe v odbore alebo v obdobnej činnosti s dôrazom na aktivity v MS
- členstvo v Matici slovenskej
- profesionálne vystupovanie, prezentačné schopnosti
- samostatnosť, rozhodnosť, zodpovednosť, dynamickosť
- schopnosť plánovania a organizovania činnosti
- morálna bezúhonnosť
- PC, internet, mail na užívateľskej úrovni
- znalosť cudzieho jazyka vítaná
- stručný projekt riadenia Domu Matice slovenskej so zameraním na rozvoj miestnych odborov a členskej základne MS

Prihlášky do výberového konania doložené životopisom a dokladom o vzdelaní zasielajte do 16.11. 2012 s označením na obálke: „Výberové konanie Dom MS Žilina“ na adresu:

Matica slovenská
Sekretariát predsedu a správcu MS
Mudroňova 1
036 01 Martin

Od našich matičných prispievateľov z celého Slovenska
Spod spravodajského pera

■ IVANSKÉ BABIE LETO

V našej obci, v Ivanke pri Nitre, sa dňa 29.9. 2012 uskutočnil už v poradí 5. ročník spoločensko-kultúrneho podujatia Ivanske babie leto 2012. Táto akcia sa koná vždy na konci leta, pričom ju organizuje Miestny odbor Matice slovenskej v Ivanke pri Nitre v spolupráci s Obecným úradom a s finančnou podporou Nitrianskeho samosprávneho kraja. V kultúrnom programe sa tentoraz predstavili súbory Matičiari z Čakajoviec, spevácka skupina Nevädza, pôsobiaci pri MO MS Nitra – Klokočina a Klube seniorov v Nitre, spevácka skupina Lehoťanka MO MS Lehotá a samozrejme nechýbal domáci súbor Ivančanka. Po skončení prezentácie súborov malo podujatie pokračovať veselicoú, kde do tanca mala hrať hudobná skupina Gladys, avšak z dôvodu nepriazne počasia a situovania podujatia do obecného parku, sa veselica nekonala. Organizátori podujatia mysleli i na deti, pre ktoré boli pripravené rôzne športové súťaže a najmä súťaž o najkrajšie tekvicové strašidlo. Do tejto časti sa zapojilo 9 detí, ktoré si so sebou priniesli vlastnoručne vyrobené tekvice. Rozhodnúť o víťazovi mohli všetci zúčastnení. I napriek vrtkavosti počasia už stabilné kultúrne podujatie nemohlo dopadnúť inak ako dobre.

Margita RAČKOVÁ

■ Z ČINNOSTI MS V PARTIZÁNSKOM

Čo robí MO MS pre svojich členov v Partizánskom? Už roky si udržiavame viac-menej stabilnú 300 člennú základňu. Našími členmi nie sú len ľudia bývajúci v Par-

tizánskom ale aj v Hornej Vsi, Pažiti, Malých Uherciach, Veľkých Bieliciach, Návojcviach a vo Veľkých Kršteňanoch. Teda práca a kontaktovanie na takej rozlohe je dosť náročná fyzicky aj finančne. Deväťčlenný výbor spolu s dozorným výborom pre svojich členov pripravuje hlavne programy po Slovensku za kultúrou, históriou a poznáním. Navštevujeme miesta odpočinku našich slávnych, národovcov, dejateľov, nezabúdame na relax a v hojnom počte sa zúčastňujeme aj akcií zabezpečovaných mestom k významných výročiam mesta a štátu. Kolektívny člen MO MS - spevácko - dramatická skupina JESEŇ, ktorá v tomto roku oslávila pätnásťročnú činnosť a svojimi 590 vystúpeniami v 95 obciach a mestách rozdávala radosť a úsmev. V repertoári sú obsiahnuté ľudové, národné, ale aj sakrálné piesne. K jubileu im prajem pevné zdravie, aby im to ešte dobre spievalo a mali ešte veľa síl a chuti reprezentovať nie len MO MS ale aj mesto Partizánske.

Eva NAHÁLKOVÁ

■ PROTI NEZNÁŠANLIVOSTI

V Základnej škole (ZŠ) Jasov sa konal tento utorok premiérový ročník krajského festivalu v prednese rozprávok. Deti zo základných škôl z celého Košického kraja sa zhodli na tom, že prednesom rozprávok budú bojovať proti rasovej neznášanlivosti, ktorá má na Slovensku stúpajúcu tendenciu. Premiérový festival nazvali ROZPRÁVKOU PROTI RASOVEJ NEZNÁŠANLIVOSTI. Na krajskom festivale sa zúčastnili talenty rôznych národností rôznej farby pleti

od Michaloviec, cez Košice, Kysak až po Mlynky pri Spiši. Novej Vsi, ktoré si vybrali Slovensko za svoju druhú vlasť. Tento festival sa uskutočnil na Slovensku po prvý raz. Aj takýmto spôsobom sa recitujúce deti a organizátori z tamojšej základnej školy, starosta obce Jasov Ing. Gabriel Nagy, Krajský školský úrad v Košiciach a Magistrát mesta Košice a Miestne odbory Matice slovenskej v Jasove a Košiciach-Myslave rozhodli bojovať proti rasovej neznášanlivosti. Organizátori a žiaci ZŠ z celého Košického kraja pevne veria, že ich hlas zastaví prejavy rasizmu, ktoré v posledných rokoch majú na Slovensku vzrastajúcu tendenciu, čo nie je dobrou vizitkou spolunažívania majoritnej spoločnosti s národnostnými menšinami a tými, ktorí majú inú farbu pleti ako my ostatní. Na tomto jedinečnom festivale sa zúčastnila TV Región, ktorá z tejto akcie odvysielala zaujímavú reportáž. Súťažiaci deti boli odmenené hodnotnými knihami z Vydavateľstva MS, farebnými diplomami MS a sladkosťami od výmyslu sveta, ktoré deťom venoval riaditeľ Metro Cash and Carry Ing. Peter Miklovič. Ceny natešeným deťom slávnostne odovzdali riaditeľka domácej školy Dr. Alžbeta Mačatová, zástupkyňa KŠÚ v Košiciach, a zakladateľ festivalu F. Mrva. O rok sa v Jasove stretnú žiaci rôznej farby pleti a národností z takmer celého sveta. Budú to žiaci základných škôl z Prešovského a Košického kraja, ktorí si spolu s rodičmi a súrodencami vybrali Slovensko za svoju druhú vlasť.

František MRVA

V SNN 45
si prečítate:

- Pripomenieme si výročie tragickej smrti Alexandra Dubčeka
- Historik Peter Mulík o súsoší sv. Cyrila, Metoda a Gorazda
- Reportáž o Tatrách a snahách sprivatizovať si ich bohatstvo

Slovenské národné noviny 45 vyjdú 10. novembra 2012.

Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Týždenník Matice slovenskej. Vydávajú MS a VMS, s.r.o., Martin. Šéfredaktor Maroš SMOLEC. Zástupcovia šéfredaktora Michal BADÍN a Emil SEMANCO. Sídlo: Nám. J. C. Hronského 1, IČO 00 179 027. Sídlo spoluvydavateľa: Mudroňova 1, 036 52 Martin, IČO 36 418 404. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535, 40 12 811, e-mail: snn@matica.sk, snnredakcia@matica.sk. Filiálna redakcia: Grösslingová 23, 812 51 Bratislava. Tel: 02/ 52 96 57 52. Administrácia: Matica slovenská, Mudroňova 1, 036 52 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535. Tlač Ultra print, Bratislava. Rozširuje PNS, Mediaprint Kapa a redakcia. Redakčná rada: Marián TKÁČ, Ján ČOMAJ, Roman MICHELKO, Ján JANKOVIČ, Drahoslav MACHALA, Pavol MACÁLA, Andrej STRÝČEK. Podávajú novinových zásielok povolené OZ SsRp Banská Bystrica, č.j.1081-93-PTP z 30. 3. 1993. Objednávky na predplatné prijíma redakcia SNN, Slovenská pošta a každý doručovateľ. Objednávky zo zahraničia: redakcia SNN a Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranična.tlac@slpost.sk. Ročné predplatné 26 €, v ČR 530 Kč + 460 Kč poštovné, Európa 100€, ostatný svet 180USD. Neobjednané rukopisy a fotografie nevraciam. MČ 49 644, ISSN 0862-8823. EV 4009/10.

PRIPOMÍNAME SI

27. októbra
- 1907: pri posviacke kostola v Černej Žandári strieľali do ľudí, zásah mal svetový ohlas
- sto rokov od narodenia európskeho odborníka na rímske právo prof. JUDr. Karola Rebra, DrSc. (umrel r. 2000)

28. októbra
- roku 1918 vznikla Česko-Slovenská republika
- významný historik prof. PhDr. Matúš Kučera, DrSc., dvojnásobný nositeľ Radu Ľ. Štúra, oslavuje osemdesiatku

29. októbra
- roku 1815 sa v Uhrovci narodil Ľudovít Štúr, iniciátor spisovnej slovenčiny, filozof, poslanec Uhorského snemu za mesto Zvolen, zakladateľ Slovenských národných novín

31. októbra
- roku 1987 vyšla publikácia Bratislava/Nahlas - jedna z predohier novembra 1989
- pred dvadsiatimi rokmi sa pápež Ján Pavol II. ospravedlnil za proces s Galileom

1. novembra
- roku 1829 otvorili v Lipt. Mikuláši prvú ľudovú knižnicu na Slovensku, zavreli ju r. 1843

2. novembra
- roku 1938 tzv. Viedenská arbitráž prisúdila horthyovskému Maďarsku južné a východné územia Slovenska
- sedemdesiaty by mala speváčka Eva Kostolányiová (podľahla chorobe r.1975)
- pred 60 rokmi vybuchla na Marshallových ostrovoch prvá americká vodíková bomba, asi šesťstokrát silnejšia ako bomba z Hirošimy

3. novembra
- sedemdesiatpäťky sa dožíva skvelá prozaička Viera Švenková, roďačka z Popradu

4. novembra
- roku 1918 vymenovali dočasnú slovenskú vládu na čele s MUDr. Vavrom Šrobárom

5. novembra
- roku 1848 štatutárny súd v Plešivci odsúdil na trest smrti Štefana Marka Daxnera, Jána Francisciho a Michala Bakulina – pred popravou trest zmenili na žalár
- pred sto rokmi umrel Andrej Sokolík, publicista, knihovník Muzeálnej spoločnosti v Martine, profesor na re-vúckom gymnáziu (nar. 1849)

6. novembra
- roku 1919 otvorili v Bratislave prvú mestskú hudobnú školu – dnešné Konzervatórium
- šesťdesiatin sa dožíva herec a režisér Ľubomír Paulovič

7. novembra
- roku 1992 na následky autohavárie umrel Alexander Dubček

8. novembra
- roku 1921 skončil bard slovenskej poézie Pavol Országh Hviezdoslav (nar. 1849)
- sedemdesiatpäťky sa dožíva prof. akad. soch. Jozef Jankovič, vedúca postava slovenského moderného sochárstva

(jč)